

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin sekä tekijänoikeuslain, oikeudesta valokuvaan annetun lain ja patentti- ja rekisterihallituksesta annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin. Siihen liittyen ehdotetaan myös muutettaviksi tekijänoikeuslakia, oikeudesta valokuvaan annettua lakia ja patentti- ja rekisterihallituksesta annettua lakia. Tekijänoikeuslakiin ja oikeudesta valokuvaan annettuun lakiin ehdotetaan samassa yhteydessä tehtäväksi eräitä muita muutoksia, muun muassa lisäämällä tekijänoikeuslakiin säännökset tietokoneohjelmien tekijänoikeussuojasta.

Ehdotetun lain mukaan yksinoikeuden piirimalliin voi saada rekisteröinnillä. Integroidulla piirillä tarkoitetaan virtapiiriä, jossa eri komponentit ja niiden väliset liitännöt on sijoitettu puolijohdealustaan toiminnalliseksi kokonaisuudeksi. Ehdotetun suojan kohteena on piirin osien sijoittelua kuvaava piirimalli, jonka pohjalta itse piiri voidaan valmistaa.

Oikeus hakea piirimallin rekisteröintiä kuuluu sille, joka on luonut omaperäisen piirimallin. Oikeus hakea työ- tai virkasuhteessa luotujen piirimallien rekisteröintiä on ehdotetun lain nojalla työnantajalla, jollei toisin ole sovittu. Jälkimmäinen säännös ei koske korkeakoulujen opetus- ja tutkimushenkilökuntaa.

Integroitujen piirien piirimallien kopiointi, maahantuonti ja levittäminen yleisölle edellyttävät piirimallin yksinoikeuden haltijan suostumusta. Piirimallin kopiointi opetus- ja analysointitarkoituksiin ehdotetaan sallittavaksi ilman yksinoikeuden haltijan suostumusta. Analysoinnin tuloksia saa käyttää uuden omaperäisen piirimallin luomisessa. Yleisölle luvallisesti levitetyn integroidun piirin saa tuoda maahan ja levittää edelleen ilman yksinoikeuden haltijan suostumusta.

Piirimallia koskevan yksinoikeuden voimaansaoloajaksi ehdotetaan kymmentä vuotta. Tä-

mä aika lasketaan rekisteröintihakemuksen tekemisestä tai piirimallin ensimmäisestä levityksestä yleisölle. Jos piirimallin rekisteröintiä ei ole haettu tai piirimallia ei ole levitetty yleisölle viidentoista vuoden kuluessa piirimallin luomisvuodesta, ei yksinoikeutta voida enää saada.

Rekisteriviranomaisena toimisi ehdotuksen mukaan patentti- ja rekisterihallitus. Rekisteröintimenettelyksi on valittu nopea ja yksinkertainen ilmoitusmenettely.

Piirimallin suojaksi annettujen säännösten tahallinen tai törkeästä varomattomuudesta tapahtuva rikkomisen olisi rangaistavaa. Piirimallin tahallisuudesta tai varomattomuudesta tapahtuneesta lainvastaisesta kopioinnista, maahantuonnista tai levittämisestä seuraisi lisäksi hyvitys- ja vahingonkorvausvelvollisuus. Esityksen mukaan laillinen tuomioistuin asioissa, jotka koskevat oikeutta piirimalliin, on Helsingin raastuvanoikeus.

Tekijänoikeuslakiin ja oikeudesta valokuvaan annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset, joiden mukaan oikeudesta integroidun piirin piirimalliin säädetään erikseen. Tarkoituksena on poistaa lakien päällekkäisistä soveltamisesta aiheutuvat ongelmat. Samalla ehdotetaan eräitä lisäyksiä patentti- ja rekisterihallituksesta annettuun lakiin.

Nykyisen oikeustilan selventämiseksi tekijänoikeuslakiin ehdotetaan täsmennystä, jonka mukaan tietokoneohjelmat saavat tekijänoikeussuojaa kirjallisina teoksina. Tästä seuraa, että ohjelmien kopiointi ja saattaminen yleisön saataviin edellyttävät yleensä ohjelman oikeudenhaltijan suostumusta.

Tietokoneohjelmasta saisi valmistaa muutamaa tietokoneella luettavassa muodossa olevan kappaleen yksityistä käyttöään varten edellyt-

täen, että ohjelma on julkaistu. Jollei toisin ole sovittu, tietokoneohjelman käyttöoikeuden luovutus käsittäisi oikeuden valmistaa käyttö- ja säilytyskopiot sekä tehdä ohjelmaan käytön edellyttämät muutokset.

Tietokoneella luettavassa muodossa olevan tietokoneohjelman vuokraaminen ja lainaaminen yleisölle kuuluvat esityksen mukaan ohjelman tekijän yksinoikeuteen ja edellyttävät siten hänen suostumustaan. Sen sijaan tietokoneella luettavassa muodossa julkaistun ohjelman edelleen myynti on sallittua ilman oikeudenhaltijan suostumusta. Myös sävellysteosten yleisölle vuokraaminen ehdotetaan sisällytettäväksi tekijän yksinoikeuteen. Nykyään ainoastaan sävellysteosten nuottien vuokraaminen edellyttää tekijän lupaa.

Oikeus työ- tai virkasuhteessa luotuun tietokoneohjelmaan siirtyy työnantajalle, jolle toisin ole sovittu. Yliopistojen ja muiden korkeakoulujen palveluksessa olevien opettajien ja tutkijoiden tekemien ohjelmien oikeudet säilyvät kuitenkin tekijöillä.

Tietokantoja suojataan voimassa olevan tekijänoikeuslain mukaan joko teoksina, kokoomateoksina tai tekijänoikeuslain erityissäännöksen nojalla luetteloina. Luettelosuoja on voimassa 10 vuotta luettelon julkaisuvuodesta. Suoja-aikasäännökseen esitetään lisäystä, jonka mukaan suoja päättyy kuitenkin viimeistään silloin, kun viisitoista vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona työ valmistui.

Esityksessä ehdotetaan muutoksia myös tekijänoikeuden lähioikeuksiin, joista on säädetty tekijänoikeuslain 5 luvussa. Esittävien taiteilijoiden, äänitteiden tuottajien sekä radio- ja

televisioyritysten oikeuksien suoja-aika pitenisi 25 vuodesta 50 vuoteen tallennus- tai lähetysvuoden päättymisestä lukien. Lisäksi esittäville taiteilijoille ja äänitetuottajille ehdotetaan korvausoikeutta äänitteiden ansiotarkoituksessa tapahtuvasta julkisesta esittämisestä. Tähän saakka korvausoikeus on koskenut vain radio- ja televisiolähetyksiä.

Oikeudesta valokuvaan annettuun lakiin ehdotetaan eräitä tarkistuksia, jotka lähentävät valokuvan suojaa tekijänoikeussuojaan. Valokuvan suoja-aika muuttuu 50 vuodeksi kuvan valmistamisvuodesta lukien.

Tekijänoikeuslain kasettimaksua koskevaan lukuun ehdotetaan lisättäväksi säännökset maksun perimisen tehostamisesta. Säännösten tarkoituksena on varmistaa maksun perintä tallentamattomien nauhojen ja kasettien maahantuonnin yhteydessä. Tulliviranomainen voi ehdotuksen mukaan luovuttaa nauhat maahantuojalle ainostaan, jos maahantuoja osoittaa tulliviranomaiselle joko suorittaneensa maksun tai antaneensa perivälle järjestölle sen hyväksymän vakuuden maksun suorittamisesta. Nauhat voitaisiin lisäksi luovuttaa siinä tapauksessa, että perivä järjestö on antanut luovutukselle suostumuksensa.

Ehdotettu laki yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin ja laki patentti- ja rekisterihallituksesta annetun lain muuttamisesta ovat tarkoitettut tulemaan voimaan noin puolen vuoden kuluessa niiden hyväksymisestä. Ehdotetut lait tekijänoikeuslain ja oikeudesta valokuvaan annetun lain muuttamisesta puolestaan ovat tarkoitettut tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun ne on hyväksytty.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	4	3. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset	36
1. Nykyinen tilanne ja uudistusehdotukset	4	4. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	37
1.1. Yleistä	4	YKSITYSKOHTAISET PERUSTELUT	37
1.2. Integroitujen piirien suoja	4	1. Lakiehdotusten perustelut	37
1.2.1. Nykyinen tilanne	4	1.1. Laki yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin	37
1.2.2. Lainsäädäntö eräissä muissa maissa	5	1.2. Tekijänoikeuslaki	50
1.2.3. Integroitujen piirien suoja koskeva kansainvälinen yleissopimus	7	1.3. Laki oikeudesta valokuvaan	56
1.2.4. Nykyisen tilanteen arviointi ja uudistusehdotukset	8	1.4. Laki patentti- ja rekisterihallituksesta	57
1.3. Tietokoneohjelmien, tietokantojen ja sävellysteosten suoja	11	2. Tarkemmat säännökset	57
1.3.1. Nykyinen tilanne	11	3. Voimaantulo	57
1.3.2. Lainsäädäntö eräissä muissa maissa	13	LAKITEKSTIT	58
1.3.3. Kansainväliset sopimukset	15	1. Laki yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin	58
1.3.4. Nykyisen tilanteen arviointi ja uudistusehdotukset	15	2. Laki tekijänoikeuslain muuttamisesta	65
1.4. Tekijänoikeuden lähioikeudet	22	3. Laki oikeudesta valokuvaan annetun lain muuttamisesta	68
1.4.1. Nykyinen tilanne	22	4. Laki patentti- ja rekisterihallituksesta annetun lain muuttamisesta	68
1.4.2. Lainsäädäntö eräissä muissa maissa	23	LIITTEET	70
1.4.3. Kansainväliset sopimukset	23	Liite 1. Rinnakkaistekstit:	70
1.4.4. Nykyisen tilanteen arviointi ja uudistusehdotukset	23	2. Laki tekijänoikeuslain muuttamisesta ..	70
1.5. Oikeus valokuvaan	28	3. Laki oikeudesta valokuvaan annetun lain muuttamisesta	76
1.5.1. Nykyinen tilanne	28	4. Laki patentti- ja rekisterihallituksesta annetun lain muuttamisesta	77
1.5.2. Lainsäädäntö eräissä muissa maissa	28	Liite 2. Asetus yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annetun lain soveltamisesta eräistä valtioista peräisin oleviin piirimalleihin	78
1.5.3. Kansainväliset sopimukset	29	Liite 3. Asetus yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annetun lain väliaikaisesta soveltamisesta eräistä valtioista peräisin oleviin piirimalleihin	79
1.5.4. Nykyisen tilanteen arviointi ja uudistusehdotukset	29	Liite 4. Asetus yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin	80
1.6. Korvaus teoksen kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön	33		
1.6.1. Nykyinen tilanne	33		
1.6.2. Nykyisen tilanteen arviointi ja uudistusehdotukset	33		
2. Asian valmistelu	34		
2.1. Tekijänoikeuskomitean ehdotukset	34		
2.2. Lausunnonantajat ja muu valmistelu	35		

YLEISPERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne ja uudistus-ehdotukset

1.1. Yleistä

Tietotekniikan alalla on syntynyt uusia luovuuden ilmenemismuotoja ja uusia luovan työn tulosten käyttötapoja. Oikeudelliset pelisäännöt ovat tarpeen tietotekniikan kehityksen turvaamiseksi.

Integroiduilla piireillä on teknologian kehityksessä ollut avainasema. Näillä tarkoitetaan virtapiirejä, joissa komponentit ja niiden väliset liitännöt on sijoitettu puolijohdealustalle toiminnalliseksi kokonaisuudeksi. Piirin valmistamista edeltää piirimallin suunnittelu, jonka pohjalta itse piiri voidaan valmistaa. Piirimalli kuvaa piirin eri osien sijoittelua.

Piirien tuotanto on kansainvälisesti laajentumassa ja kasvamassa. Piirien tuotanto ja kauppa edellyttävät oikeudellisen suojajärjestelmän olemassa oloa.

Tekijänoikeudella suojataan luovaa henkistä työtä. Perinteisesti tekijänoikeus on mielletty kirjallisuuden ja taiteen alalla toimivien yksittäisten tekijöiden asemaa turvaavaksi suojakeinoksi. Tekniikan ja viestintämahdollisuuksien kehittyessä siitä on tämän ohella muodostunut tietotekniikan alan sekä kulttuuri- ja viestintäteollisuuden toimintaedellytyksiin olennaisesti vaikuttava oikeudenala.

Tekijänoikeuden yhteiskunnallinen ja taloudellinen merkitys on kasvanut suuresti viime vuosikymmeninä ja kasvaa edelleen. Sekä tietoa että kulttuuripalveluja tuotetaan, muokataan ja siirretään teholla, jota vielä pari vuosikymmentä sitten tuskin pystyttiin kuvittelemaan. Esimerkiksi erilaiset tietotekniikan sovellukset, äänen ja kuvan tallennusmenetelmät, satelliitit ja kaapeliverkot ovat luoneet kokonaan uudentyyppisiä tilanteita tekijänoikeudellisesti suojatun aineiston käytössä.

Tekijänoikeuden peruseriaatteena on teoksen tekijälle tunnustettu yksinomainen oikeus määrätä teoksensa käytöstä. Eri maiden lain-säädännöissä tunnetaan myös niin sanotut teki-

jänoikeuden lähioikeudet: esittävän taiteilijan, äänitteen tuottajan sekä radio- ja televisioyri-tysten oikeudet. Tekijänoikeuden lähioikeudet ovat useimmiten suppeammat kuin teosten tekijöiden oikeudet.

Tekijänoikeutta ja sen lähioikeuksia on lain-säädännössä eri syistä rajoitettu. Rajoitusten säätäminen on mahdollista tekijänoikeuden alan kansainvälisten sopimusten sallimissa puitteissa. Tekijänoikeus on oikeudenaloista kansainvälisimpiä ja sitä koskevat useat kansainväliset sopimukset. Sopimuksia on selostettu jäljempänä jaksoissa 1.3.3., 1.4.3. ja 1.5.3.

1.2. Integroitujen piirien suoja

1.2.1. Nykyinen tilanne

Monien teollisuudenalojen kehitys perustuu pitkälle integroitujen piirien käyttöön. Piirejä on lähes kaikissa tuotteissa, jotka sisältävät elektroniikkaa. Esimerkkinä voidaan mainita kulutus-, viestintä- ja toimistoelektroniikan tuotteet.

Integroidut piirit ovat useimmiten joko mikrosuorittimia tai muistipiirejä, joihin voidaan tallentaa esimerkiksi tietokoneohjelmia. Yhdessä piirissä saattaa olla muutamasta kymmenestä satoihin tuhansiin, kehittyneimmissä piireissä tällä hetkellä jopa yli miljoona transistoria alle neliösenttimetrin kokoisella alustalla.

Piirien suunnittelussa pyritään pieneen kokoon, suureen suorituskykyyn ja taloudellisuuteen. Suunnittelutyö tapahtuu suureksi osaksi tietokoneen avulla. Suunnittelussa voidaan käyttää apuna niin sanottuja modulikirjastoja, joista saadaan käytettäväksi valmiita piirejä tai piirin osia. Suunnittelutyön tuloksena syntyy piirikuvio, joka kuvaa piirin eri kerrokset ja komponentit. Piirikuvio voidaan esittää piirroksesta tai tallentaa magneettinauhalle tai muulle tietovälineelle niin sanotuksi maskitiedostoksi.

Integroitu piiri valmistetaan piirikuvion avulla erilaisia valokuvateknisiä, fysikaalisia ja

kemiallisia menetelmiä käyttäen. Piiri koostuu puolijohdealustalla, tavallisesti piilevällä, olevista ohuista kerroksista johdettua, puolijohdettua tai eristettyä. Kerroksia on yleensä kahdeksasta kahteentoista. Piirien valmistusmenetelmät ovat erittäin monimutkaisia. Käytössä on useita tekniikkoja eivätkä ne toistaiseksi ole standardisoituneet. Piirien valmistusta on selostettu tarkemmin tekijänoikeuskomitean IV osamietinnössä (komiteanmietintö 1987:8) sivuilla 51—54.

Integroituja piirejä suunnitellaan Suomessa useissa yrityksissä. Piirejä valmistavia yrityksiä on tällä hetkellä kaksi. Piirejä valmistetaan sekä käytettäväksi omista tuotteista että myyntiin. Piirien tuotanto on kasvanut nopeasti viime vuosina ja yritysten oman arvion mukaan tuotantomäärät kasvavat myös tulevaisuudessa.

Integroitujen piirien vientimäärä on 1980-luvulla moninkertaistunut. Tullitilastojen mukaan viennin arvo vuonna 1989 oli 107 miljoonaa markkaa ja vastaavasti tuonnin arvo 581 miljoonaa markkaa. Integroitujen piirien markkinoita ei ole mahdollista arvioida kokonaisuudessaan, koska valtaosa vaihdannassa olevista piireistä on sisällytetty erilaisiin elektroniikkatuotteisiin.

Integroitujen piirien suojasta ei Suomessa ole voimassa erityislainsäädäntöä. Yksittäistapauksissa piirit voivat saada välillistä suojaa patenttilain (550/67) tai tekijänoikeuslain (404/61) nojalla. Myös sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain (1061/78) säännökset saattavat eräissä tapauksissa tulla sovellettaviksi. Piirejä suojataan kuitenkin käytännössä pääasiassa tuotannon ja kaupan välisin sopimuksin.

1.2.2. Lainsäädäntö eräissä muissa maissa

Yhdysvallat. Puolijohdetuotteiden suojaa koskeva erityislaki annettiin Yhdysvalloissa vuonna 1984. Lakia sovelletaan puolijohdetuotteisiin ja niiden piirimalleihin eli niin sanottuihin maskiteoksiin (mask works). Suojan edellytyksenä on maskiteoksen omaperäisyys.

Lain mukaan maskiteoksen oikeudenhaltijalla on yksinoikeus määrätä maskiteoksen reprodusoinnista eli kopioinnista sekä puolijohdetuotteen maahantuonnista ja levittämisestä. Yksinoikeutta rajoittavat lain säännökset piirin analysoinnista eli käänteisestä insinööriyöstä

(reverse engineering), levitysoikeuden raukeamisesta ja vilpittömässä mielessä tapahtuneesta oikeudenloukkauksesta.

Käänteistä insinööriyötä koskevan säännöksen mukaan maskiteoksen analysoinnin tuloksen sisällyttämistä uuteen alkuperäiseen maskiteokseen ei pidetä oikeudenloukkauksena.

Oikeus maskiteokseen kuuluu lain mukaan teoksen luoja. Jos maskiteos on luotu työsuhteessa, oikeus maskiteokseen kuuluu kuitenkin työnantajalle. Oikeus voidaan siirtää kirjallisella sopimuksella.

Lain mukainen suoja alkaa maskiteoksen rekisteröinnistä tai ensimmäisestä kaupallisesta käytöstä ja on voimassa kymmenen vuotta.

Maskiteoksen oikeudenhaltija voi rekisteröidä maskiteoksen tekijänoikeusviraston ylläpitämään rekisteriin kahden vuoden kuluessa maskiteoksen ensimmäisestä kaupallisesta hyväksikäytöstä. Jos maskiteosta ei rekisteröidä tämän ajan kuluessa, lain mukainen suoja lakkaa.

Lakia sovelletaan muun muassa maskiteoksiin, joiden oikeudenhaltija on Yhdysvaltain kansalainen tai Yhdysvalloissa pysyvästi asuva henkilö sekä maskiteoksiin, joita on ensimmäisen kerran käytetty kaupallisesti Yhdysvalloissa. Lain soveltaminen on määrätyin edellytyksin mahdollista ulottaa myös ulkomaisiin tuotteisiin. Päätös voidaan tehdä pysyvästi presidentin antamalla ilmoituksella tai väliaikaisesti kauppaministeriön päätöksenä. Väliaikaisen suojan ovat saaneet Japani, Ruotsi, Euroopan yhteisöjen jäsenvaltiot, Australia, Itävalta, Kanada, Sveitsi sekä Suomi. Päätöksiä pysyvän suojan myöntämisestä ei toistaiseksi ole tehty.

Japani. Japanin laki integroitujen puolijohdepiirien piirikuvioista annettiin vuonna 1985. Lakia sovelletaan myös ulkomaisiin piirikuvioihin. Oikeus piirikuvioon (circuit layout) syntyy rekisteröinnillä ja on voimassa kymmenen vuotta. Rekisteröintiä voi hakea piirikuvion luoja. Jos piirikuvio on luotu työsuhteessa, luoja pidetään työnantajaa, jolle toisin ole sovittu. Rekisteröinti ei ole mahdollinen, jos hakemus tehdään yli kahden vuoden kuluttua piirin ensimmäisestä levittämisestä.

Yksinoikeus piirikuvioon käsittää oikeuden käyttää sitä kaupallisiin tarkoituksiin. Käyttämisenä pidetään lain mukaan integroidun piirin valmistamista sekä piirin maahantuontia ja levittämistä.

Käänteistä insinööriyötä koskevan säännöksen mukaan oikeus piirikuvioon ei koske sellai-

sen piirin valmistamista, joka on tehty käyttämällä hyväksi piirikuviota puolijohdepiirin analysoimiseksi ja arvioimiseksi. Oikeus piirikuvion levittämiseen ja maahantuontiin raukeaa, kun oikeudenhaltija on luovuttanut piirin toiselle henkilölle. Lakiin sisältyy myös säännös, jonka mukaan laittomasti valmistetun piirin levittäminen on sallittu oikeudenhaltijalle maksettavaa korvausta vastaan, jos piirin levittäjä piiriin saadessaan oli vilpittömässä mielessä.

Ruotsi. Ruotsin laki puolijohdetuotteiden piirimallien suojasta tuli voimaan huhtikuun 1 päivänä 1987 (SFS 1986:1425).

Lain mukaan piirimallin (kretsmönster) luojalla on yksinoikeus kappaleiden valmistamiseen piirimallista, piirimallin toteuttamiseen materiaalisella alustalla sekä piirimallin saattamiseen yleisön saataviin. Oikeus syntyy automaattisesti lain nojalla eikä edellytä rekisteröintiä. Oikeus on voimassa kymmenen vuotta sen vuoden päättymisestä, jona piirimallia käytettiin ensimmäisen kerran kaupallisesti.

Yksinoikeuden estämättä piirimallista saadaan valmistaa kappaleita yksityiseen käyttöön sekä opetus- ja analysointitarkoituksiin. Piirimallin kappaleita saadaan lain nojalla levittää edelleen, kun ne on oikeudenhaltijan suostumuksella levitetty yleisölle.

Lakia sovelletaan Ruotsin kansalaisten ja Ruotsissa pysyvästi oleskelevien henkilöiden luomiin piirimalleihin sekä piirimalleihin, jotka on ensimmäisen kerran levitetty Ruotsissa. Hallitus voi päättää lain soveltamisesta muihin maihin nähdén. Heinäkuun 1 päivästä 1989 lähtien lakia on sovellettu myös piirimalliin, jonka on luonut Euroopan yhteisöjen tai Euroopan vapaakauppaliiton EFTA:n jäsenvaltion, Japanin tai Yhdysvaltain kansalainen tai henkilö, jolla on jossain näistä valtioista tavanomainen asuinpaikka sekä piirimalliin, joka on ensimmäisen kerran levitetty jossain näistä valtioista.

Norja. Norjassa annettiin 15.6.1990 laki integroitujen piirien piirimalleista. Lain voimaantulohetkeä ei ole vielä määrätty. Piirimallin oikeudenhaltijalla on yksinoikeus piirimallin kopiointiin, ammattimaiseen hyväksikäyttöön ja maahantuontiin. Suoja on voimassa kymmenen vuotta piirimallin ensimmäistä kertaa tapahtuvasta ammattimaisesta hyväksikäytöstä.

Euroopan yhteisöjen jäsenvaltiot. Euroopan yhteisöt (EY) julkaisivat vuonna 1986 jäsenval-

tioitaan sitovan ohjeen eli direktiivin puolijohdetuotteiden topografioiden lainsäädännöllisestä suojasta. Direktiivi velvoitti jäsenvaltiot saattamaan direktiivin mukaisen kansallisen lainsäädännön voimaan marraskuun 7 päivään 1987 mennessä. Tähän mennessä yhtä lukuunottamatta kaikissa jäsenvaltioissa on saatettu voimaan kansalliset lait. Ensimmäisten joukossa olivat ne jäsenvaltiot, joissa on merkittävää puolijohdeteollisuutta, kuten Alankomaat, Iso-Britannia, Ranska ja Saksan liittotasavalta. Tanskassa laki annettiin joulukuussa 1987.

Puolijohdetuotteen topografian oikeudenhaltijalla on direktiivin mukaan yksinoikeus määrätä topografian reprodusoinnista eli kopiointista sekä topografian tai puolijohdetuotteen kaupallisesta käytöstä ja maahantuonnista. Kaupallinen käyttö on direktiivissä määriteltä myynniksi, vuokraukseksi tai muuksi kaupalliseksi jakeluksi sekä tarjoamiseksi näihin tarkoituksiin.

Jäsenvaltioilla on mahdollisuus sallia topografian toisintaminen yksityisiin, muihin kuin kaupallisiin tarkoituksiin. Yksinoikeudet eivät direktiivin mukaan koske myöskään toisintamista analysointi-, arviointi- ja opetustarkoituksiin. Käänteistä insinöörityötä koskevan direktiivin määräyksen mukaan yksinoikeudet eivät ulotu topografiaan, joka on luotu sallitun analysoinnin ja arvioinnin perusteella.

Levitysoikeuden raukeamista koskevan määräyksen mukaan kaupallista käyttöä koskevat yksinoikeudet raukeavat, kun topografia tai puolijohdetuote on pantu markkinoille jossain jäsenvaltiossa siihen oikeutetun henkilön toimesta tai hänen suostumuksellaan. Tällaista alueellista rajoitusta ei ole esimerkiksi Yhdysvaltojen, Japanin tai Ruotsin laeissa.

Direktiiviin sisältyy myös vilpittömän mielen suojaa koskeva määräys. Sen mukaan henkilö, joka puolijohdetuotteen hankkiessaan ei tiennyt tuotteen olevan yksinoikeuden suojaama, saa käyttää kaupallisesti tuotetta. Kun henkilö saa tiedon suojasta tai kun hänellä on perusteltua syytä uskoa, että tuote on suojattu, tuotteen oikeudenhaltijalla on oikeus saada käytöstä kohtuullinen korvaus.

Oikeudenhaltijoita ovat direktiivin mukaan topografian luoneet henkilöt. Jäsenvaltioilla on kuitenkin mahdollisuus säätää kansallisessa laissaan, että työsuhteessa luodun topografian oikeudet siirtyvät työnantajalle, jollei työsuhteen ehdoista muuta johdu. Vastaava oletama voidaan säätää tilaussopimuksia koskevaksi.

Direktiivi antaa jäsenvaltioille mahdollisuuden topografioita koskevan rekisterijärjestelmän luomiseen.

Suoja-aika on direktiivin mukaan pääsääntöisesti kymmenen vuotta. Jos topografiaa ei ole käytetty kaupallisesti viidentoista vuoden kuluessa sen ensimmäisestä koodauksesta tai tallentamisesta lukien, yksinoikeudet lakkaavat.

Direktiivin mukainen suoja on mahdollista ulottaa jäsenvaltioiden ulkopuolisiin tuotteisiin joko jäsenvaltion tai yhteisöjen komission aloitteesta. Suoja on väliaikaisesti laajennettu kattamaan Euroopan vapaakauppaliittoon EFTA:an kuuluvat valtiot — Suomi, Ruotsi, Norja, Islanti, Itävalta ja Sveitsi — sekä eräät muut yhteisön ulkopuoliset maat, kuten Japanin. Aiemmin väliaikainen suoja on myönnetty Yhdysvalloille.

1.2.3. Integroitujen piirien suojaa koskeva kansainvälinen yleissopimus

Maailman henkisen omaisuuden järjestön (World Intellectual Property Organization, WIPO) piirissä valmisteltiin integroitujen piirien suojaa koskevaa kansainvälistä yleissopimusta vuodesta 1985 lähtien. Yleissopimus hyväksyttiin diplomaattikonferenssissa, joka pidettiin Yhdysvaltain hallituksen kutsusta Washingtonissa 8.—26.5.1989.

Sopimus rakentuu kansallisen kohtelun periaatteelle, jonka mukaan sopimusvaltion on annettava toisesta sopimusvaltiosta oleville oikeudenhaltijoille sama suoja kuin oman maan oikeudenhaltijoille.

Suojan kohteena ovat integroitujen piirien piirimallit. Kaikki voimassa olevat lait lukuun ottamatta Australian lakia koskevat ainoastaan puolijohteesta valmistettuja integroituja piirejä. Yleissopimuksessa ei integroidun piirin määritelmää ole rajoitettu yksinomaan puolijohdetuotteisiin. Sopimuksen mukaan valtio, joka suojaa ainoastaan puolijohdetuotteita, täyttää kuitenkin sopimuksen velvoitteet. Jos se laajentaa suojan koskemaan myös muita määritelmän kattamia tuotteita, tulee sen kansallisen kohtelun periaatteen mukaisesti suojata myös muista sopimusvaltioista peräisin olevia vastaavia tuotteita.

Suojaa saavat vain omaperäiset piirimallit (layout-design [topography]). Omaperäisyydellä tarkoitetaan sopimuksessa sitä, että piirimal-

li on luojansa henkisen työn tulos ja että se ei luomisajankohtanaan ollut tavanomainen piirimallien suunnittelijoiden ja integroitujen piirien valmistajien keskuudessa. Tavanomaisten osien yhdistelmä voi saada suojaa, jos yhdistelmä kokonaisuudessaan on omaperäinen.

Sopimuksen mukaan integroidun piirin piirimallin valmistaminen sisällyttämällä se integroituun piiriin tai muulla tavoin sekä maahan-tuonti, myynti tai muu levittäminen kaupallisiin tarkoituksiin on laitonta ilman oikeudenhaltijan suostumusta. Sopimusvaltio voi myöntää tätä laajemmankin suojan.

Laittomana piirimallin valmistamisena ei pidetä sen kopiointia arviointi-, analysointi-, tutkimus- tai opetustarkoituksiin. Arvioinnin tai analysoinnin tulokset saadaan sisällyttää uuteen omaperäiseen piirimalliin. Piirimallin oikeudenhaltijan oikeus ei ulotu toiseen samantyyppiseen piirimalliin, joka on itsenäisesti luotu tästä riippumatta.

Pakkolisenssit ovat sallittuja sopimuksessa määrätyissä rajoissa. Niiden soveltaminen edellyttää lisäksi eräiden oikeusturvakeinojen saatavilla oloa, kuten mahdollisuutta valittaa pakkolisenssiä koskevasta päätöksestä tuomioistuimeen.

Sopimukseen sisältyy määräys, joka suojaa vilpittömässä mielessä toimivaa integroitujen piirien maahantuoja tai levittäjää. Lisäksi sopimusvaltiot voivat kansallisessa lainsäädännössään säätää, että sen jälkeen kun piirimallin kappale on oikeudenhaltijan suostumuksella saatettu markkinoille, sitä saadaan vapaasti tuoda maahan ja levittää.

Sopimusvaltio voi asettaa suojan edellytykseksi sen, että piirimallia on tavanomaiseen tapaan käytetty kaupallisesti hyväksi. Suojan saaminen voi myös edellyttää piirimallin rekisteröintiä. Rekisteröintihakemuksen yhteydessä voidaan vaatia muun muassa kopiota tai piirustusta piirimallista sekä selvitystä integroidun piirin tarkoituksena olevasta elektronisesta toiminnosta. Hakijan ei kuitenkaan tarvitse sisällyttää hakemukseen kopiota tai piirustusta piirimallin sellaisesta osasta, joka liittyy integroidun piirin valmistustapaan edellyttäen, että hakemukseen sisällytetyt osat riittävät piirimallin yksilöimiseksi.

Suoja-aika on vähintään kahdeksan vuotta. Sopimuksessa ei ole määritelty suojan alkamisajankohtaa. Sopimukseen sisältyy lisäksi muun muassa määräykset menettelystä, jota sovelletaan yleissopimuksen tulkintaa ja soveltamista

koskevien valtioiden välisten riitojen ratkaisuun.

Yleissopimuksen suojajärjestelmä pääosin vastaa rakenteeltaan niiden maiden lakeja, joissa on jo voimassa integroituja piirejä koskevaa lainsäädäntöä. Suojataso on kuitenkin eräiltä osin matalampi.

Yleissopimus hyväksyttiin diplomaattikongressissa äänestyksen jälkeen. Hyväksymistä vastaan äänestäneet kaksi valtiota olivat Yhdysvallat ja Japani. Vastustamisen syynä olivat eräät sopimuskohdat, joiden mukainen suojataso ei ollut maiden näkökulmasta riittävä.

Integroitujen piirien monenkeskinen kansainvälinen suoja on tällä hetkellä esillä myös parhaillaan käynnissä olevalla tullitariffeja ja kauppaa koskevaan yleissopimukseen (SopS 223/50) eli GATT:iin liittyvällä Uruguayn neuvottelukierroksella neuvotteluryhmässä, joka käsittelee henkiseen omaisuuteen liittyviä kaupanäkökohtia. Keskusteltavana ovat toisaalta suojan vahvistamismekanismit ja toisaalta suojan taso.

1.2.4. Nykyisen tilanteen arviointi ja uudistusehdotukset

Integroitujen piirien tuotanto edellyttää mitavia investointeja muun muassa tutkimukseen ja suunnitteluun, tekniikkaan, valmistukseen, markkinointiin ja levitykseen. Yksittäisen piirin tuotantokustannukset nousevat usein miljooniin markkoihin, Yhdysvalloista saatujen tietojen mukaan jopa satoihin miljooniin markkoihin. Piirien kopiointikustannukset ovat vain murto-osa tuotantokustannuksista. Kopioituja piirejä on siten mahdollista myydä huomattavasti halvempaan hintaan kuin alkuperäisiä, jolloin markkinat ovat vaarassa häiriintyä. Piirien alkuperäinen tuottaja ei tällaisessa tilanteessa myöskään saa ennakkoimaansa katetta tuotantokustannuksilleen. Seurauksena saattaa olla kilpailutilanteen vääristyminen ja vähäisempi panostus tutkimus- ja kehitystyöhön.

Integroituja piirejä käytetään monenlaisissa teollisuustuotteissa. Piirejä käyttävän teollisuuden kannalta on tärkeää varmistaa piirien saatavuus. Tätä tavoitetta edesauttaa piirien kopiointia ja levitystä turvaavan lainsäädännön olemassaolo.

Kuten edellä kohdassa 1.2.2 (s. 5) on todettu, suomalaisille piireille on Yhdysvaltojen

kauppaministeriön päätöksellä myönnetty väliaikainen suoja Yhdysvalloissa. Suojaa koskevan hakemuksen teki elokuussa 1987 Teollisuuden Keskusliitto ry. Opetusministeriö tuki hakemusta lausunnollaan, jossa muun muassa selostettiin lainvalmistelun vaihetta hakemustajakohtana. Suomalaisille tuotteille myönnettiin suoja alunperin 22 päivänä lokakuuta 1987. Suomelle aiemmin myönnettyä väliaikaista suojaa on viimeksi jatkettu vuoden 1990 loppuun.

Yhdysvaltain puolijohdetuotteiden suojaa koskevan lain artiklassa 914 (a) on lueteltu ne edellytykset, joiden täyttyessä lain mukainen suoja voidaan laajentaa ulkomaisiin tuotteisiin. Tällainen edellytys on muun muassa, että asianomainen valtio pyrkii vilpittömästi puolijohdetuotteiden suojaa koskevan kansallisen lainsäädännön aikaansaamiseen ja edistyy kohtuullisesti tässä pyrkimyksessään. Myöntäessään suomalaisille puolijohdetuotteille suojan Yhdysvaltain hallitus on siten katsonut, että Suomen kansallisen lain valmistelu on edennyt suojajärjestelyn vaatimalla tavalla. Suojan jatkamisen tullessa ajankohtaiseksi suojan edellytykset harkitaan suojan saaneiden valtioiden osalta uudelleen.

Integroitujen piirien suoja on esillä myös Euroopan yhteisön ja EFTA:n välisissä yhteistyöneuvotteluissa. EY:n neuvosto laajensi 31 päivänä toukokuuta 1988 tekemällään päätöksellä joulukuussa 1986 antamansa direktiivin mukaisen suojan kattamaan EFTA-maat ja eräät muut yhteisön ulkopuoliset maat. Väliaikaisratkaisuksi tarkoitettu päätös on voimassa 1 päivästä kesäkuuta 1988 7 päivään marraskuuta 1990. Aiemmin vastaava suoja on myönnetty Yhdysvalloille. EY:n komission 8 päivänä kesäkuuta 1990 tekemän ehdotuksen mukaan väliaikaista suojaa jatkettaisiin vuoden 1992 loppuun asti. Pysyvän suojan piiriin tulisivat Itävalta, Japani ja Ruotsi.

EY:n ja EFTA:n välisessä ministerikokouksessa Tampereella 15 päivänä kesäkuuta 1988 EFTA-maiden ministerit vahvistivat maittensa aikomuksen myöntää oikeudellinen suoja EY:n jäsenmaista peräisin oleville integroiduille piireille mahdollisimman pian.

Integroitujen piirien suojaa koskeva kansainvälinen yleissopimus tulee voimaan, kun viisi sopimuspuolta on siihen liittynyt. Sopimuksen hyväksymistä vastaan äänestäneet Yhdysvallat ja Japani tulevat tuskin ainakaan lähiaikoina liittymään sopimukseen. Myös so-

pimuksen hyväksymisen puolesta äänestäneet teollisuusmaat suhtautuivat sopimukseen osittain varauksellisesti. Sen allekirjoittamista tullaan erikseen harkitsemaan. Mahdollisiin liittymispäätöksiin kuluu jonkin verran aikaa. Muiden maiden taholta liittymisiä ei ole odotettavissa vähään aikaan, koska kansallinen lainsäädäntö ei ole näissä maissa vielä valmis.

Teollisuusmaiden välisiä kahdenkeskisiä ja alueellisia suojajärjestelyjä joudutaan siten lähiaikoina edelleen ylläpitämään ja kehittämään. Yleissopimus ei näytä ainakaan vähään aikaan kokonaan korvaavan näitä.

Kansainvälisen kehityksen ja kotimaisen alan teollisuuden tarpeiden pohjalta esityksessä ehdotetaan annettavaksi erillinen integroitujen piirien piirimallien suojaa koskeva *laki yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin*, jäljempänä piirimallilaki. Lain tarkoituksena on poistaa ne oikeudelliset ongelmat ja epäselvyydet, jotka tällä hetkellä liittyvät integroitujen piirien suojaan. Tekijänoikeuslakia ja oikeudesta valokuvaan annettua lakia (405/61) ehdotetaan tässä yhteydessä muutettaviksi siten, että niiden soveltaminen integroituihin piireihin suljetaan pois nimenomaisilla säännöksillä.

Uuden piirimallilain valmistelussa on otettu huomioon muiden valtioiden, kuten Yhdysvaltojen, Japanin ja Ruotsin vastaava lainsäädäntö sekä Euroopan yhteisöjen suojajärjestelmä. Ehdotettu laki vastaa suojatasoltaan näitä. Se täyttää myös integroituja piirejä koskevan kansainvälisen yleissopimuksen vaatimukset. Suojataso on osittain korkeampi kuin yleissopimuksessa edellytetään.

Piirimallilailla luodaan nykyisten teollisoikeuksien ja tekijänoikeuden rinnalle uusi immateriaalioikeus, oikeus integroidun piirin piirimalliin. Integroidun piirin ja sen piirimallin käsitteet on määritelty laissa. Koska integroituihin piireihin liittyvä teknologia on sängen dynaamisessa kehitysvaiheessa, saattaa tulevaisuudessa syntyä tarve muuttaa lainsäädäntö koskemaan myös muita kuin puolijohdealustalla olevia piirejä. Esimerkkejä tällaisista ovat optiset ja biotekniikkaan perustuvat piirit. Toistaiseksi eri maiden lainsäädännöissä on rajoitettu suojaamaan vain puolijohdetuotteita. Suojan tarve ei Suomessakaan näytä tässä vaiheessa ulottuvan tämän pidemmälle.

Ehdotetun piirimallilain mukainen suoja kytkeytyy henkisen luomistyön aineettomaan tulokseen, integroidun piirin piirimalliin. Tältä osin esitys vastaa muita immateriaalioikeuden

alan lakeja. Esimerkiksi tekijänoikeus kohdistuu kirjalliseen tai taiteelliseen teokseen, patenttioikeus keksintöön ja mallioikeus tavaran ulkomuodon tai koristeen esikuvaan.

Saadakseen suoja piirimallin tulee olla omaperäinen. Suoja ulottuu siten piirimalleihin, jotka ovat itsenäisen ja luovan henkisen työn tuotteita.

Ehdotetun lain mukainen suoja käsittää yksinoikeuden piirimallin missä muodossa tahansa tapahtuvaan kopiointiin sekä maahantuontiin ja levitykseen yleisölle. Suojan saaminen edellyttää, että piirimallin rekisteröintiä haetaan viimeistään kahden vuoden kuluessa siitä päivästä, kun piirimalli ensimmäisen kerran levitettiin yleisölle. Yksinoikeus on voimassa kymmenen vuotta siitä vuodesta, jona rekisteröintihakemus tehtiin tai piirimalli ensimmäisen kerran levitettiin yleisölle.

Rekisteröintiä voi hakea se, joka on luonut piirimallin, tai se, jolle piirimallin luojan oikeus on siirtynyt. Jos piirimalli on luotu työtai virkasuhteessa, työnantajalla on erityissäännöksen nojalla oikeus rekisteröinnillä saada yksinoikeus piirimalliin, jollei toisin ole sovitettu. Vastaava periaate ilmenee esimerkiksi oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin annetusta laista (656/67).

Piirimallin kopiointia koskevaa yksinoikeutta on lakiehdotuksessa rajoitettu opetusta ja piirimallin analysointia koskevilla säännöksillä. Piirimallin analysointiin liittyy myös niin sanottua käänteistä insinöörityötä koskeva säännös, joka sallii analysoinnin tulosten käyttämisen uudessa omaperäisessä piirimallissa.

Integroitua piiriä koskeva levitys- ja maahantuontioikeus raukeaa, kun piiri on ensimmäisen kerran luvallisesti levitetty yleisölle. Tämän jälkeen piiriin saa siis esimerkiksi myydä edelleen ilman oikeudenhaltijan suostumusta. Merkitystä ei ole sillä, missä maassa piiri on ensimmäisen kerran levitetty.

Euroopan yhteisöjen direktiivin mukaan levitysoikeus raukeaa ainoastaan, jos piiri on levitetty yhteisön jäsenvaltion alueella. Levitysoikeuden raukeamisen alueellinen ulottuvuus on esillä EY:n ja EFTA:n välisissä Euroopan talousaluetta koskevilla neuvotteluissa. Kysymys kansainvälisen ja alueellisen raukeamisen suhteesta on toistaiseksi auki. Järjestelmien yhtenäistämiseen on varauduttu säännöksellä, jonka mukaan levitysoikeuden kansainvälinen raukeaminen voidaan asetuksella rajoittaa koskemaan vain tiettyä aluetta.

Levittämiseen kytkeytyy myös toinen oikeuden rajoitus. Rajoitus koskee vilpittömässä mielessä laittoman tuotteen hankkineen henkilön oikeusturvaa. Ehdotetun säännöksen mukaan henkilö saa levittää edelleen tai tuoda maahan hankkimansa piirit ilman oikeudenhaltijan suostumusta. Oikeudenhaltijalla on kuitenkin oikeus kohtuulliseen korvaukseen levityksestä ja maahantuonnista, joka tapahtuu sen jälkeen kun levittäjä ei enää ole vilpittömässä mielessä.

Lähes kaikkien maiden lainsäädäntö pohjautuu oikeuksien rekisteröintiin suojan edellytyksenä. Piirimallien suojaa koskevan lainsäädännön voimaan saattaneista maista poikkeuksia tässä suhteessa ovat Australia, Belgia, Irlanti ja Iso-Britannia. Pohjoismaista Ruotsin ja Norjan laissa ei ole rekisteröintisäännöksiä. Euroopan yhteisöjen puolijohdedirektiivin salimalla tavalla Tanskan lakiin sisältyy rekisteröintiedellytys.

Ehdotetun piirimallilain mukainen suoja perustuu rekisteröintijärjestelmään. Tämä vastaa kansainvälisesti vallitsevaksi tullutta ratkaisua. Oikeuksien rekisteröinti on suojan edellytyksenä muun muassa Yhdysvalloissa ja Japanissa sekä Euroopan yhteisöjen lainsäädännön voimaan saattaneissa jäsenvaltioissa lukuun ottamatta edellä mainittuja poikkeuksia. On taroituksenmukaista ja kohtuullista, että suojan saamiseen Suomessa liittyvät vastaavat vaatimukset kuin useimmissa muissa maissa.

Rekisteröintijärjestelmä lisää myös oikeusvarmuutta. Rekisteristä on todettavissa muun muassa suojattu tuote, suojan alkamis- ja päättymisajankohta sekä piirimallin oikeudenhaltijat.

Rekisteröintimenettelyksi on kuitenkin valittu ilmoitusmenettely. Rekisteriviranomainen ei tutki, täyttääkö rekisteröitävä piirimalli omaperäisyysvaatimuksen. Jos hakemus täyttää muodolliset vaatimukset, piirimalli merkitään rekisteriin. Ilmoitusmenettelyn etuna ovat käsittelyn nopeus, halpuus ja yksinkertaisuus. Rekisteriviranomaisena toimisi ehdotuksen mukaan patentti- ja rekisterihallitus.

Rekisteröintijärjestelmä edistää teknisen tiedon leviämistä. Ehdotuksen mukaan hakemusiakirjat olisivat pääsääntöisesti julkisia rekisteröintipäivästä lukien. Samalla on kuitenkin otettu huomioon myös hakijan mahdollisuus suojata liikesalaisuuksiaan. Tätä edellytetään muun muassa integroituja piirejä koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa ja Euroo-

pan yhteisöjen puolijohdedirektiivissä. Ehdotuksen mukaan rekisteröintihakemuksen tulisi sisältää piirimallin yksilöimiseksi tarvittava aineisto. Vaadittavasta aineistosta säädettäisiin tarkemmin asetuksella. Lisäksi säädettäisiin asetuksella, missä määrin hakija voi vaatia aineistoa pidettäväksi salassa.

Kuka tahansa voi tehdä rekisteriviranomaiselle vaatimuksen rekisteröinnin mitätöimisestä muodollisella perusteella. Väitteentekoaikaa ei ole ajallisesti rajoitettu. Aiheettomien väitteiden välttämiseksi väitteentekijän tulee suorittaa vahvistettu väitemaksu. Jos piirimalli, joka ei täytä omaperäisyysvaatimusta, on rekisteröity, tuomioistuim voi kanteesta kumota rekisteröinnin.

Kauppa- ja teollisuusministeriö asetti vuonna 1985 toimikunnan tutkimaan hyödyllisyysmallisuojan tarpeellisuutta. Seuraavana vuonna julkaisemassaan mietinnössään (komiteamietintö 1986:48) hyödyllisyysmallitoimikunta ehdotti hyödyllisyysmallilain säätämistä. Tämän jälkeen patentti- ja rekisterihallituksen pääjohtaja asetti vuonna 1988 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia tarkistettu ehdotus hyödyllisyysmallilaiksi ja ehdotus hyödyllisyysmalliasetuksiksi. Työryhmä luovutti muistionsa vuonna 1989 (Patentti- ja rekisterihallituksen julkaisuja 5/1989).

Ehdotetulla lailla suojattaisiin keksintöjä, jotka eivät täytä patentoitavuuden edellyttämää keksinnöllisyytasoa. Ehdotuksen mukaan yksinoikeuden keksinnön hyväksikäyttöön voisi saada hyödyllisyysmallin rekisteröinnillä. Hakemuksen käsittelyssä noudatettaisiin ilmoitusmenettelyä.

Työryhmän ehdotuksen pohjalta valmistellaan hallituksen esitystä hyödyllisyysmallilaiksi. Lähtökohtana hakemuksen käsittelyä koskevien säännösten valmistelussa on ollut, kuten ehdotetussa piirimallilaissa, ilmoitusmenettelyn noudattaminen. Lakien valmistelussa on soveltuvin kohdin pyritty saamaan rekisteröintimenettelyä koskevat säännökset sisällöltään toisinaan vastaaviksi.

Integroituja piirejä koskeva kansainvälinen yleissopimus sallii pakkolisenssien soveltamisen tietyissä rajoissa. Kansallisessa lainsäädännössä voidaan säätää, että muissa kuin tavanomaisissa olosuhteissa hallinnollinen viranomainen tai tuomioistuin voi antaa luvan käyttää hyväksi piirimallia ilman oikeudenhaltijan lupaa, jos elintärkeä kansallinen tarve sitä vaatii. Edellytyksenä on, että käyttöoikeutta ei ole

onnistuttu hankkimaan normaalin käytännön mukaisten yritysten jälkeen. Piirimallin hyödyntäminen pakkolisenssin perusteella on sallittu ainoastaan lisenssin myöntäneessä maassa. Käytöstä on maksettava kohtuullinen korvaus.

Pakkolupaa koskevalle säännökselle ei ole katsottu olevan tarvetta tässä vaiheessa. Näköpiirissä ei ole sellaisia poikkeuksellisia olosuhteita, jotka tekisivät sääntelyn Suomen kannalta tarpeelliseksi. Markkinoilla ei myöskään ole esiintynyt häiriöitä, jotka välttämättä edellyttäisivät sääntelyä. Ehdotettu laki sallii tiettyä tehtävää suorittavien integroitujen piirien kehittämisen olemassa olevan tiedon perusteella. Tämä paitsi mahdollistaa teknologian jatkuvan kehittämisen myös edistää kilpailua integroitujen piirien suunnittelijoiden kesken.

Lakiehdotuksen rangaistusta, korvausvelvollisuutta ja loukkauksen jatkumisen estämistä koskevat säännökset vastaavat pääpiirteissään tekijänoikeuslainsäädännön vastaavia säännöksiä. Mahdollisuus vaatia hyvitystä tai korvausta piirimalliin kohdistuvan oikeudenloukkauksen perusteella vanhenisi kuitenkin viidessä vuodessa. Vastaavaa vanhentumisaikaa sovelletaan myös patentin ja mallioikeuden loukkaukseen. Oikeudenloukkausten alioikeuskäsittely keskitetään asian laadun vuoksi Helsinkiin raastuvanoikeuteen.

Lähtökohtaisesti ehdotetun piirimallilain mukaisen yksinoikeuden voivat saada suomalaiset luonnolliset ja oikeushenkilöt. Myös ulkomaalaiset voivat saada yksinoikeuden, jos toiminnalla tai suojattavalla piirimallilla on jokin laissa mainittu liittymäkohta Suomeen. Soveltamisala on tässä suhteessa väljempi, kuin mitä esimerkiksi integroitujen piirien suojaa koskeva kansainvälinen yleissopimus edellyttää. Väljä soveltamisala edistää lain tarkoitusten toteutumista, kuten integroitujen piirien levittämistä. On sinänsä oikein, että myös ulkomaalaiset voivat saada suojaa, jos toiminnalla on jokin liittymäkohta Suomeen.

Laissa on varauduttu myös kansainvälisiin suojajärjestelyihin. Tämän vuoksi lain sovellettavuutta koskevaan pykälään on otettu valtuutussäännös, jonka mukaan asetuksella voidaan säätää, että lakia sovelletaan muihinkin kuin edellä mainittuihin piirimalleihin. Suojan laajentamisen edellytyksenä on vastavuoroisuus: asianomaisen valtion tulee oman kansallisen lakinsa mukaisesti suojata myös suomalaiset tuotteet.

Muun muassa Euroopan vapaakauppaliiton EFTA:n ja Euroopan yhteisöjen välisten välikaisten suojajärjestelyjen mahdollistamiseksi lakiehdotukseen sisältyy myös säännös, jonka mukaan asetuksella voidaan myös muutoin kuin vastavuoroisuuden ehdolla säätää määräajaksi lain soveltamisesta ulkomaisiin tuotteisiin.

1.3. Tietokoneohjelmien, tietokantojen ja sävellysteosten suoja

1.3.1. Nykyinen tilanne

Tietokoneohjelmilla on keskeinen asema uudessa tietotekniikassa. Tietokoneohjelma sisältää joukon käskyjä, jotka saavat tietokoneen suorittamaan halutun toiminnon. Tietokoneiden ja tietokoneohjelmien rakennetta ja toimintaperiaatteita sekä tietokoneohjelmien valmistusta on selostettu tekijänoikeuskomitean IV osamietinnössä (komiteamietintö 1987:8) sivuilla 36—51.

Valtion teknillisen tutkimuskeskuksen keräämien tietojen mukaan Suomen automaattiseen tietojenkäsittelyyn (atk) liittyvän tuotannon liikevaihto oli vuonna 1988 noin 7,7 miljardia markkaa. Kasvua edelliseen vuoteen verrattuna oli lähes 28 prosenttia. Laitteiden ja tarvikkeiden osuus oli 2 337 miljoonaa markkaa. Laitteistoista erillään markkinoitavat ohjelmatuotteet muodostivat 730 miljoonaa markkaa, henkilöpalvelut 1 290 miljoonaa markkaa sekä tietokone- ja käsittelypalvelut 1 302 miljoonaa markkaa. Sulautettujen järjestelmien, muuhun kuin varsinaiseen atk-tuotteeseen osana kuuluvien järjestelmätuotteiden, osuus oli 2 041 miljoonaa markkaa.

Suuri osa ohjelmista tehdään Suomessa yksinomaan yritysten ja viranomaisten omaan tarpeeseen. Omatarvetuotanto jää tilastoinnin ulkopuolelle. Ohjelmistotuotannon arvoa on myös vaikea erottaa atk-laitteiden ja -tarvikkeiden sekä alaan liittyvien palveluiden tuotannon arvosta. Siten tarkan kuvan saaminen ohjelmistotuotannon kokonaisarvosta on vaikeaa.

Vuonna 1988 Yhdysvaltain ohjelmistomarkkinoiden arvo oli noin 88 miljardia markkaa. Kasvua edellisvuoteen verrattuna oli 20,4 %. Samana vuonna Italian, Iso-Britannian, Ranskan ja Saksan liittotasavallan ohjelmistomarkkinoiden yhteenlaskettu arvo oli 76 miljardia

markkaa. Japanin ohjelmistomarkkinoiden arvo oli 70 miljardia markkaa.

Voimassa olevassa lainsäädännössä ei ole erityissäännöksiä tietokoneohjelmien suojasta. Suuri osa ohjelmistotuotannosta on asiakaskohtaisia tai suurille tietokoneille tarkoitettuja ohjelmia. Näihin kohdistuvat oikeudet on määritelty osapuolten välisin sopimuksin. Eräissä tapauksissa ohjelmat voivat saada suojaa liikesalaisuutta koskevien säännösten perusteella. Patentsuojaja ei patenttilain 1 §:n 2 momentin mukaan ole sovellettavissa tietokoneohjelmiin. Ohjelma voi kuitenkin saada välillistä suojaa patentoitavan keksinnön osana.

Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Lainkohdassa on esimerkkiluettelo niistä teosten ilmenemismuodoista, jotka olivat tavallisimpia lain laatimisen aikaan. Luettelo ei ole tyhjentävä. Säännös on kirjoitettu yleiseen muotoon siten, että se soveltuu myös sellaisiin uusiin teosten ilmenemismuotoihin, jotka olivat lain säätämisaikaan täysin tuntemattomia.

Vallitseva käsitys on, että tietokoneohjelmaa voidaan pitää laissa tarkoitettuna teoksena. Siten tekijänoikeuslaki olisi jo nyt sovellettavissa tietokoneohjelmiin. Tekijänoikeuslain säädännön soveltaminen on viime vuosina tullut myös kansainvälisesti vallitsevaksi suoja muodoksi. Myös alan sopimuskäytäntö perustuu paljolti tälle lähtökohdalle.

Tekijänoikeutta on rajoitettu lain 2 luvussa. Lain 11 §:n mukaan julkistetusta teoksesta saa jokainen valmistaa muutaman kappaleen yksityistä käyttöään varten. Siten valmistettua kappaletta ei ole lupa käyttää muuhun tarkoitukseen. Kappaleen valmistamisen valmistuttajan yksityistä käyttöä varten saa antaa myös ulkopuolisen suoritettavaksi eräitä teoslajeja lukuun ottamatta. Yksityistä käyttöä koskeva 11 § koskee periaatteessa kaikkia teoslajeja. Poikkeuksena ovat rakennusteokset. Säännös soveltuu siis myös tietokoneohjelmiin.

Tekijänoikeuslain 23 §:ssä säädetään, että sitten kun kirjallinen tai sävellysteos on julkaistu, saa kappaleita, jotka julkaiseminen käsittää, edelleen levittää. Sävellysteoksen nuotteja ei saa kuitenkaan tekijän suostumuksesta vuokrata yleisölle. Levytysioikeuden raukeamista sääntelevä 23 § koskee ainoastaan kirjallisia ja sävelteoksia. Laissa ei ole nimenomaista perustetta sen määrittelemiseen, mihin teoslajiin tietokoneohjelmat tulisi lukea. Siten kysy-

mys 23 §:n soveltumisesta tietokoneohjelmiin jää tulkinnan varaan.

Tekijänoikeuslain 49 §:n mukaan rajoitettua suojaa saavat luettelot, taulukot, ohjelmat ja muut sellaiset työt, joissa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja. Vallitsevan käsityksen mukaan tämä säännös ei ole sovellettavissa tietokoneohjelmiin sellaisinaan.

Teosten luominen ja käyttö. Tietokoneet ovat mahdollistaneet uudenlaisia tapoja aikaansaada ja käyttää tekijänoikeudellisesti suojattua aineistoa. Voimassa olevan tekijänoikeuslainsäädännön peruseriaatteet on laadittu yleiseen muotoon. Pyrkimyksenä on ollut katkaa paitsi lain säätämisaikana tunnetut myös tulevaisuudessa tunnetuiksi tulevat teosten luomis- ja käyttötavat.

Tietokoneen avulla voidaan luoda suojattuja teoksia. Pääsääntöisesti tietokoneen ja tietokoneohjelman käyttämisellä ei ole vaikutusta tekijän oikeuteen näin luotuun teokseen.

Teosten käytöstä tietokoneiden avulla on muodostunut tekijöiden kannalta merkittävä teosten käyttömuoto. Teosten tallentaminen tietokoneen muistiin on tekijänoikeudellisesti merkityksellistä teosten käyttöä. Kyseessä on lain 2 §:ssä tarkoitettu teoksen kappaleiden valmistaminen. Sama koskee teosten tulostamista kappaleina, jotka ovat joko ihmisen luettavissa ilman apuvälineitä tai tietokoneella luettavassa muodossa. Teoksen julkiseen toistamiseen tietokoneen näytöllä tai tietokoneen avulla ääninä tarvitaan tekijänoikeuden haltijan lupa. Myös tekijänoikeuden rajoitukset soveltuvat teosten käyttöön tietokoneiden avulla.

Tietokannat. Tietotekniikan käyttö tiedon tallentamiseen, hallintaan ja saatavilla pitoon on synnyttänyt uudentyyppisiä tietokoneella luettavia tiedostoja ja tietokantoja. Suurin osa näistä on kehitetty viranomaisten, laitosten, yritysten ja muiden yhteisöjen sisäisiin tarpeisiin. Jatkuvasti kasvava määrä tiedostoja ja tietokantoja on myös yleisön saatavilla.

Nykyään on käytettävissä maailmanlaajuisesti lähes 4 000 julkiseen käyttöön tarkoitettua tietokantaa. Ne ovat lähes 600 isäntätietokoneessa eri puolilla maailmaa. Tietopankit edustavat maailmanlaajuisesti noin 50 miljardin markan markkinoita. Yhdysvaltain osuus on tästä noin 80 prosenttia, Länsi-Euroopan noin 10 prosenttia ja Japanin noin 7 prosenttia.

Suomessa on tällä hetkellä noin 25 julkisesti käytettävissä olevaa suorakäyttöjärjestelmää ja niissä runsaat 120 tietokantaa. Tieteellisen informoinnin neuvoston teettämän selvityksen mukaan vuonna 1985 Suomessa oli noin 1 000 tietopankkien käyttäjää. Tähän käytetty rahamäärä oli henkilökustannuksia mukaan ottamatta noin 10 miljoonaa markkaa vuodessa. Tällä hetkellä on valmisteilla vuoteen 1989 kohdistuva vastaava tutkimus. Alustavien tulosten mukaan sekä käyttäjämäärät että käytön kustannukset ovat kolmin- tai nelinkertaisesti.

Tiedostojen ja tietokantojen levitys tehokkailla tietovälineillä on myös yleistymässä. Esimerkiksi optisesti luettavalle CD-ROM-levylle voidaan tallentaa tekstitiedostona tietomäärä, joka vastaa jopa yli 200 000:ta A4-sivua. Levyjä voidaan käyttää henkilökohtaisten tietokoneiden yhteydessä.

Tiedostot ja tietokannat, joiden sisältö on järjestetty luovuutta ja omaperäisyyttä ilmentävällä tavalla, suojataan tekijänoikeuslain mukaan joko yksittäisinä teoksina tai kokoomateoksina. Niitä suojataan lähtökohtaisesti kuten muitakin kirjallisia teoksia. Muita tietokantoja, joissa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, suojataan tekijänoikeuslain 49 §:n mukaisina luetteloina. Suurta osaa viranomaisten, laitosten, yritysten ja muiden yhteisöjen kokoamista tiedostoista voidaan pitää tekijänoikeudellisissa mielessä luetteloina. Niitä ei saa luettelon valmistajan suostumuksetta jäljentää, ennen kuin kymmenen vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona luettelo julkaistiin.

1.3.2. Lainsäädäntö eräissä muissa maissa

Yhdysvalloissa tietokoneohjelmia koskeva tekijänoikeuslain muutos tuli voimaan vuonna 1980. Lainmuutoksella vahvistettiin, että tietokoneohjelmat voivat olla tekijänoikeuslain mukaan suojattuja teoksia. Tekijänoikeuslakiin sisällytettiin tietokoneohjelman määritelmä. Sen mukaan tietokoneohjelma on joukko ilmaisuja ja ohjeita, joka on tarkoitettu käytettäväksi välittömästi tai välillisesti tietokoneella tietyn tuloksen aikaansaamiseksi.

Lakiin otettiin samalla rajoitussäännös, jonka mukaan tietokoneohjelman omistajalla on oikeus valmistaa tai valmistuttaa kopioita ohjelmasta, jos ne liittyvät oleellisesti ohjelman käyttämiseen koneessa tai jos ne ovat arkis-

toimia varten. Niitä ei saa käyttää muuhun tarkoitukseen ja arkistokappaleet on tuhottava, kun oikeus alkuperäisen ohjelman hallussapitoon lakkaa.

Saksan liittotasavallassa lisättiin vuonna 1985 voimaan tulleella lainmuutoksella tietokoneohjelmat tekijänoikeuslain kirjallisten teosten esimerkkiluetteloon. Ohjelmiin sovelletaan kirjallisista teoksista annettuja säännöksiä. Kuitenkin ohjelman tai sen olennaisen osan kopiointi yksityiseen käyttöön on kielletty ilman oikeudenhaltijan suostumusta.

Ranskassa vuoden 1986 alussa voimaan tulleella lailla muutettiin eräiden tekijänoikeuslain säännösten sisältöä. Laissa olevalla viittauksella lisättiin ohjelmistot tekijänoikeuslain sisältämään teosluetteloon. Samalla annettiin eräitä ohjelmistojen suojaa koskevia erityissäännöksiä. Ohjelmistojen suoja poikkeaa eräissä suhteissa oleellisesti muiden teosten suojasta. Oikeus ohjelmistoon on voimassa 25 vuotta ohjelmiston luomisesta lukien. Oikeudet ohjelmistoon, joka on luotu täytettäessä työ- tai virkasuhteesta johtuvia velvoitteita, kuuluvat työnantajalle, ellei ole toisin sovittu. Kun kirjallisesta teoksesta voidaan valmistaa kappaleita yksityistä käyttöä varten ilman tekijän suostumusta, saadaan ohjelmistosta valmistaa ainoastaan varakopio.

Isossa-Britanniassa on vuonna 1986 voimaan tulleesta tekijänoikeuslain muutoksesta lähtien tietokoneohjelmiin sovellettu kirjallisista teoksista annettuja säännöksiä.

Euroopan yhteisöjen komissio julkisti vuoden 1989 alussa tietokoneohjelmien suojaa koskevan direktiiviehdotuksen. Lähtökohtana on ohjelmien suojaaminen tekijänoikeudella. Niihin sovellettaisiin ehdotuksen mukaan kirjallisia teoksia koskevia säännöksiä.

Direktiiviehdotus on parhaillaan jatkovalmistelun kohteena. Myös EFTA:n immateriaalioikeuden asiantuntijaryhmä kommentoi ehdotusta vuoden 1989 alussa. Tarkistettu ehdotus voi tulla hyväksyttäväksi kuluvana vuonna. Eräät kiisteltyt kohdat sen sisällössä saattavat kuitenkin hidastaa lopullisen direktiivin valmistumista.

Japanissa lisättiin tietokoneohjelmat tekijänoikeuslain suojakohteisiin vuonna 1986. Lakiin otetun määritelmän mukaan tietokoneohjelmalla tarkoitetaan tietokoneelle annettavaa, toisiinsa yhdistellyistä toimintaohjeista koostuvaa lauseketta, jonka tarkoituksena on saada

tietokone toimimaan ja saavuttamaan tietty tulos.

Lain mukaan tietokoneohjelman kappaleen omistaja saa tehdä sellaisia kopioita ohjelmasta ja muutoksia ohjelmaan, jotka ovat välttämättömiä ohjelman hyödyntämiseksi tietokoneella. Ellei ohjelman oikeudenhaltija ole muuhun suostunut, ei kopioita saa säilyttää sen jälkeen, kun omistusoikeus alkuperäiskappaleisiin lakkaa. Lakiin lisättiin myös säännös, jonka mukaan työsuhteessa luodun tietokoneohjelman oikeudet kuuluvat työnantajalle, ellei toisin ole sovittu.

Myös eräiden muiden valtioiden tekijänoikeuslakeihin on sisällytetty tietokoneohjelmien suojaa koskevat nimenomaiset säännökset. Esimerkkeinä voidaan mainita Australia ja Unkari.

Pohjoismaissa tietokoneohjelmien suojaa valmistelleet Ruotsin, Tanskan ja Norjan tekijänoikeuskomiteat julkaisivat asiaa koskevat mietintönsä vuosien 1985 ja 1986 aikana (SOU 1985:51. Upphovsrätt och datorteknik, Stockholm 1985; Ophavsret og edb. 7. delbetænkning fra udvalget vedrørende revision af ophavsretslovgivningen. Betænkning nr 1064. København 1986; Norges Offentlige Utredninger NOU 1986:18. Opphavsrett og edb). Valmistelutyön pohjalta tehdyt tekijänoikeuslain tarkistukset tulivat Tanskassa voimaan kesäkuun 7 päivänä 1989 (Lov 1989 nr. 378), Ruotsissa heinäkuun 1 päivänä samana vuonna (SFS 1989:396) ja Norjassa elokuun 1 päivänä 1990 (Lov 1990 nr. 26). Lainvalmistelun kaikissa vaiheissa on pyritty pohjoismaiseen koordinoituihin.

Kaikkien lakien mukaan ohjelmia suojataan tekijänoikeuslain tarkoittamina teoksina ja niihin sovelletaan kirjallisia teoksia koskevia säännöksiä. Lainsäädäntöteknisesti tämä on toteutettu lisäämällä tietokoneohjelmia koskeva maininta tekijänoikeuslakien 1 §:ään.

Myös pohjoismaissa on katsottu, että mahdollisuuksien valmistaa kopioita ohjelmista tietokoneella luettavassa muodossa tulee olla rajoitetummat kuin muiden teoslajien osalta. Pohjoismaissa saa julkistetuista teoksista valmistaa yksityiseen käyttöön muutaman kappaleen. Norjan lain mukaan tietokoneohjelmasta saadaa valmistaa tietokoneella luettavassa muodossa kopioita yksityiseen käyttöön ainoastaan, jos ohjelma on julkaistu. Myös Ruotsin laissa on omaksuttu tämä ratkaisu. Koska yksityiseen kopiointiin oikeutettujen piiri on

pääsäännön mukaan Ruotsissa laajempi kuin esimerkiksi Norjassa, on säännöksessä käytetty sanontaa, joka rajaa kopioinnin lähimpään perhe- ja ystäväpiiriin. Lisäksi edellytetään, että kopioitava ohjelman kappale ei ole käytössä elinkeino- tai viranomaistoiminnassa.

Tanskassa on omaksuttu hieman erilainen ratkaisu. Tietokoneella luettavassa muodossa olevan tietokoneohjelman kopioiminen on suljettu yksityistä käyttöä koskevan 11 §:n ulkopuolelle. Kuitenkin kun on kyse sellaisesta ohjelmasta, joka on julkaistu tietokoneella luettavassa muodossa myymällä sitä yleisölle, tietokoneohjelman kappaleen omistaja saa valmistaa ohjelmasta vara- ja käyttökopioita sekä käytön kannalta välttämättömiä kopioita. Kappaleita ei saa käyttää muuhun tarkoitukseen. Niitä ei saa enää käyttää, kun omistaja levittää ohjelman alkuperäiskappaleen edelleen.

Lakeihin sisältyy myös tietokoneohjelmien käyttöoikeutta koskevia sopimuksia koskeva olettama. Tanskan lain mukaan ohjelman käyttöoikeutta koskeva sopimus sisältää, jollei toisin ole sovittu, oikeuden tehdä ohjelmaan sovitun käytön kannalta välttämättömät muutokset sekä valmistaa ohjelmasta kappaleet, jotka ovat välttämättömiä ohjelman käyttämiseksi. Näitä kappaleita ei saa enää käyttää, kun oikeus käyttää ohjelmaa lakkaa. Ruotsin ja Norjan ratkaisut ovat pääosin samanlaiset. Ruotsin laissa todetaan lisäksi nimenomaisesti, että näitä kappaleita ei saa käyttää muuhun tarkoitukseen.

Pohjoismaiden tekijänoikeuslaissa on säännökset, joiden mukaan tekijänoikeuteen sisältyvä oikeus määrätä teoksen kappaleiden levityksestä raukeaa osittain tietyissä tapauksissa. Julkaistun kirjallisen ja sävelteoksen kappaleita saa näiden säännösten mukaan pääsääntöisesti levittää vapaasti. Poikkeuksena tästä on Norjassa sävelteosten kappaleiden vuokraaminen yleisölle. Sekä äänitteiden että nuottien vuokraaminen yleisölle edellyttää siis tekijän suostumusta. Suomessa vastaava poikkeus koskee ainoastaan sävelteosten nuotteja. Ruotsin ja Tanskan poikkeus koski alunperin myös ainoastaan sävelteoksen nuotteja. Poikkeukset laajennettiin vuosina 1982 ja 1985 tehdyillä muutoksilla kattamaan kaikkien sävelteosten kappaleiden vuokraaminen yleisölle.

Tanskassa, Ruotsissa ja Norjassa levitysoikeuden raukeamista koskevaa säännöstä tarkistettiin tietokoneella luettavassa muodossa

olevien tietokoneohjelmien osalta. Niitä saa vuokrata tai lainata yleisölle ainoastaan oikeudenhaltijan luvalla.

Tanskan lakiin lisättiin säännös, jonka mukaan oikeus työsuhteessa luotuun tietokoneohjelmaan siirtyy työnantajalle, ellei toisin ole sovittu. Ruotsin ja Norjan lain mukaan oikeuksien siirtyminen ratkaistaan yleisten sääntöjen mukaan.

1.3.3. Kansainväliset sopimukset

Kaksi keskeistä tekijänoikeutta säätelevää kansainvälistä sopimusta ovat vuonna 1886 tehty Bernin yleissopimus kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta, jäljempänä Bernin sopimus, ja vuonna 1952 tehty yleismaailmallinen tekijänoikeussopimus. Molemmat sopimukset on viimeksi tarkistettu Pariisissa vuonna 1971. Tarkistettut sopimustekstit on saatettu voimaan 1986 (SopS 79/86 ja 81/86). Ensin mainitun sopimuksen hallintoa hoitaa Maailman henkisen omaisuuden järjestö (World Intellectual Property Organization), jäljempänä WIPO, ja jälkimmäisen hallintoa Yhdistyneiden Kansakuntien kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö Unesco.

Tietokoneohjelmille sopivaa oikeudellista suojamuotoa koskenut selvitystyö alkoi YK:n aloitteesta WIPO:n piirissä vuonna 1971. Selvitystyön tuloksena WIPO julkaisi vuonna 1978 tietokoneohjelmia koskevat mallisäännökset. Myöhemmässä vaiheessa valmisteltiin luonnos uudeksi tietokoneohjelmien suojaa koskevaksi kansainväliseksi sopimukseksi.

Tietokoneohjelmien oikeudellista suojaa käsittelevän asiantuntijakomitean kokouksessa vuonna 1983 kuitenkin luovuttiin uuden kansainvälisen sopimuksen jatkovalmistelusta, koska useimmat maat ilmoittivat soveltavansa tietokoneohjelmien suojaamisessa tekijänoikeuslakejaan. Suuntaukseen vaikutti myös se, että tekijänoikeuden alalla on olemassa jo valmis kansainvälinen suojajärjestelmä.

Tietokoneohjelmien suojaan liittyviä tekijänoikeuskysymyksiä käsittelevässä asiantuntijakomitean kokouksessa Genevessä 1985 jo lähes kaikki edustettuina olleet valtiot ilmoittivat soveltavansa ohjelmiin tekijänoikeuslakia. Käytännössä tämä vahvisti tietokoneohjelmien kansainvälisen suojan perustaksi tekijänoikeuden.

Bernin sopimuksessa ja yleismaailmallisessa tekijänoikeussopimuksessa ei nimenomaan mainita tietokoneohjelmia suojakohteina. Lähtökohtana on kuitenkin sopimusten soveltuminen myös niihin. Jos Bernin sopimuksen tai yleismaailmallisen tekijänoikeussopimuksen jäsenvaltio antaa tietokoneohjelmille tekijänoikeussuojaa, se on velvollinen suojaamaan toisesta jäsenvaltiosta peräisin olevaa ohjelmaa samalla tavalla, kuin se suojaaa omien kansalaistensa luomia tietokoneohjelmia (kansallisen kohtelun periaate). Tätä kautta tietokoneohjelmat saavat tehokasta kansainvälistä suojaa.

Tietokoneohjelmien tekijänoikeuteen perustuva suoja on esillä myös GATT:in Uruguayn neuvottelukierroksella neuvotteluryhmässä, joka käsittelee henkisen omaisuuden suojaan liittyviä kaupanäkökohtia.

Tekijänoikeudellisesti suojatun aineiston luomista ja käyttöä tietokoneiden avulla koskenut tutkimustyö käynnistyi Unescon ja WIPO:n piirissä 1970-luvun puolivälissä. Valmistelutyö johti asiaa koskevan suosituksen valmistumiseen vuonna 1982. Lähtökohtana suosituksessa on, että suojattujen teosten luomiseen ja käyttöön tietokonepohjaisten tietojärjestelmien avulla sovelletaan kansainvälisten tekijänoikeussopimusten yleisiä tekijänoikeudellisia periaatteita. Suosituksen keskeisin asiakohta on periaate, jonka mukaan teoksen tallentaminen tietokoneen muistiin tai muille atk-tallenteille on aina tekijänoikeudellisesti merkityksellistä reproduointia. Suosituksen mukaan uudet käyttömuodot eivät tällä hetkellä edellytä muutoksia näihin sopimuksiin.

1.3.4. Nykyisen tilanteen arviointi ja uudistusehdotukset

Ohjelmistotuotannon painopiste on toistaiseksi ollut suurten asiakaskohtaisten ohjelmistojen puolella. Näihin ohjelmistoihin kohdistuvat oikeudet määritellään osapuolten välisin sopimuksin, joissa ohjelmien ja käyttötilanteiden erityispiirteet voidaan ottaa huomioon osapuolten haluamalla tavalla.

Tietovälineillä levitettävien valmisohjelmien merkitys ohjelmistokaupassa on lisääntynyt. Sopimussuojan suhteen on tilanne valmisohjelmien osalta kuitenkin toinen kuin asiakaskohtaisten ohjelmistojen kohdalla. Erityisesti silloin, kun valmisohjelmien jakelu tapahtuu erillisinä jakelukanavia pitkin, voi sopimuksilla

käytännössä olla vain hyvin rajoitettu merkitys määriteltäessä ohjelman oikeudenhaltijan ja käyttäjän välisiä suhteita.

Tietokone on itsessään kopiokone, jonka tekemien ohjelmakopioiden laatu on sama kuin alkuperäisen ohjelman. Tästä on seurannut laajamittaista ohjelmien kopiointia. Kansainvälisesti ohjelmistoteollisuutta uhkaa järjestelmällinen piratismi.

Ohjelmistotuottajat ovat pyrkineet hillitsemään kopiointia ohjelmiin sisältyvillä teknisillä esteillä. Näillä toimenpiteillä ei ole kuitenkaan saavutettu toivottua vaikutusta. Luvaton kopiointi uhkaa ohjelmien kehitystyötä, koska kehitystyöhön investoiduille varoille ei saada riittävää katetta ohjelmien markkinoinnista. Kuluttajien kannalta ohjelmien kopioinnilla saatavaa olla haitallisia seurauksia. Laajamittaisella kopioinnilla voi olla välillinen hintoja nostava vaikutus. Tietokoneohjelmia koskevien selvien säännösten puuttuminen aiheuttaa myös epävarmuutta kilpailevien ohjelmistotuottajien välisiin suhteisiin.

Ohjelmistotuotannolla on kasvava taloudellinen merkitys. Myös ohjelmien käyttö lisääntyy yhteiskunnan eri toiminta-alueilla. Niin ohjelmien tuottajat kuin käyttäjätkin tarvitsevat täyttä varmuutta ohjelmien suojasta ja sen laajuudesta.

Eräs vaihtoehto olisi tietokoneohjelmia koskevan erityislain säätäminen. On mahdollista, että näin voitaisiin parhaiten määritellä suojan sisältö ja laajuus tarpeiden mukaan. Koska kansainvälisesti on luovuttu ohjelmia koskevan uuden yleissopimuksen valmistelusta, ei ohjelmien suoja ole järjestettävissä tätä kautta.

Tekijänoikeuslainsäädännön soveltaminen on tullut kansainvälisesti vallitsevaksi ohjelmien suojamuodoksi. Tästä on ollut seurauksena se etu, että kansainvälinen suojajärjestelmä on jo valmiina.

Vallitsevan käsityksen mukaan tekijänoikeuslaki soveltuu jo nykyisiin tietokoneohjelmiin. Laki antaa oikeudelliset puitteet ohjelmistomarkkinoiden toiminnalle.

Tekijänoikeuslainsäädäntö tasapainottaa ohjelmistotuottajien suojatarpeen ja kilpailun edistämisen vaatimukset. Tekijänoikeus kohdistuu ohjelman ilmaisumuotoon, jolle se tarjoaa yleistä kolmansiin ulottuvaa suojaa. Jokaisella on kuitenkin mahdollisuus valmistaa ja edelleen kehittää samojakin tehtäviä suorittavia kilpailevia ohjelmia käyttämällä hyväksi

alan yleisesti tunnettua tekniikkaa ja menetelmiä.

Tekijänoikeudella voidaan suojata osaa tekniikan alan luovasta toiminnasta. Sopimus-suojalla on edelleen tärkeä asema erityisesti asiakaskohtaisten ja suurille tietokoneille tarkoitettujen ohjelmien kaupassa. Myös muilla immateriaalioikeudellisilla suojamuodoilla tulee jatkossakin olemaan merkityksensä ohjelmistoteollisuuden alalla.

Tietokoneohjelma teoksena. Esityksessä ehdotettavan tekijänoikeuslain muutoksen tarkoituksena on selvittää nykyinen tilanne vahvistamalla tekijänoikeuslain soveltuvuus tietokoneohjelmiin.

Tekijänoikeuslain 1 §:n 2 momentissa on lueteltu eräitä teoslajeja, joita tekijänoikeuslain mielessä pidetään kirjallisina teoksina. Tähän säännökseen ehdotetaan lisättäväksi maininta tietokoneohjelmista. Näin vahvistetaan, että tietokoneohjelmiin sovelletaan kirjallisia teoksia koskevia säännöksiä.

Tekijänoikeussuojan saaminen edellyttää, että tietokoneohjelma ylittää niin sanottuun teostasoon eli ylittää niin sanotun teoskynnyksen. Ohjelmassa tulee siis ilmetä sen tekijän luova ja omaperäinen panos. Yleinen käsitys ohjelmien tuottajien keskuudessa on, että suurin osa markkinoilla olevista ohjelmista on siinä määrin laajoja ja monimutkaisia, että niiden ohjelmallisessa toteuttamisessa ilmenee ohjelmien tekijöiden suojaan yltävä panos.

Tekijänoikeus ei suojaa teoksen ideaa, vaan sitä muotoa, johon idea on puettu. Tietokoneohjelmiin sovellettuna tämä merkitsee, että se systeemi ja logikka sekä ne algoritmit, periaatteet ja ideat, jotka ovat tietokoneohjelman perustana, eivät ole suojattuja sellaisinaan. Niitä saa kuka tahansa käyttää omassa ohjelmassaan. Tekijänoikeus ei siis anna yksinoikeutta ideoihin ja yleisiin periaatteisiin, vaan ainoastaan näiden luovaan ja omaperäiseen ilmaisumuotoon.

Tietokoneohjelman arvokkain ja eniten luovutusta osoittava osa voi joskus olla ohjelman perustana oleva systeemi-idea. Yleisten periaatteiden mukaan sitä ei kuitenkaan suojata tekijänoikeudella. Tätä on toisinaan pidetty tekijänoikeussuojan heikkoutena. Se että tekijänoikeus ei monopolisoi ideoita tekee kuitenkin tekijänoikeuden soveltamisen tietokoneohjelmiin joustavaksi. Tekijänoikeus suojaa luovaa työtä mutta edistää samalla kilpailua jättämällä ideat ja systeemit kaikkien käytettäväksi.

Ideoitien ja periaatteiden yleinen ja automaattinen monopolisointi vaikeuttaisi ohjelmistoteollisuuden toimintaa ja jarruttaisi kehitystä.

Rajoitettua suojaa ideoille antavat muun muassa liikesalaisuuksia koskevat säännökset. Nykyisen lainsäädännön suojan ulkopuolelle jääviä ohjelmaan liittyviä asioita on periaatteessa mahdollista suojata myös uusien lainsäädännöllisten ratkaisujen kautta. Hallitus seuraa suojan tarpeen kehitystä.

Tekijänoikeussuojan saaminen ei edellytä mitään muodollisuuksia. Suoja kattaa kaikki erilaiset ohjelman ilmenemismuodot. Merkitystä ei ole myöskään, millä fyysisellä alustalla ohjelman kappale on.

Tietokoneohjelmiin liittyy yleensä tukimateriaalia, kuten ohjelmaan liittyviä asiakirjoja, käyttöohjeita ja manuaaleja. Näitä suojataan yleisten sääntöjen mukaisesti kirjallisina teoksina. Koska tietokoneohjelmiin ehdotetaan sovellettavaksi kirjallisia teoksia koskevia tekijänoikeuslain säännöksiä, tulisivat ohjelmaan ja sen tukimateriaaliin sovellettavaksi lähtökohtaisesti samat säännöt.

Suojan sisältö. Tekijällä on teokseensa taloudellisia ja moraalisia oikeuksia. Taloudellisia oikeuksia koskeva pääsääntö on tekijänoikeuslain 2 §:ssä. Säännöksen mukaan tekijällä on yksinomainen oikeus valmistaa teoksesta kappaleita. Kappaleen valmistamisena pidetään myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa. Ohjelmiin sovellettuna tämä merkitsee, että esimerkiksi ohjelman tallentaminen tietokoneen muistina käytettävään laitteeseen tai tietovälineelle edellyttää ohjelman oikeudenhaltijan lupaa. Myös esimerkiksi paperilla olevan alkukielisen ohjelman kopiointi kuuluu yksinoikeuden piiriin.

Taloudellisiin oikeuksiin kuuluu lisäksi tekijän yksinomainen oikeus saattaa teos yleisön saataviin. Teos voidaan saattaa yleisön saataviin esittämällä se julkisesti, levittämällä sen kappaleita yleisön keskuuteen tai näyttämällä sen kappale julkisesti. Ohjelmien kannalta merkitystä on lähinnä sillä, että levitysoikeuden perusteella ohjelman oikeudenhaltijalla on lähtökohtaisesti mahdollisuus määrätä ohjelmien myynnistä, vuokrauksesta, lainauksesta tai muusta levittämisestä yleisön keskuuteen.

Tietokoneohjelman arvo on suurelta osin siinä, että sitä voidaan käyttää tietokoneessa määrätyn tuloksen aikaansaamiseksi. Teoksen käyttäminen sinänsä ei kuulu tekijänoikeuslain mukaisiin tekijän yksinoikeuksiin. Ohjelmien

osalta tästä ei aiheudu nykyisin merkittävää haittaa. Ohjelman käyttäminen tietokoneessa edellyttää yleensä käyttöä edeltävää reproduointia. Tavallinen esimerkki tästä on ohjelman tallentaminen tietokoneen muistiin ennen sen käyttämistä. Tietokoneohjelma saa siten pääsääntöisesti suojaa oikeudetonta käyttöä vastaan tekijän yksinomaisen kappaleiden valmistusoikeuden perusteella.

Moraalisia oikeuksia koskeva pääsääntö on lain 3 §:ssä. Se koskee velvollisuutta ilmoittaa tekijän nimi hyvän tavan mukaisesti (isyys oikeus) ja kieltoa muuttaa teosta tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tai omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla (respektioikeus). Velvollisuus mainita ohjelmoijan nimi on riippuvainen ohjelmistoteollisuudessa vallitsevasta hyvästä tavasta. Ohjelmatuotannon luonne huomioon ottaen ohjelmiin tehtyjä muutoksia voidaan erittäin harvoin pitää loukkaavina.

Ohjelman tekijänoikeus on voimassa tekijänoikeuslain 43 §:n perusteella viisikymmentä vuotta tekijän kuolinvuodesta. Jos useammat ovat yhdessä luoneet teoksen, lasketaan aika viimeksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta. Jos ohjelma on julkistettu ohjelman tekijän nimeä ilmoittamatta, tekijänoikeus on voimassa 44 §:n mukaan viisikymmentä vuotta ohjelman julkistamisvuodesta.

Kopiointi yksityiseen käyttöön. Tekijänoikeuden rajoituksia koskevat säännökset sisältyvät lain 2 lukuun. Ehdotuksen mukaan tietokoneohjelmiin sovellettaisiin kirjallisia teoksia koskevia rajoituksia.

Yksityistä käyttöä koskeva säännös sisältyy tekijänoikeuslain 11 §:ään. Pääsäännön mukaan julkistetusta teoksesta saa jokainen valmistaa muutaman kappaleen yksityistä käyttöään varten. Siten valmistettua kappaleita ei saa käyttää muuhun tarkoitukseen.

Tietokoneella luettavassa muodossa oleviin tietokoneohjelmiin liittyy eräitä erityispiirteitä muihin teostyyppisiin verrattuna. Tällaisten ohjelmien kopioiminen on erittäin helppoa ja nopeaa. Digitaalisessa muodossa olevan tietokoneohjelman kopio on laadultaan alkuperäisen veroinen. Kopiointi kohdistuu erityisesti julkaistuihin valmisohjelmiin, jotka on tarkoitettu käytettäväksi henkilökohtaisissa tietokoneissa. Ohjelmien kopiot voivat levitä kädestä käteen hyvinkin laajalle.

Tietokoneella luettavassa muodossa olevat tietokoneohjelmat ovat muita teoksia haavoittuvampia kopioinnille. Yksityisessä piirissä ta-

pahtuva laaja kopiointi johtaa siihen, että ohjelmien käyttäjät näissä tapauksissa saavat ohjelmista täyden hyödyn, mutta ohjelmien tuottajilta jää saamatta kate tuotantokustannuksilleen. Tämä aiheuttaa huomattavia menetyksiä ohjelmien tuottajille ja koko ohjelma-kaupalle. Näillä menetyksillä on välillisesti myös ohjelmien hintoja korottava vaikutus sekä vaikutuksia myös ohjelmien tekijöiden työllisyyteen.

Tätä taustaa vasten on syytä rajoittaa ohjelmien kopiointia yksityiseen käyttöön tietokoneella luettavassa muodossa. Eräänä vaihtoehtona olisi kieltää tällainen kopiointi kokonaan. Näin on tehty voimassa olevassa laissa rakennusteosten osalta.

Täyskieltoa olisi kuitenkin mahdoton valvoa. Tällainen säännös olisi siten omiaan vähentämään lainsäädännön kunnioitusta yleisestikin. On myös huomattava, että kiellon rikkomiseen tulisivat sovellettaviksi tekijänoikeuslain rangaistussäännökset. Rangaistussäännösten soveltamisen ulottaminen käytännössä näin laajalle ei vastaisi yleistä kriminaalipoliittista linjaa.

Puuttuminen yksityisessä piirissä tapahtuvaan teosten käyttöön on myös vallitsevan tekijänoikeudellisen ajattelun vastaista. Tietokoneohjelmien tekijänoikeudellisen suojan osalta ei ilman erityisen painavia syitä tulisi poiketa tästä periaatteesta.

Ohjelmien kopiointia yksityiseen käyttöön voidaan rajoittaa turvautumatta täyskieltoon. Tekijänoikeuslain pääsääntö jo asettaa ahtaat rajat sallitulle kopiointille. Kopioita saadaan valmistaa korkeintaan muutama kappale. Valmistamisen täytyy tapahtua yksityistä käyttöä varten. Yksityisestä käytöstä on kysymys, kun valmistaminen tähtää puhtaasti henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämiseen. Sallittu valmistaminen on rajattu yksityiseen piiriin, toisin sanoen lähimpään perhe- ja ystäväpiiriin. Valmistettua kopiota ei saa luovuttaa yksityisen piirin ulkopuolelle eikä muutenkaan käyttää muuhun kuin yksityiseen tarkoitukseen.

Säännöksen perusteella ei siten saada valmistaa kopioita yritysten, viranomaisten, laitosten tai muiden yhteisöjen toimesta. Sallittua ei ole esimerkiksi se, että ohjelmaa kopioitaisiin työpaikalla työntekijöiden käyttöön. Ohjelman kopiointi työtehtävien hoitoa varten ei muutoinkaan ole sallittua.

Tekijänoikeuslain 11 §:n pääsäännön mukaan teoksesta voidaan valmistaa muutama

kopio yksityiseen käyttöön, jos teos on julkistettu. Tältä osin ehdotetaan sallitun kopiointin rajoittamista ainoastaan julkaistuihin tietokoneohjelmiin.

Tekijänoikeuslain 8 §:n mukaan teos katsotaan julkistetuksi, kun se on luvallisesti saatettu yleisön saataviin. Julkaistuksi teos katsotaan vasta sitten, kun sen kappaleita tekijän suostumuksella on saatettu kauppaan tai muuten levitetty yleisön keskuuteen. Säännöstä on tulkittu siten, että julkaisemiselta edellytetään, että teoksesta on valmistettu useita kappaleita, jotka on saatettu levitykseen.

Julkaistuja tietokoneohjelmia ovat tyypillisesti sellaiset ohjelmat, joita myydään suoraan yleisölle levykkeillä tai vastaavilla tietovälineillä. Ehdotuksen mukaan yksityisen kopiointin ulkopuolelle yleensä jäisivät ohjelmat, joita on vain rajoitetussa määrin käytössä oikeudenhaltijan ja käyttäjän välisten lisenssisopimusten perusteella. Kyseessä ovat lähinnä ammattikäyttöön tarkoitetut ohjelmistot. Sopimusehdot eivät tavallisesti salli näiden edelleen levittämistä. Vastaava rajoitus on tehty Ruotsin lakiin ja sitä on ehdotettu myös Norjassa.

Teoksen kopion voi pääsäännön mukaan valmistaa myös ulkopuolinen valmistuttajan yksityistä käyttöä varten. Ulkopuolisella valmistuttaminen on kuitenkin kielletty eräiden teoslajien osalta. Näitä ovat muun muassa sävellys- ja elokuvateokset sekä käyttöesineet. Tekijänoikeuskomitea esitti vastaavan rajoituksen ulottamista myös tietokoneohjelmiin. Koska jokainen tietokone toimii myös kopiointikoneena, ei rajoituksella käytännössä olisi suurta merkitystä. Siten ehdotukseen ei sisälly tätä rajoitusta. Myös Ruotsissa ja Norjassa on päädytty samaan ratkaisuun.

Kopiointiin liittyvät erityispiirteet koskevat ainoastaan ohjelman valmistamista tietokoneella luettavassa muodossa. Muutoin ohjelmiin sovellettaisiin tekijänoikeuslain 11 §:n pääsääntöä. Esimerkiksi paperilla olevan julkistetun alkukielisen ohjelman saisi kopioida samoin edellytyksin kuin muunkin kirjallisen teoksen.

Ohjelmien kopiointia yksityiseen käyttöön voidaan rajoittaa myös muilla keinoilla kuin lainsäädännöllä. Ohjelman oikeudenhaltija voi esimerkiksi lisensoidessaan ohjelman yritykselle edellyttää, että yritys valvoo, että sen työntekijät eivät missään olosuhteissa valmista ohjelmasta muita kuin sopimuksessa tarkoitettuja

kopioita. Sopimussuhteissa tulevat sovellettaviksi sopimusoikeudelliset sanktiot.

Ohjelmakaupassa on yleistä, että julkaisija merkitsee ohjelman pakkaukseen kopiointia rajoittavan ehdon. Tarkoitus on, että ohjelman ostaja sitoutuisi ehdon noudattamiseen avatesaana pakkauksen. Tällaisten ehtojen sitovuus ratkaistaan yleisten sopimusoikeudellisten periaatteiden mukaan. Oikeudenhaltijan ja käyttäjän välille ei näin yleensä synny mitään sitovaa sopimussuhdetta. Tällaiset ehdot eivät myöskään sitoi kolmatta. Myöskään ohjelmien kopiointia koskevaa sääntelyä ei ole kytketty tällaisiin ehtoihin.

Ohjelmien kopiointia on pyritty rajoittamaan myös teknisin keinoin. Toistaiseksi nämä eivät ole osoittautuneet kovinkaan tehokkaiksi. Euroopan yhteisön tietokoneohjelmien suojaa koskevan direktiivin valmistelussa on ollut esillä määräys, jolla kiellettäisiin laitteet, joiden avulla ohjelmien kopiointisuoja voidaan kiertää. EFTA:n asiantuntijoiden taholta on ilmaistu varauksellinen suhtautuminen määräystä kohtaan. Johtopäätösten teko tämän kysymyksen osalta on kuitenkin ennenaikaista.

Yksityistä käyttöä koskevalla ehdotuksella on pyritty minimoimaan kopiointitoiminnan haittavaikutukset oikeudenhaltijoille kuitenkin sääntelemättä yksityisessä piirissä tapahtuvaa toimintaa liian pitkälle. Sääntelyn toimivuutta ja kansainvälistä tilannetta tullaan jatkossa huolellisesti seuraamaan ja tarvittaessa tarkistamaan sallitun kopioinnin rajoja.

Muu kappaleiden valmistaminen ja muutosten tekeminen. Tekijänoikeuslain 11 §:n perusteella ei ole sallittua kopioida tietokoneohjelmaa yrityksen, viranomaisen, laitoksen tai muun yhteisön toimesta. Ehdotuksen mukaan on sallittu kappaleiden valmistaminen tietokoneella luettavassa muodossa lisäksi rajoitettu koskemaan yksinomaan julkaistuja ohjelmia.

Myös näissä tilanteissa ohjelman normaali hyödyntäminen saattaa edellyttää joidenkin kopioiden valmistamista. Jo ohjelman käyttö yleensä edellyttää vähintään yhden kappaleen valmistamista. Näin on esimerkiksi silloin, kun levykkeellä oleva ohjelma kopioidaan tietokoneen keskusmuistiin käyttöä varten. Ohjelman säilyttämisen kannalta voi olla tarpeellista valmistaa ohjelmasta varakopio tai arkistokappale.

Yksityistä käyttöä koskeva säännös kattaa ainoastaan fyysisten henkilöiden yksityisen kopioinnin. Yhteisöt eivät voi säännöksen perus-

teella valmistaa sinänsä tarpeellisia käyttö- ja varakopioita.

Tästä syystä tekijänoikeuden siirtymistä koskevaan lain 3 lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 40 a §. Sen perusteella tietokoneohjelman käyttöoikeuden luovutus käsittäisi oikeuden valmistaa ohjelmasta sen käyttämisen ja säilyttämisen edellyttämät kappaleet. Näin valmistettuja kappaleita ei saisi käyttää muuhun tarkoitukseen eikä niitä saisi käyttää sen jälkeen, kun ohjelman käyttöoikeus on lakannut.

Säännöksen perusteella yhteisöt saavat valmistaa tietokoneohjelman tavanomaiseen käyttöön liittyvät käyttö- ja varakopiot. Kopioita ei saa luovuttaa muulle kuin alkuperäiskappaleen käyttöön oikeutetulle.

Yksityishenkilöiden ohjelmien kopiointi henkilökohtaisiin tarpeisiin on järjestetty 11 §:n säännöksellä. Tietyissä tilanteissa 40 a § saattaa tulla sovellettavaksi myös yksityishenkilön kohdalla. Näin on esimerkiksi silloin, kun yksityishenkilö on hankkinut käyttöoikeuden julkaisemattomaan tietokoneohjelmaan. Ehdotetulla 40 a §:llä on kuitenkin ensisijaisesti merkitystä yhteisöjen toiminnalle.

Tietokoneohjelman normaali hyödyntäminen edellyttää usein myös, että ohjelmaan tehdään käytön vaatimia muutoksia. Erityisesti suurten ohjelmistojen ylläpitokustannukset saattavat ylittää ohjelmiston hankintakustannukset. Tästä syystä pykälään ehdotetaan lisättäväksi, että tietokoneohjelman luovutus käsittää myös oikeuden tehdä ohjelmaan käytön edellyttämät muutokset.

Muutosten tekeminen myös 11 §:n sääntelmissä tilanteissa saattaa olla tarpeellista. On kuitenkin huomattava, että teosten muuttaminen yksityisessä piirissä ei ole tekijänoikeudellisesti relevanttia. Se on sallittua ilman eri säännöstäkin. Muutettua kappaletta ei saa kuitenkaan hyödyntää yksityisen piirin ulkopuolella.

Tekijänoikeuslain 27 §:n 3 momentin perusteella ehdotettua säännöstä sovelletaan vain mikäli ei ole toisin sovittu. Säännös ei siten vaikuttaisi millään tavalla noudatettuun sopimuskäytäntöön, joka koskee käyttäjän oikeutta valmistaa ohjelmasta kappaleita ja tehdä kappaleisiin muutoksia. Säännös selkeyttää tilannetta lähinnä silloin, kun ohjelman oikeudenhaltijan ja käyttäjän välisessä sopimuksessa ei ole määritetty käyttöoikeuksien laajuutta tässä suhteessa. Ehdotus vastaa pääosin Tanskan ja Ruotsin lakeja ja Norjan hallituksen esitystä.

Tietokoneohjelmien vuokraaminen ja lainaaminen. Tekijänoikeuslain 23 §:n pääsäännön mukaan sellaisia julkaistun kirjallisen tai sävellysteoksen kappaleita, jotka julkaiseminen käsittää, saa edelleen levittää. Koska ehdotuksen mukaan tietokoneohjelmat määritellään kirjalliseksi teoksiksi, säännös soveltuisi myös ohjelmiin.

Tekijänoikeuslain 23 §:stä seuraa, että tietokoneohjelman kappaleen omistaja saa myydä edelleen omistamansa ohjelman ilman tekijän suostumusta. Tämä on yleisen oikeustajun mukaista. Siitä ei ole myöskään merkittävää haittaa ohjelman tekijöille.

Pykälän pääsäännön soveltaminen tietokoneohjelmiin merkitsisi, että ohjelmia saataisiin vuokrata yleisölle vapaasti. Mahdollisuudesta vuokrata ohjelmia ilman oikeudenhaltijoiden lupaa ja korvauksia maksamatta aiheutuisi eräitä ongelmia.

Tietokoneohjelmat ovat erityisen haavoittuvia kopioinnille. Koska ohjelman vuokraaja yleensä valmistaisi itselleen kopion jatkuvaa käyttöä varten vuokraamastaan ohjelmasta, merkitsisi tämä ohjelman tuottajan kannalta lopullista kulutustapahtumaa. Taloudellisen hyödyn saa vuokraustoiminnan harjoittaja, ei sen sijaan ohjelman oikeudenhaltija. Laajamittaisena ohjelman oikeudenhaltijan vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella oleva vuokraustoiminta voi vääristää ohjelmistomarkkinoita. Vuokraustoiminta loukkaisi ohjelmien tekijöiden ja tuottajien oikeutettuja etuja ja laajamittaisena saattaisi vaarantaa ohjelmistotuotannon jatkuvuuden.

Ehdotuksen mukaan ohjelmien vuokraaminen yleisölle jää ohjelman oikeudenhaltijan yksinoikeuden piiriin. Yleisölle suuntautuvaan vuokraustoimintaan tulee siten saada oikeudenhaltijan suostumus.

Tekijänoikeuslain 23 § mahdollistaa myös kirjallisten ja sävellysteosten lainaamisen yleisölle. Kirjailijoille suoritetaan niin sanottuja kirjastokorvauksia eräistä kirjailijoille ja kääntäjille suoritettavista apurahoista ja avustuksista annetun lain (236/61) nojalla. Lain mukaan valtion varoista jaetaan vuosittain kotimaisille kirjailijoille ja kääntäjille apurahoja ja avustuksia sen johdosta, että heidän kirjoittamiaan kirjoja pidetään maksuttomasti käytettävissä yleisissä kirjastoissa.

Tekijänoikeuslain 23 §:n mukaan myös tietokoneohjelmia saadaan lainata vapaasti. Erona tavallisten kirjojen lainaamiseen on, että

ohjelman lainaus johtaa usein kopion valmistamiseen lainatusta ohjelmasta pysyvää käyttöä varten. Ohjelman kopio on alkuperäisen veroinen ja siitä voidaan valmistaa edelleen kopioita.

Ohjelmien lainaaminen johtaa ohjelmien kopiointiin, joka korvaa ohjelmien normaalia hankintaa. Tätä ei voida pitää oikeudenhaltijoiden kannalta kohtuullisena. Tietokoneohjelmien lainaaminen yleisölle ehdotetaan tästä syystä jätettäväksi tekijän yksinoikeuden piiriin.

Lainaamisen erityissääntely on kuitenkin syytä rajoittaa ainoastaan sellaisiin tietokoneohjelmiin, jotka ovat tietokoneella luettavassa muodossa. Muussa muodossa, esimerkiksi osana painettua kirjaa, olevien ohjelmien osalta ei ole niitä perusteita, jotka tekisivät tällaisen sääntelyn tarpeelliseksi. Niitä saisi siis lainata yleisölle tekijän suostumusta hankkimatta.

Tietokoneohjelmia sisältyy erilaisiin yleisölle levitettäviin laitteisiin ja muihin tavaroihin. Kokonaisuutena tarkastellen kyseessä ei siis ole varsinainen ohjelmatuote. Esimerkkinä voidaan mainita kodinkoneet ja rannekellot. Ohjelma voi olla myös osana sulautettua järjestelmää, johon on sisällytetty laitteistoja ja ohjelmia. Myös optisella tietovälineellä, kuten CD-ROM-levyllä, levitettävään tietokantaan liittyy ohjelmisto, jonka avulla etsitään levyllä tallennettua tietoa. Näissä tapauksissa ohjelma liittyy kiinteästi tuotteeseen. Se voi olla esimerkiksi tallennettuna laitteen sisällä olevaan mikropiiriin. Joissain tapauksissa ohjelma on erillisellä tietovälineellä, kuten levykkeellä.

Edellä mainituissa tilanteissa tuote muodostuu pääasiallisesti muusta kuin ohjelmasta. Toisaalta tuotteen hyödyntäminen edellyttää ohjelman käyttöä. Tällaisia tuotteita tulee luonnollisesti voida levittää vapaasti myös vuokraamalla ja lainaamalla niihin liittyvine ohjelmineen. Ohjelman oikeudenhaltija saa riittävää suojaa yksinomaisen valmistusoikeutensa perusteella. Sitä paitsi voidaan katsoa oikeudenhaltijan hiljaisesti luopuneen vetoamasta levitysoikeutensa tältä osin, kun hän on antanut liittää ohjelmansa yleisölle levitettäväksi tarkoitettuun tuotteeseen. Lisäksi hän voi halutessaan sopia myös tuotteiden levittämiin liittyvistä seikoista.

Keskustelua on käyty siitä, olisiko lakiin otettava nimenomainen säännös, jonka mukaan vuokrausta ja lainausta koskeva sääntely ei ulotu sellaisten ohjelman sisältävien laittei-

den ja muiden tavaroiden levittämiseen, jotka ovat pääasiallisesti muita kuin ohjelmatuotteita. Tällainen rajanveto seuraa kuitenkin jo lain tavallisesta tulkinnasta.

Tietokoneen luettavassa muodossa olevan ohjelman vuokraamiseen ja lainaamiseen yleisölle vaadittaisiin kuitenkin tekijän suostumus, jos ohjelma levitetään tuotteesta erillään.

Ehdotettu tietokoneohjelmien levityksen sääntely on samansisältöinen kuin Tanskan, Ruotsin ja Norjan lainmuutokset.

Sävellysteosten vuokraaminen. Tekijänoikeuslain 23 §:n pääsäännöstä on nykyisin yksi poikkeus. Sen mukaan sävellysteoksen nuottien vuokraamiseen yleisölle vaaditaan teoksen oikeudenhaltijan suostumus. Poikkeuksen taustalla on se, että lain säätämisaikaan nuottien vuokraaminen oli tavallinen sävellysteosten levitysmuoto, jolla oli myös taloudellista merkitystä. Koska muissa tapauksissa kirjallisten ja sävellysteosten vuokraamisella ei ollut käytännössä merkitystä, ei yleisölle vuokraamista jätetty tekijän yksinoikeuden piiriin.

Kuluvan vuosikymmenen alussa äänilevyjen vuokraus alkoi kansainvälisesti yleistyä. Ruotsissa ja Tanskassa tarkistettiin levitysoikeuden raukeamista koskevaa säännöstä siten, että muidenkin sävellysteosten kappaleiden kuin nuottien vuokraamiseen vaaditaan oikeudenhaltijan suostumus. Norjassa vastaava säännös on sisältynyt tekijänoikeuslakiin jo lain säätämisestä lähtien.

Äänitteiden levittäminen digitaalisessa muodossa CD-levyinä on yleistynyt. Tällaiset tallenteet ovat kestävämpiä kuin perinteiset äänilevyt. Kun tekniset mahdollisuudet ovat samalla kehittyneet alkuperäiskappaleiden veroisten digitaalisten kopioiden valmistamiseen, nämä tallenteet rinnastuvat kopioitavuutensa suhteen tietokoneohjelmiin.

Sävellysteosten taloudellisesti merkityksellinen hyödyntäminen on syytä jättää tekijän yksinoikeuden piiriin. Tästä syystä ehdotetaan nykyisen nuotteja koskevan poikkeuksen laajentamista kattamaan myös muut sävellysteosten kappaleet, kuten äänilevyt. Näiden vuokraamiseen yleisölle olisi siten oltava tekijänoikeuden haltijan suostumus. Ehdotus saattaisi säännöksen tältä osin yhdenmukaiseksi Norjan, Ruotsin ja Tanskan lakien kanssa.

Sävellysteosten kappaleita saisi edelleen lainata yleisölle nykyiseen tapaan lupaa hankkimatta. Kirjastolain (235/86) 7 §:ssä on säädet-

ty, että kirjaston käyttö on maksutonta. Vapaakuntakokeilusta annettu laki (718/88) on voimassa vuoden 1992 loppuun asti. Kokeiluun liittyy vapaakunnan oikeudesta poiketa eräistä säännöksistä ja määräyksistä annettu laki (592/89), joka on voimassa samaan ajankohtaan asti. Sen 3 §:n 2 momentin nojalla vapaa-kunta voi päättää poiketa kirjastolaissa säädetystä maksuttomuudesta. Kirjojen lainaamisen on kuitenkin oltava maksutonta.

Vapaakunta voi siten sisällyttää äänitteiden käytön maksullisiin kirjastopalveluihin. Äänitteiden lainauksesta tai muusta käytöstä ei toistaiseksi ole peritty maksua. Puheena olevalla tekijänoikeuslain muutoksella ei ole tarkoitettu puuttua tilanteisiin, joissa kirjasto perii äänite-kokoelman käyttöoikeudesta vähäiseen toimitusmaksuun verrattavan yleisen maksun, jolla ainoastaan pyritään kattamaan palvelusta aiheutuneet kulut tai osa niistä.

Työ- ja virkasuhde. Tekijänoikeus teokseen kuuluu alunperin teoksen luoneelle tekijälle. Taloudelliset oikeutensa tekijä voi vapaasti luovuttaa. Moraalisista oikeuksista luopumista on rajoitettu tekijänoikeuslain 3 §:n 3 momentin säännöksellä.

Yleiset säännökset oikeuden luovutuksesta sisältävät lain 27—29 §:ään. Lakiin ei sisälly erityissäännöksiä työ- tai virkasuhteessa luotujen teosten oikeuksien siirtymisestä. Oikeuksien siirtymistä joudutaan tulkitsemaan edellä mainitut yleiset säännökset ja sopimusten tulkintaperiaatteet huomioon ottaen. Tilanne on siis toinen kuin keksintöjen osalta; oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin on annettu erityinen laki.

Jos tekijän oikeuksien siirtymisestä on sovittu nimenomaisesti tai hiljaisesti, oikeuksien siirtyminen ratkaistaan ensi sijassa sopimusta tulkiten. Jos asiaa koskevaa nimenomaista sopimusta ei ole, joudutaan tarkastelemaan työsuhteen tarkoitusta sekä työsuhteessa osapuolten toimintaan vaikuttavia olosuhteita. Tulkitaan vaikuttaa muun muassa alalla yleisesti noudatettu käytäntö.

Ohjelmien tuotanto poikkeaa oleellisella tavalla muista aloista, joilla luodaan tekijänoikeudellisesti suojattua aineistoa työtehtävien puitteissa. Tietokoneohjelmat syntyvät yleensä ryhmätyönä. Suurten ohjelmistojen valmistuksessa on teollisen prosessin piirteitä. Työ jakaantuu eri työvaiheisiin ja osiin. Suuren ohjelmiston valmistaminen edellyttää useita, jopa satoja henkilötyövuosia. Kehitystyöhön osallis-

tuneiden työntekijöiden panoksien määrä ja luonne vaihtelevat suuresti. Ohjelmistot korvautuvat suhteellisen nopeasti uusilla ohjelmistoilla, joiden valmistuksen pohjana ovat usein aikaisemmat versiot.

Yksittäisen tekijän osuutta on käytännössä vaikeata tai mahdotonta erottaa lopullisesta ohjelmasta. Nimenomainen sopiminen kaikkien valmistettujen ohjelmien oikeuksista jokaisen tekijän kanssa tarkasti hänen panoksensa osalta tuottaisi monesti suuria vaikeuksia. Epäselvyys ohjelmien oikeuksista hankaloittaisi myös yritysten keskinäisiä sekä yritysten ja tutkimuslaitosten välisiä tuotekehityssopimuksia. Ohjelmistokaupassa myös ohjelman käyttäjän aseman turvaaminen edellyttää, että ohjelman oikeudenhaltijasta ei ole epäselvyyttä.

WIPO:n toimesta laaditussa tietokoneohjelmien suojaa koskevassa mallilaissa vuodelta 1978 on säännös, jonka mukaan osana työtehtäviä luodun ohjelman oikeus kuuluu työnantajalle, jollei toisin ole sovittu. Eräissä anglo-amerikkalaisen oikeusperinteen maissa, kuten Yhdysvalloissa, tekijänoikeus työsuhteessa luotuihin teoksiin yleensäkin kuuluu työnantajalle. Eräissä maissa, joissa tekijänoikeus myös työsuhteessa luotuihin teoksiin lähtökohtaisesti kuuluu tekijälle, on tietokoneohjelmien osalta kuitenkin omaksuttu ratkaisu, jonka mukaan työsuhteessa luodun tietokoneohjelman oikeudet kuuluvat työnantajalle, jollei toisin ole sovittu. Näin säädettiin esimerkiksi vuonna 1985 Japanissa ja Ranskassa sekä vuonna 1989 Tanskassa.

Yleinen käytäntö ohjelmien tuotannossa on, että oikeudet työsuhteessa luotuihin ohjelmiin siirtyvät työnantajalle. Tulokannavaraisuuden vähentämiseksi ja suuren käytännön merkityksen vuoksi lakiin kuitenkin ehdotetaan otettavaksi tietokoneohjelmiin liittyvien tekijänoikeuksien siirtymistä koskeva erityissäännös.

Ehdotuksen mukaan tekijänoikeus tietokoneohjelmaan, joka on luotu täytettäessä työsuhteesta johtuvia työtehtäviä, siirtyisi työnantajalle. Vastaava periaate koskisi myös virka-suhteessa luotuja tietokoneohjelmia.

Ehdotettua säännöstä sovellettaisiin vain mikäli ei ole toisin sovittu.

Vakiintuneen käytännön mukaisesti yliopistojen tai muiden korkeakoulujen opetus- tai tutkimustyössä toimivien henkilöiden luomien teosten oikeudet eivät siirry työnantajalle. Näämä tilanteet on ehdotuksessa jätetty sotilasopetuslaitoksia lukuunottamatta myös tietoko-

neohjelmia koskevan erityissääntelyn ulkopuolelle. Tämä vastaa myös oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin annetussa laissa omaksuttua ratkaisua.

Tietokannat. Tekijänoikeudellisen lainsäädännön periaatteet soveltuvat pääsääntöisesti myös tietokoneen avulla tapahtuvaan suojatun aineiston aikaansaamiseen ja käyttöön sekä tietokantoihin. Suojan sisältö on yhteensopiva edellä mainitun WIPO/Unesco -suosituksen kanssa. Tekniikan nopea kehittyminen ja uudet suojatun aineiston käyttömuodot saattavat kuitenkin synnyttää lähitulevaisuudessa uusia ongelmia.

Tietokannat, jotka eivät yllä niin sanottuun teostasoon, voivat saada suojaa tekijänoikeuslain 49 §:n mukaisina luetteloina. Viimeksi mainitun säännöksen suoja kattaa ainoastaan luettelon jäljentämisen. Levitysoikeus ei sen sijaan kuulu luettelon valmistajan yksinoikeuden piiriin. Kehitys saattaa johtaa siihen, että pelkkä jäljentämissuoja ei ole enää riittävä. Luetteloiden osalta suojan tarkistamistarvetta on syytä seurata.

Luetteloiden osalta pidetään tässä vaiheessa tarpeellisenä ehdottaa muutoksia vain suoja-aikaan. Luetteloiden ja vastaavien töiden kymmenen vuoden pituinen suoja-aika lasketaan tekijänoikeuslain 49 §:n mukaan siitä vuodesta, jona työ julkaistiin. Tämä johtaa siihen oikeuspoliittista tarvetta vastaamattomaan tilanteeseen, että julkaisemattomien luetteloiden suoja on periaatteessa ikuinen. Tällä on merkitystä sekä perinteisten luetteloiden että tekijänoikeudellisissa mielessä luetteloina pidettävien tietokantojen kannalta.

Ehdotuksen mukaan suoja-aika laskettaisiin edelleen pääsääntöisesti julkaisuvuodesta. Suoja-aika päättyisi kuitenkin viimeistään silloin, kun viisitoista vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona työ valmistui. Samalla ehdotetaan eräitä tarkistuksia tekijänoikeuslain 49 §:n viittaussäännöksiin.

1.4. Tekijänoikeuden lähioikeudet

1.4.1. Nykyinen tilanne

Tekijänoikeutta lähellä olevista oikeuksista — joista keskeisimmät ovat esittävän taiteilijan, äänitteen valmistajan eli tuottajan sekä radio- ja televisioyri-tysten oikeudet — annettiin Suomessa ensimmäiset säännökset nykyi-

sessä tekijänoikeuslaissa. Perusteena säännösten antamiselle mainittiin muun muassa esitysten tallentamisen vaikutukset taiteilijoiden työllisyyteen ja toimeentulomahdollisuuksiin sekä sopimattomaan kilpailuun liittyvät näkökohdat.

Tekijänoikeuden lähioikeudet ovat sisällöltään suppeampia kuin teosten tekijöiden oikeudet. Ne eivät koske esimerkiksi tallenteiden myyntiä tai muuta levittämistä, joka pääsääntöisesti kuuluu tekijän yksinoikeuteen. Esittävillä taiteilijoilla ja äänitteiden valmistajilla on tekijänoikeuslain 47 §:n mukaan oikeus korvaukseen suojatun äänitteen käyttämisestä radio- ja televisiolähetyksessä. Säännös ei koske muunlaista julkista esittämistä.

Tekijänoikeuden lähioikeuksien suoja-aika on huomattavasti lyhyempi kuin tekijänoikeuden. Esittävän taiteilijan oikeudet ovat tekijänoikeuslain 45 §:n 2 momentin mukaan voimassa, kunnes 25 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona esityksen laitteeseen ottaminen tapahtui. Äänitteen valmistajan oikeuksien suoja-aika on 46 §:n 1 momentin mukaan voimassa 25 vuotta äänitysvuodesta ja radio- ja televisioyrytysten oikeudet 48 §:n 2 momentin mukaan 25 vuotta lähetysvuodesta.

Tekijänoikeuden lähioikeuksia on rajoitettu samaan tapaan kuin tekijöiden oikeuksia. Rajoitukset on toteutettu säännöksillä, joissa viitataan tekijänoikeuslain 2 luvussa oleviin säännöksiin.

1.4.2. Lainsäädäntö eräissä muissa maissa

Muiden pohjoismaiden tekijänoikeuden lähioikeuksia koskevat säännökset ovat pääpiirteiltään samanlaiset kuin Suomen. Tanska, Ruotsi ja Norja ovat kuitenkin pidentäneet oikeuksien suoja-ajan 25 vuodesta 50 vuoteen.

Tanskassa ja Ruotsissa esittävillä taiteilijoilla ja äänitteiden tuottajilla on oikeus korvaukseen äänitteiden muustakin ansiotarkoituksessa tapahtuvasta julkisesta esittämisestä kuin käyttämisestä radio- tai televisiolähetyksessä. Norjassa esittävillä taiteilijoilla ja äänitteiden tuottajilla on oikeus saada korvaus äänitteiden käytöstä yleisradiolähetyksissä. Niin sanotun rahastolain mukaan muusta äänitteiden ammattimaisesta julkisesta esittämisestä on suoritettava korvaus rahastolle, jonka varoja luovutetaan esittäville taiteilijoille ja heidän perillisilleen sekä äänitetuottajille.

Ruotsissa ja Norjassa on suoja luvatonta jäljentämistä vastaan laajennettu kattamaan äänitteiden tuottajien lisäksi myös elokuva-tuottajat.

Pohjoismaiden ulkopuolella tekijänoikeutta lähellä olevia oikeuksia on hiljattain merkittävästi kehitetty esimerkiksi *Ranskassa*. Ranskan tekijänoikeuslakiin lisättiin tekijänoikeutta lähellä olevia oikeuksia koskevat säännökset vuonna 1985. Esittävällä taiteilijalla on oikeus määrätä esityksensä tallentamisesta, kopioinnista ja julkisesta esittämisestä. Äänitteiden ja videotallenteiden tuottajilla on oikeus määrätä tallenteiden kopioinnista, julkisesta esittämisestä sekä myymisestä ja vuokraamisesta. Radio- ja televisioyrytysten oikeudet kattavat ohjelmien kopioinnin, myynnin, vuokrauksen, välittämisen teleliikenteenä sekä esittämisen julkisella paikalla, johon yleisöllä on pääsy maksua vastaan. Oikeudet ovat voimassa 50 vuotta suorituksen tuotantovuodesta tai ensimmäisestä esitysvuodesta lukien.

1.4.3. Kansainväliset sopimukset

Sopimus äänitteiden valmistajien suojaamiseksi heidän äänitteidensä luvattomalta jäljentämiseltä (SopS 17/73; niin sanottu Geneven äänitesopimus) tuli Suomessa voimaan vuonna 1973. Sopimuksessa on tällä hetkellä Suomen lisäksi 43 jäsenvaltiota.

Kansainvälinen yleissopimus esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyrytysten suojaamisesta (SopS 56/83; niin sanottu Rooman sopimus) tuli Suomen osalta voimaan vuonna 1983. Sopimukseen on liittynyt yhteensä 35 valtiota.

Sopimukset rakentuvat niin sanotulle kansallisen kohtelun periaatteelle. Niiden perusteella sopimusvaltio suojaa muista sopimusvaltioista peräisin olevia esityksiä ja muita suorituksia pääsääntöisesti samalla tavoin kuin omasta valtiosta peräisin olevia suorituksia. Sopimuksissa on myös määräykset vähimmäisoikeuksista, jotka sopimusvaltion tulee antaa muista sopimusvaltioista peräisin oleville suorituksille.

1.4.4. Nykyisen tilanteen arviointi ja uudistusehdotukset

Tekijänoikeuden lähioikeuksien uudistustarve. Säännökset eräistä tekijänoikeutta lähellä

olevista oikeuksista ovat tekijänoikeuslain 5 luvussa. Oikeudet on muodostettu toisenlaisia lainsäädäntötekniikkaa noudattaen kuin lain 1 luvussa säännellyt tekijänoikeudet. Lain 5 luvun oikeudet on muun muassa oikeuksien rajoitusten osalta muotoiltu viittaamalla tekijänoikeutta koskeviin säännöksiin. Tosiasiallisesti 5 luvun säännökset antavat oikeudenhaltijoille samaan tapaan toimivat yksinoikeudet kuin tekijänoikeutta koskevat säännökset antavat tekijöille.

Suomen ja Pohjoismaiden tekijänoikeuslain säädännön uudistuksessa on omaksuttu osittaisuudistuslinja. Tekijänoikeuslakiin ja oikeudesta valokuvaan annettuun lakiin on vuodesta 1980 lähtien tehty useita laajakantoisiakin tarkistuksia. Lainmuutokset ovat yleensä koskettaneet kaikkien oikeudenhaltijaryhmien oikeuksia ja tekijöiden oikeuksia koskeviin säännöksiin tehty muutokset on viittaussäännöksillä ulotettu koskemaan soveltuvin kohdin lain 5 luvussa säädettyjä oikeuksia.

Tekninen kehitys viime vuosikymmeninä on aiheuttanut suuria muutoksia esittävien taiteilijoiden esitysten, äänitteiden ja yleisradiolähetysten käyttötilanteissa. Äänen ja kuvan tallennusmenetelmät ovat suuresti kehittyneet ja korkealaatuiset tallennus- ja toistolaitteet ovat levinneet laajasti sekä ammattimaiseen että kotitalouksien käyttöön. Uusimmilla välineillä on mahdollista saavuttaa käytännöllisesti katsoen alkuperäistallennetta vastaava tekninen laatu. Tallennettujen esitysten tarjonta, levityskanavat ja tallenteiden käyttö erilaisissa julkisissa yhteyksissä ovat lisääntyneet. Kulttuuripalvelujen käyttötottumukset muuttuvat tämän kehityksen myötä.

Kysymys esittävien taiteilijoiden, äänitteiden tuottajien sekä radio- ja televisioyriyten nykyisen suojan riittävydestä ja kehittämistarpeesta on edellä mainitun kehityksen valossa tullut ajankohtaiseksi. Nyt esillä olevat kysymykset liittyvät erityisesti tallenteiden käyttöön ja niiden laadun paranemisesta johtuvaan käyttöön pidentymiseen.

Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien oikeudet. Nykyiset tallentamismenetelmät ovat muuttaneet perusteellisesti aikaisemmin vallinneen tilanteen, jolloin esittävien taiteilijoiden esitykset olivat vain esitystilaisuudessa läsnä olevien nähtäväksi tai kuultavaksi jääviä kertasuorituksia. Esittävien taiteilijoiden elävien esitysten suhteellinen osuus esitysten käytön kokonaismäärästä on pienentynyt jatku-

vasti. Painopiste on siirtynyt tallennettujen esitysten suuntaan. Tallennetut esitykset ovat sekä korkealaatuisia että helposti saatavilla. Ne ovat aikaisempaan verrattuna myös alttiimpia väärinkäytöksiille.

Esittävien taiteilijoiden suojan tarve on kehittynyt samaan suuntaan kuin tekijöiden. Esittävien taiteilijoiden suoja voitaisiin periaatteessa järjestää siten, että taiteilijat rinnastettaisiin luoviin tekijöihin ja että heidän esityksensä suojattaisiin samoin kuin tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitetut teokset. Tällöin esittävillä taiteilijoilla olisi esityksensä reprodusointioikeuden lisäksi myös oikeus määrätä tallennettujen esitystensä julkisesta esittämisestä ja levittämisestä yleisölle.

Kansainvälinen suojakehitys ei kuitenkaan toistaiseksi anna tukea tällaiselle tekijänoikeuslain rakenteen muuttamiselle eikä järjestelylle ole ulkomaisia esikuvia.

Esittävien taiteilijoiden suojan kehittämistävoitteet voidaan saavuttaa nykyiseltä pohjalta tarkistamalla eräitä tekijänoikeuslain 5 luvun säännöksiä. Tämä kannanotto on sopusoinnussa muiden Pohjoismaiden tekijänoikeuskomiteoiden ehdotusten ja lainsäädännön kehittämisessä omaksutun linjan kanssa.

Esittävän taiteilijan esitys nauttii voimassa olevan lain mukaan suojaa vain, mikäli esityksen kohteena on teos. Pelkkää taiteellista suoritusta ei siis suojata. Koska taiteellisen esityksen omaksumisesta suojakohteeksi ei olisi mainittavaa käytännön hyötyä ja siitä aiheutuisi uusia rajanvetovaikeuksia, teoksen esitys on perusteltua säilyttää suojakohteena.

Esittävien taiteilijoiden suojaa koskeva 45 § ehdotetaan teknisesti selvennettäväksi ja lainkohdan 2 momentissa oleva suoja-aika ehdotetaan jäljempänä olevalla tavalla tarkistettavaksi.

Äänitteelle tallennetun teoksen tekijän ja esittäjän ohella myös äänitteen tuottajalla, lainannon mukaan valmistajalla, on itsenäinen oikeus määrätä tallenteen jäljentämisestä. Valmistajan suoja on luonteeltaan toisenlainen kuin tekijän ja esittävän taiteilijan suoja. Kysymys ei ole taiteellisen tai muun luomisprosessin tuloksen tai teoksen esityksen suojasta vaan lähinnä teollisoikeudellisen suojan kaltaisesta suojasta. Suojaan voi alunperin olla oikeutettu oikeushenkilö — yritys, yhdistys, säätiö, viranomainen tai muu yhteisö.

Itsenäinen tuottajasuoja kuuluu voimassa olevan lain mukaan vain äänitteen valmistajal-

le. Elokuvateoksen tuottajan tekijänoikeudellinen asema perustuu niihin oikeuksiin, jotka ovat siirtyneet hänelle tekijänoikeuslain 39 §:n nojalla tai tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden ja muiden oikeudenhaltijoiden kanssa tehdyillä sopimuksilla.

Tekijänoikeudelliselta kannalta elokuvateatterielokuvien, muiden elokuvien, video- ja muiden kuvaohjelmien ja televisio-ohjelmien tuottajat ovat elokuvan tuottajia. Äänen ja kuvan tallentamismahdollisuuksien kehitys on tuonut esille kysymyksen, olisiko myös elokuvateoksen tuottajalle tunnustettava tekijänoikeuslaissa suojaa tuotteen kopiointiin nähden. Itsenäisen jäljentämissuojan myöntäminen tulee kuitenkin harkita osana elokuva-, televisio- ja videoalan oikeuksien kokonaisuutta.

Korvaus äänitteiden julkisesta esittämisestä. Sen paremmin esittävillä taiteilijoilla kuin äänitteiden valmistajillakaan ei voimassa olevien säännösten mukaan ole oikeutta määrätä tallennetun esityksen tai äänitteen käyttämisestä radio- tai televisiolähetyksessä tai muussa julkisessa esittämisessä. Tekijänoikeuslain 47 §:n mukaan esittävillä taiteilijoilla ja äänitteiden tuottajilla on kuitenkin oikeus korvaukseen, kun äänitettä käytetään radio- tai televisiolähetyksessä. Lain 47 a §:n mukaan korvausoikeus ulottuu myös radio- tai televisiolähetysten edelleen lähettämiseen. Muuhun julkiseen esittämiseen sen sijaan ei liity korvausoikeutta.

Tallennettua musiikkia soitetaan nykyisin esimerkiksi diskoissa, ravintoloissa ja äänilevyautomaateissa sekä taustamusiikkina liikeyrityksissä ja kulkuneuvoissa esittävälle taiteilijoille ja äänitteiden tuottajille korvauksia suorittamatta. Kaikissa näissä tapauksissa musiikin esittäminen edellyttää kuitenkin luovien tekijöiden — esimerkiksi säveltäjien ja sanoittajien — lupaa ja korvauksen suorittamista.

Äänitteiden käyttö yhteyksissä, joissa on perinteisesti käytetty elävää musiikkia, on muusikkojen työtilaisuuksien määrään vaikuttava tekijä. Muusikkojen työllisyystilanne on tallennetun musiikin kasvavan käytön johdosta heikentynyt. Parhaillaan käynnissä oleva entistä parempilaatuisten äänitteiden laaja käyttöön tulo korostaa tätä kehitystä.

Äänitteiden julkinen käyttötilanne voidaan rinnastaa työtilaisuuteen. Tallennetun musiikin käyttö on esittävien taiteilijoiden työn tulosten ja äänitteiden tuottajien panoksen hyväksikäyttöä.

Äänitteiden käyttö on usein olennainen osa liiketoimintaa tai muuta ammattimaisesti harjoitettua toimintaa. Näin on esimerkiksi diskoiteekkien ja äänilevyautomaattien kohdalla. Äänitteitä voidaan käyttää myös esimerkiksi asiakkaiden viihtyvyyden ja sitä kautta tuotteiden myynnin edistämiseksi. Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien työn tulosten korvauksetonta käyttöä tällaisissa yhteyksissä ei voidaan pitää kohtuullisena.

Monissa maissa onkin säädetty esittävälle taiteilijoille ja äänitteiden tuottajille oikeus korvaukseen myös muista julkisista äänitteiden esityksistä kuin radio- ja televisiolähetyksistä. Myös Rooman sopimus rakentuu sille peruslähtökohdalle, että äänitteiden käyttämisestä julkisiin esityksiin tulisi suorittaa korvaus. Tähän sopimuksen 12 artiklassa olevaan määräykseen nähden sopimusvaltioilla on kuitenkin mahdollisuus tehdä varaumia. Suomi on sopimusta voimaansaattaessaan muotoillut tekemällänsä varaumalla muista sopimusvaltioista peräisin olevien oikeudenhaltijoiden korvausoikeuden vastaamaan lakimme nykyistä sisältöä, joten ulkomaisille oikeuksien haltijoille ei Suomessa anneta parempaa suojaa kuin kotimaisille.

Korvausvelvollisuus ehdotetaan koskevaksi muutakin kuin radio- ja televisiolähetyksissä tapahtuvaa julkista käyttöä. Tekijänoikeuslain 47 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että esittävän taiteilijan ja äänitteen valmistajan oikeus korvaukseen koskisi myös ansiotarkoituksessa tapahtuvia muita julkisia esityksiä.

Tekijänoikeuslain 47 §:n korvaussäännös muistuttaa luonteeltaan pakkolisenssiä. Pakkolisenssillä sanan varsinaisessa merkityksessä tarkoitetaan poikkeusta tekijän tai muun oikeudenhaltijan yksinoikeudesta määrätä teoksen tai muun suorituksen käytöstä: tietty käyttö sallitaan lain säännöksessä oikeudenhaltijan lupaa hankkimatta, mutta käytöstä on suoritettava korvaus. Tämä ratkaisu on osoittautunut toimivaksi ja se ehdotetaan säilytettäväksi ennallaan.

Eroksi tekijöiden oikeuksien ja toisaalta esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden valmistajien oikeuksien välille jäisi, että tekijöiden lupa edelleen olisi hankittava ansiotarkoituksesta riippumatta kaikkiin julkisiin esityksiin.

Ehdotetun korvausoikeuden laajennuksen käytännölliselle toteuttamiselle ovat olemassa edellytykset. Esittävät taiteilijat ja äänitteiden valmistajat ovat järjestäytyneet valvomaan oi-

keuksiaan tekijänoikeuden valvontajärjestön kautta. Suomalaiset oikeudenhaltijat ovat huomattavan kattavasti valtuuttaneet nimenomaisilla, kirjallisilla valtuutuksilla Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien tekijänoikeusyhdistys Gramex r.y:n hoitamaan tätä tehtävää.

Olisi tarkoituksenmukaista, että korvausten perintä järjestettäisiin musiikin esitystilaisuuksien järjestäjien kannalta mahdollisimman yksinkertaista ja selvää menettelyä käyttäen. Esittää ei ole sille, että se hoidettaisiin yhteistyössä Gramexin ja Säveltäjien tekijänoikeuslaitoksen Teosto r.y:n kesken. Teosto myöntää vanhastaan luvat musiikin luovien tekijöiden puolesta kaikkiin julkisiin esityksiin. Teosto voi teknisenä palveluna oman korvausten perintänsä yhteydessä kerätä myös Gramexin edelleen tilitettäväksi tulevat korvaukset esittävälle taiteilijoille ja äänitteiden tuottajille.

Esittävälle taiteilijoille ja äänitteiden tuottajille äänitteiden käyttämisestä maksettavien korvausten määrästä tulee sopia taiteilijoita ja tuottajia edustavan järjestön ja suojattujen äänitteiden käyttäjien välillä. Se, että korvausten suuruudesta sovitaan, on yleinen periaate koko tekijänoikeuden alalla Suomessa, muissa pohjoismaissa ja laajemminkin.

Koska korvauksen suuruudesta sovitaan lain voimaantultua, ei korvausoikeuden laajennuksen taloudellisista vaikutuksista ole mahdollista esittää tarkkaa arviota. Vertailukohdan antavat saatavilla olevat tiedot muista pohjoismaista. Vuonna 1988 äänitteiden julkisista esityksistä perittyjen vastaavien korvausten määrä oli Norjassa 6,6, Ruotsissa 4,1 ja Tanskassa 4,5 miljoonaa markkaa. Gramexin ja eräiden äänitteitä ansiotoiminnassa käyttäviä elinkeinotoiminnan aloja edustavien järjestöjen välillä on alustavasti tarkasteltu korvauksiin ja niiden suuruuteen vaikuttavia seikkoja. On pääteltävissä, että korvauksista ei yksittäisten äänitteiden käyttäjien kannalta tule olemaan mainittavaa taloudellista rasitusta.

Korvausten suuruuden tulisi olla oikeassa suhteessa äänitteiden käyttämisestä käyttäjälle koituvaan hyötyyn. Sen tulisi myös muodostaa kohtuullinen korvaus käyttämisestä, käytön mahdollisesta kulutusvaikutuksesta ja muista vastaavista seikoista. Kun osapuolet sopivat korvauksesta, heillä on täysi sopimusvapaus. He voivat sitoa kohtuulliseksi katsomansa korvauksen määrän suojatun aineiston käytön määrään, yleisön määrään tai relevanteiksi kat-

somiinsa käytön tehokkuuden tai laajuuden kannalta vaikuttaviin seikkoihin.

Jolleivät osapuolet pääse sopimukseen korvauksesta, he voivat saattaa asian ratkaistavaksi välimiesmenettelyssä tekijänoikeuslain 54 §:n mukaisesti. Välimiesmenettelystä on säädetty tarkemmin tekijänoikeusasetuksen 14—17 §:ssä.

On toivottavaa, että tekijänoikeuslain muutetun 47 §:n nojalla suoritettavien korvausten määrästä syntyy joutuisasti selvyyttä. Korvauksista joko sovitaan tai korvaus vahvistetaan välimiesmenettelyssä. Korvausten tulee olla aina kaikki olosuhteet huomioon ottaen kohtuullisia ja muodostaa oikeaan osuva vastike esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien palkon käyttämisestä eri yhteyksissä.

Tekijänoikeuslain voimassa olevan 47 §:n säännös, jonka mukaan esittävän taiteilijan korvausoikeus toteutetaan valmistajan välityksellä, ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana. Säännökseen aikanaan johtaneet käytännölliset perusteet ovat poistuneet. Esittävien taiteilijoiden ja äänitetuottajien korvausoikeuden ja sen toteuttamisen tulee periaatteessa voida tapahtua itsenäisesti. Jotta korvausvaatimukset voidaan käyttäjän kannalta selvittää joustavasti, 47 §:ään ehdotetaan kuitenkin lisättäväksi säännös, jonka mukaan korvausvaatimet on esitettävä samanaikaisesti.

Tekijänoikeuslakiin sisältyy säännöksiä, jotka edellyttävät oikeuksien yhteisvalvontaa eräissä tilanteissa. Näitä ovat muun muassa valokopiointia ja yleisradiolähetysten edelleen lähettämistä koskevat sopimussenssisäännökset. Lukuisia suomalaisia oikeudenhaltijoita edustava järjestö myöntää luvat suojattujen teosten ja suoritusten käyttöön sekä perii käytöstä korvaukset. Korvaukset jaetaan järjestön edustamille oikeudenhaltijoille tai käytetään näiden yhteisiä tarkoituksia varten. Järjestön ulkopuolisella oikeudenhaltijalla on aina oikeus henkilökohtaiseen korvaukseen. Säännösten käytännön soveltamisen helpottamiseksi on katsottu aiheelliseksi säätää henkilökohtaisen korvausvaatimuksen esittämiselle verrattain lyhyt kahden vuoden vanhentumisaika.

Kuten edellä on todettu, 47 §:n mukainen korvausoikeuden toteuttamisesta huolehtii tekijänoikeuden yhteisvalvontaa hoitava järjestö Gramex. Taloudelliselta kannalta katsoen korvausten perinnän ja tilityksen toimintaperiaatteet ovat vastaavanlaiset kuin muiden oikeuksien yhteishallintoa edellyttävien säännösten

kohdalla. Jotta taloudellisissa kysymyksissä syntyisi joutuisasti selvyys ja korvausten tilityksiin liittyvät vastuukysymykset voitaisiin järjestää tarkoituksenmukaisesti kenenkään korvausoikeutta loukkaamatta ehdotetaan, että myös 47 §:ään otettaisiin säännös, joka koskisi esittävän taiteilijan ja äänitteen valmistajan korvausoikeuden vanhentumista suhteessa yhteishallinnointia hoitavaan järjestöön.

Koska korvausten tilitysten tekniikka asettaa korvauksille vaatimuksia ja korvaustilityksiin liittyvät kansainväliset järjestelyt myös saattavat tarvita järjestelyaikaa, vanhentumisajaksi ehdotetaan kolmea vuotta perusteen syntymisestä lukien. Vastaava kolmen vuoden vanhentumisaika on omaksuttu muun muassa Ruotsissa ja Tanskassa eräissä yhteisvalvontaa edellyttävissä tekijänoikeuslain säännöksissä.

Radio- ja televisioyrittäjien oikeudet. Tekijänoikeuslain 48 §:n 1 momentissa olevan säännöksen mukaan radio- tai televisiolähetystä — yleisradio- tai johdinlähetystä — ei lähet-täjäyrittäjien suostumuksetta saa lähettää edelleen tai ottaa laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa. Televisiolähetystä ei myöskään ole lupa toisintaa yleisölle elokuvateatterissa tai siihen verrattavassa huoneistossa. Pykälän 2 momentin mukaan tallennetun lähetysten kopioiminen edellyttää alkuperäisen lähettäjät-yrittäjien suostumusta.

Radio- ja televisiolähetysten suojan tarve on korostunut sähköisen viestinnän ja lähetysten käyttömahdollisuuksien kehityksen myötä. Nykyiset lähetysten tallentamis-, edelleenlähettämisen- ja muut käyttömahdollisuudet eivät olleet lakia säädettäessä kaikilta osin ennakoitavissa. Lähettäjät-yrittäjien oikeuksia on perusteltua syytä laajentaa ottaen huomioon sähköisen viestinnän alalla vallitsevat moninaiset tilanteet. Nykyisen lain tarjoamaa mahdollisuutta käyttää lähettäjät-yrittäjien suurta panosta vaativaa lähetystä toisten lähettäjät-yrittäjien lähetyksissä ilman suostumusta ei voida pitää kohtuullisena. Tämän vuoksi 48 §:n 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi oikeus määrätä tallennetun lähetysten lähettämistä uudelleen.

Säännös lähetysten toisintamisesta elokuva-teatterissa tai siihen verrattavassa huoneistossa ehdotetaan kumottavaksi 48 §:n 1 momentista. Sen sijaan radio- tai televisiolähetysten lähettäjälle ehdotetaan annettavaksi oikeus määrätä lähetysten saattamisesta yleisön saataviin tilaisuuksissa, johon yleisöllä on pääsy maksua

vastaan. Muutos lähentää säännöstä Rooman sopimuksen määräyksiin.

Suoja-aika. Esittävien taiteilijoiden ja äänitetuottajien suoja on nykyisin voimassa 25 vuotta tallennusvuodesta. Radio- ja televisioyrittäjien suoja on voimassa 25 vuotta lähetysvuodesta.

Ensisijainen syy siihen, ettei 25 vuotta pidempää suoja-aikaa aikoinaan pidetty tarpeellisenä, oli äänitteiden heikko laatu. Vanhempien äänitteiden toisintamiseen ei arveltu olevan tarvetta. Lain voimaantulon jälkeen tilanne kuitenkin muuttui jo lp-levyjen tullessa markkinoille. Viime vuosina tapahtunut erittäin korkealaatuisten CD-levyjen ja muiden digitaalisten tallenteiden käyttöntulo on edelleen muuttanut tilannetta suojan tarpeeseen vaikuttavalla tavalla.

Yli 25 vuotta vanhoista äänitteistä valmistetaan varsin yleisesti korkealaatuisia uusintapainoksia, jotka saattavat kilpailla alkuperäisäänitysten kanssa. Esittävillä taiteilijoilla ja äänitteiden tuottajilla ei ole oikeutta määrätä kopioinnista eivätkä he lain perusteella voi saada tästä kopioinnista korvauksia. Erityisesti konserttimusiikin kohdalla tilanne saattaa olla se, ettei tuottaja suoja-ajan kuluessa ole ehtinyt saada katettua tuotantokustannuksiaan. Taiteilijalla puolestaan voi taloudellisten etujen lisäksi olla myös henkilökohtaisempia, esimerkiksi taiteelliseen kehitykseensä liittyviä intressejä kontrolloida esitystensä uudelleen markkinointia.

Äänitteiden jäljentämisen lisäksi suoja-ajalla on vaikutusta myös tallenteiden niin sanottuun toissijaiseen käyttöön. Merkitystä on tässä suhteessa ennen kaikkea 47 §:n mukaisilla esityskorvauksilla.

Esittävien taiteilijoiden, äänitteiden tuottajien sekä radio- ja televisioyrittäjien oikeuksien suoja-aika ehdotetaan edellä esitetyn perusteella sekä pohjoismaiseen lakiyhtenäisyyteen viitaten pidennettäväksi 25 vuodesta 50 vuoteen.

Viittaussäännösten täydentäminen. Esittävien taiteilijoiden, äänitteiden tuottajien ja radio- ja televisioyrittäjien oikeuksia koskevista säännöksistä puuttuvat viittaukset eräisiin keskeisiin tekijöiden oikeuksia koskeviin säännöksiin. Näitä ovat esimerkiksi lain 1 luvussa olevat säännökset yhteisteoksesta, tekijäolettamasta, julkistamisesta ja julkaisemisesta sekä eräät lain 3 luvun säännökset oikeuksien siirtymisestä. Viittaukset ehdotetaan selvyuden vuoksi lisättäviksi 45—48 §:ään.

Liittymäsäännökset. Tekijänoikeuslain 64 §:n 1 momentin nojalla esitysten, äänitteiden ja radio- ja televisiolähetysten suojan soveltaminen perustuu niin sanottuun territoriaaliperiaatteeseen: toiminnan tapahtumapaikka ratkaisee lain sovellettavuuden. Lain 45—48 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan siten Suomessa tapahtuvaan esitykseen, äänen tallentamiseen ja radio- ja televisiolähetykseen.

Rooman sopimuksessa pääasialliseksi liittymäkriteeriksi on omaksuttu kansallisuuskriteeri. Sopimusvaltion tulee myöntää kansallinen kohtelu esittäville taiteilijoille ja äänitteiden tuottajille, jos ne ovat jonkun toisen sopimusvaltion kansalaisia, sekä radioyriyksille, jos niillä on kotipaikka sopimusvaltion alueella.

Ruotsin ja Norjan tekijänoikeuslaissa eräänä liittymäkriteerinä on kansallisuuskriteeri. Mainittujen lakien samoin kuin Tanskan tekijänoikeuslain mukaan äänitteiden tuottajien suoja koskee kuitenkin tuottajan kansallisuudesta ja äänitteen tallennuspaikasta riippumatta kaikkia äänitteitä.

Pohjoismaiseen lakiyhtenäisyyteen sekä piratismiin tehokkaaseen ehkäisemiseen viitaten esityksessä ehdotetaan, että äänitteiden jäljentämissuoja ulotetaan kaikkiin äänitteisiin tallennusmaasta riippumatta ja että lain 45 — 48 §:n soveltamisessa noudatettaisiin nykyisen territoriaaliperiaatteen lisäksi kansallisuuskriteeriä. Mainittuja säännöksiä sovellettaisiin siten esittäviin taiteilijoihin, äänitteiden tuottajiin ja radio- ja televisioyriyksiin, jotka ovat Suomen kansalaisia tai suomalaisia yhteisöjä tai joilla on vakainainen asuinpaikka Suomessa.

1.5. Oikeus valokuvaan

1.5.1. Nykyinen tilanne

Valokuvien suojasta on säädetty oikeudesta valokuvaan annetussa laissa, jäljempänä valokuvalaki. Lakia sovelletaan kaikkiin valokuviiin riippumatta kuvien laadusta tai taiteellisuudesta arvosta; tekijänoikeuslain teostasovaatimusta vastaavaa omaperäisyysedellytystä ei valokuville ole asetettu.

Valokuvien suoja poikkeaa eräiltä osin teosten suojasta. Merkittävimmät erot liittyvät kuvien muuntelu-oikeuteen, tilattuja kuvia koskaan oletettamaan oikeuksien siirtymisestä sekä oikeuksien suoja-aikaan.

Tekijänoikeuslain 2 §:n mukaan tekijänoikeus tuottaa tekijälle yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta sekä muuttamattomana että muutetussa muodossa. Valokuvalain 1 § sen sijaan suojaa ainoastaan alkuperäistä valokuvaa sellaisenaan. Valokuvaajalla ei ole yksinoikeutta valokuvan muunteluun.

Oikeus tilattuun valokuvaan kuuluu valokuvalain 15 §:n 1 momentin mukaan kuvan tilaajalle, jollei toisin ole nimenomaisesti sovittu. Tekijänoikeuslaissa ei ole tällaista oletttamaa oikeuksien siirtymisestä, vaan tekijänoikeus kuuluu aina lähtökohtaisesti teoksen tekijälle ja oikeuden siirtyminen edellyttää sopimusta.

Käytännössä valokuvaajat usein pidättävät tilattuja valokuvia koskevat oikeudet itsellään ainakin osittain. Tällöin kuvan tilaaja ja käyttäjä sopivat erikseen kuvan käytöstä.

Oikeus valokuvaan on valokuvalain 16 §:n mukaan voimassa, kunnes 25 vuotta on kulu-
nut siitä vuodesta, jona kuva julkistettiin. Tekijänoikeuden suoja-aika on 50 vuotta tekijän kuolinvuodesta. Valokuvan suoja-aika on siis joko lyhyempi tai pidempi kuin tekijänoikeuden, kuvan julkistamisesta riippuen. Jos kuvaa ei koskaan julkisteta, suoja on nykyisen lain mukaan ikuinen. Jos kuva julkistetaan valokuvaajan elinaikana, suoja on huomattavasti lyhyempi kuin tekijänoikeuden.

1.5.2. Lainsäädäntö eräissä muissa maissa

Pohjoismaat. Ruotsissa, Tanskassa ja Norjassa valokuvien suojasta on säädetty erityislaeissa. Säännökset ovat pääosin samansisältöiset kuin Suomen laissa, koska lait on valmistettu pohjoismaisena yhteistyönä. Muun muassa tilattuja valokuvia koskevat säännökset ovat sisällöltään yhtenevät.

Ruotsissa ja Tanskassa valokuvien suoja-aika on 25 vuotta kuvan valmistamisvuodesta. Valokuvat, joilla on taiteellista tai tieteellistä arvoa, on kuitenkin Ruotsin lain mukaan suojattu 50 vuotta valokuvaajan kuolinvuodesta. Norjan lain mukaan oikeus valokuvaan on voimassa, kunnes valokuvaajan kuolinvuodesta on kulunut 15 vuotta, kuitenkin vähintään 25 vuotta kuvan valmistusvuodesta.

Islannissa valokuvien suojasta on säädetty tekijänoikeuslaissa. Valokuvateos on lain mukaan suojattu 50 vuotta valokuvaajan kuolinvuodesta. Muiden kuin taideteoksina pidettä-

vien valokuvien suoja-aika on 25 vuotta kuvan valmistamisvuodesta.

Tanskan tekijänoikeuskomitea on kuudennessa osamietinnössään (Billedret. 6. delbetænkning fra udvalget vedrørende revision af op-havsretslovgivningen. Betænkning nr 1063. København 1986) ehdottanut, että valokuvien suoja siirrettäisiin erillisestä valokuvalaista tekijänoikeuslakiin. Lisäksi mietintöön sisältyy ehdotus, jonka mukaan teostasovaatimuksen alapuolelle jäävät valokuvat saisivat suojaa erillisen säännöksen nojalla tekijänoikeutta lähellä olevana oikeutena. Teosvalokuviiin sovellettaisiin normaalia tekijänoikeuden suoja-aikaa, joka on 50 vuotta tekijän kuolinvuodesta. Muut valokuvat olisivat suojattuja 50 vuotta kuvan valmistamisvuodesta lukien. Oikeus käyttää tilattua valokuvaa kuuluisi komitean ehdotuksen mukaan tilaajalle siinä laajuudessa kuin tilausta tehtäessä on sovittu tai edellytety.

Norjan tekijänoikeuskomitea on ehdottanut neljännessä osamietinnössään (Norges offentlige utredninger NOU 1987:16. Fotografiretten) tekijänoikeuslakiin lisättäväksi säännöksen, jonka mukaan valokuvain mukainen suoja ei sulje pois tekijänoikeuslain mukaista suojaa. Komitea on myös ehdottanut muun muassa, että valokuvain nojalla suojattavien kuvien suoja-aika olisi 50 vuotta kuvan valmistamisvuodesta.

Ruotsin tekijänoikeuskomitea on ehdottanut päätösmietinnössään (SOU 1990:30) erillisen valokuvain kumoamista. Kaikki valokuvat suojattaisiin ehdotuksen mukaan tekijänoikeuslain mukaan riippumatta siitä, yltyvätkö ne teostasoon. Valokuviiin sovellettaisiin samoja sääntöjä kuin taideteoksiin ja muuhun kuvataiteeseen.

Ranskassa valokuvat saavat tekijänoikeuslain mukaista suojaa. Kuvien suoja-aika on 50 vuotta tekijän kuolinvuodesta.

Myös *Isossa-Britanniassa* sisältyvät säännökset valokuvien suojasta tekijänoikeuslakiin. Kuvat ovat suojattuja 50 vuotta niiden ensimmäisestä julkaisuvuodesta.

Saksan liittotasavallan tekijänoikeuslaki suojaa sekä valokuvateoksia että muita valokuvia. Valokuvateosten suoja-aika on sama kuin muiden teosten eli 70 vuotta tekijän kuolinvuodesta. Dokumentaaristen valokuvien suoja-aika on 50 vuotta ja muiden kuvien 25 vuotta kuvan julkaisu- tai valmistamisvuodesta.

1.5.3. Kansainväliset sopimukset

Kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamista koskevan *Bernin yleissopimuksen* 2 artiklan 1 kohdan mukaan ilmaisu ”kirjalliset ja taiteelliset teokset” käsittää muun muassa valokuvateokset, joihin rinnastetaan valokuvaamiseen verrattavalla tavalla ilmaistut teokset.

Sopimuksen 7 artiklan 1 kohdassa olevan pääsäännön mukaan sopimuksessa myönnetty suoja on voimassa tekijän elinajan ja viisikymmentä vuotta hänen kuolemastaan. Artiklan 4 kohdan mukaan sopimuksen liittomaat voivat lainsäädännössään määrätä valokuvateosten suoja-ajan, jonka on kuitenkin oltava vähintään 25 vuotta teoksen valmistamisesta.

Yleismaailmallisen tekijänoikeussopimuksen I artiklan mukaan sopimusvaltiot sitoutuvat ryhtymään kaikkiin tarvittaviin toimiin turvataksaan riittävän ja tehokkaan suojan kirjallisten, tieteellisten ja taiteellisten teosten tekijöille. Sopimuksen IV artiklan 3 kappaleen mukaan niissä sopimusvaltioissa, joissa suojataan valokuvia, ei suoja-aika saa olla kymmentä vuotta lyhyempi.

Voimassa oleva laki oikeudesta valokuvaan täyttää edellä mainittujen kansainvälisten sopimusten asettamat velvoitteet.

1.5.4. Nykyisen tilanteen arviointi ja uudistusehdotukset

Valokuvain uudistustarve. Valokuvain laki on monelta osin muotoiltu samalla tavoin kuin tekijänoikeuslaki. Valokuvain laki on kuitenkin tekijänoikeuslakia huomattavasti yksinkertaisempi ja lyhyempi. Tekijänoikeuslainsäädännön uudistuksessa on omaksuttu sekä Suomessa että muissa pohjoismaissa osittaisuudistusten linja. Uudistuksia tehtäessä on periaatteena ollut se, että valokuvain lakiin on soveltuvin kohdin tehty kaikki tekijänoikeuslakiin tehtyjä muutoksia vastaavat muutokset.

Valokuvien käyttö eri aloilla on suuresti kasvanut ja monipuolistunut. Kuvien tuotannon taloudellinen merkitys on huomattava ja valokuvaus eri vaiheineen työllistää sekä valokuvaajia että muita alan eri tehtävissä toimivia henkilöitä. Kehittynyt tekniikka tarjoaa uusia tapoja valmistaa, käsitellä ja levittää valokuvia. Kysymys valokuvien nykyisen suojan riittävydestä ja kehittämisen tarpeesta on siten ajankohtainen.

Yksi keskeisistä kysymyksistä valokuva-oikeuden uudistamisessa on, tulisiko oikeudesta valokuvaan ja tekijänoikeudesta säätää samassa laissa. Eräänä vaihtoehtona olisi, että teostasoon yltävät valokuvat suojattaisiin tekijänoikeuslain mukaisesti teoksina. Muita valokuvia suojattaisiin joko nykyisen valokuvain tai uusien tekijänoikeuslakiin otettavien erityissäännösten perusteella.

Tärkein syy kahden erillisen lain säätämiseen on ollut pyrkimys selvyyteen valokuvien suojassa. Nykyisen valokuvain mukaan ei synny tai syntyä harvoin teknisen kehityksen myötä epäselvyyttä siitä, mikä on lain suojakohte. Valokuvan suoja on pohjattu teknisiin kriteereihin.

Toinen lainsäädännön selvyyden kannalta merkittävä seikka on se, että yhtenäisellä kaikkia valokuvia koskevalla teknisellä sääntelyllä vältetään niiltä rajanvetovaikeuksilta, joita sekä periaatteessa että käytännössä syntyisi, jos valokuvien suoja rakennettaisiin niin, että eri kuvaryhmille annettaisiin erilaiset oikeudet. Nykyisen sääntelyn mukaan jokainen valokuva on suojattu. Käytännössä ei synny tarvetta yksittäisten kuvien kohdalla niiden sijoittamiseen eri kuvakategorioihin. Kahden rinnakkaisen suojamuodon soveltamisesta seuraisi uudenlaisia tulkintaongelmia.

Kysymys valokuvien suojan kehittämisestä joko erillisen valokuvain tai tekijänoikeuslain puitteissa on viime kädessä lainsäädäntötekni- nisen kysymys, joka ei suoraan vaikuta suojan sisältöön.

Erillinen laki oikeudesta valokuvaan on valokuva-oikeuden kannalta joustavampi ratkaisu: siinä voidaan ottaa teknisesti yksinkertaisemmin huomioon valokuvan suojassa eri aikakausina esiintyvät mahdolliset erityistarpeet ja -piirteet.

Edellä mainitut lain selvyyteen ja suojakyn- nystä koskevaan rajanvetoon liittyvät seikat ovat ratkaisevia omaksuttaessa lainsäädännön kehittämisvaihtoehto. Valokuva-oikeutta on siten syytä kehittää säilyttäen erillinen laki oikeudesta valokuvaan. Lain uudistamiselle asettavat keskeiset tavoitteet voidaan saavuttaa valokuvalaissa säädettyjä oikeuksia muotoile- malla. Valokuvan suoja ehdotetaan lähennet- täväksi tekijänoikeuteen jäljempänä esitettävällä tavalla.

Perusteita valokuvain systemaattiseen täy- dentämiseen kaikilla tekijänoikeuslain sään- nöksiä vastaavilla säännöksillä ei myöskään

ole. Lakia voidaan tarvittaessa täydentää. Tar- kistukset on syytä pohjata objektiivisesti ha- vaittavissa olevaan uudistustarpeeseen.

Oikeuskehitystä ja lainsäädännön soveltami- sesta saatavia kokemuksia on syytä seurata tarkoin. Tulevaisuudessa saattaa syntyä muun muassa pohjoismaisesta oikeuskehityksestä johtuen perusteita palata kysymyksiin valoku- vaoikeuden sisällöstä ja suojan sijoituspaikasta tekijänoikeuslainsäädännössä.

Valokuvaajalle kuuluvat oikeudet. Valoku- valain 1 §:n mukaan sillä, joka on valmistanut valokuvan, on laissa jäljempänä säädettyin rajoituksin ”yksinomainen oikeus valokuvaamal- la, painamalla, piirtämällä tai muuta tekotapaa käyttäen valmistaa kappaleita kuvasta sekä näyttää sitä julkisesti”.

Valokuvaajan oikeudet ovat siis jonkin ver- ran rajoitetummat kuin tekijänoikeuslain mu- kaiset tekijän oikeudet. Valokuva-oikeuden ele- mentit ovat kappaleen valmistusoikeus ja ku- van näyttämisoikeus.

Näyttämisoikeus kattaa kaikki kuvan näyttä- mismenetelmät: näytteille panon julkisiin tiloi- hin tai ulos paikkoihin, joihin yleisöllä on pääsy, näyttämisen televisiolähetyksessä ja muut mahdolliset näyttämisen tavat.

Kappaleen valmistusoikeus koskee kuvan kappaleiden valmistamista tarkoin alkuperäi- sen kuvan kaltaisina. Valokuvaajalla ei ole oikeutta esimerkiksi määrätä siitä, valmistako joku piirroksen tai maalauksen valokuvaa työn pohjana käyttäen, ellei kysymys ole tarkasta jäljentämisestä.

Tekijän oikeudet ovat valokuvaajan oikeuk- sia laajemmat ensinnäkin siinä suhteessa, että yleisön saataviin saattaminen käsittää teoksen kappaleen julkisen näyttämisen lisäksi teoksen kappaleiden levittämisen yleisölle.

Toinen merkittävä ero valokuvaajan ja teki- jän oikeuksissa on siinä, että valokuvain kohteena on kuva sellaisenaan eikä esimerkiksi kuvasta ilmenevä luova panos, joka voitaisiin ilmaista monella tekniikalla ja monella eri tekotavalla sen identiteetin pysyessä samana. Tekijänoikeus kohdistuu teokseen sekä muut- tamattomana että muutetussa muodossa, kuten käännöksenä. Valokuvaajalla ei ole oikeutta määrätä kuvan toisintamisesta muutettuna.

Viime aikoina kuvien käsittely tietokoneiden avulla on yleistynyt. Digitaalinen kuvankäsittely tekee mahdolliseksi entistä monimutkaisem- mat muokausprosessit. Valokuvia käytetään myös kuvataiteessa maalausten ja piirrosten esikuvina. Tällöin pohjana saattavat olla tai-

teellisesti korkeatasoiset kuvat, jotka muokataan taiteellisin menetelmin.

Ehdotuksen mukaan valokuvaajan yksinoikeutta tarkistettaisiin laajentamalla suoja koskemaan kappaleen valmistamista ja kuvan näyttämistä myös niissä tapauksissa, joissa kuvaan on tehty muutoksia. Tämä ehdotetaan toteutettavaksi lisäämällä valokuvalain 1 §:ään sanat ”muuttamattomana tai muutettuna”. Muutos lähentää valokuvaoikeutta tekijänoikeuteen huomattavasti. Samalla ehdotetaan lain sanontaa muutettavaksi tekijänoikeuslain sanontaa noudattavaksi siten, että valokuvaajalla on yksinomainen oikeus ”määrätä valokuvasta”.

Ehdotettu lainmuutos estäisi muun muassa sellaisen epälojaalin kuvien käyttämisen kuvan oikeudenhaltijan lupaa hankkimatta, jossa kuvaan muutoksia tekemällä vedotaan siihen, että kyse ei ole kuvan kappaleiden valmistamisesta. Kuvan kappaleen valmistamiseen myös muutettuna tulisi siis hankkia oikeudenhaltijan suostumus.

Ehdotettu muutos ei johtaisi suuriin muutoksiin alan olosuhteissa. Suuri osa kuvien muuttamisesta niiden kappaleiden valmistamisen ja käyttämisen yhteydessä kuuluu olennaisena osana itse kuvien julkaisutoimintaan ja muuhun käyttöön. Kuvien muuttaminen on monella alalla normaalikäytäntö, joka on osapuolten tiedossa.

Oikeuksien siirtyminen. Valokuvalain 15 §:n 1 momentissa olevan säännöksen mukaan oikeus tilauksesta valmistettuun valokuvaan kuuluu tilaajalle, jolle toisin ole nimenomaan sovittu. Säännöksen toisen virkkeen mukaan valokuvaaja saa kuitenkin yleiseen tapaan panna kuvan näytteille mainostarkoituksessa, mikäli tilaaja ei sitä kiellä. Pykälän 2 momentissa on säännöksiä, joilla järjestellään valokuvaamalla valmistetun muotokuvan tilaajan oikeutta antaa muotokuva julkaistavaksi sanomalehteen, aikakauslehteen tai elämänerikseen kirjoitukseen.

Voimassa olevaan lakiin ei sisälly nimenomaista säännöstä siitä, että valokuvaan liittyvät oikeudet ovat siirrettävissä. Valokuvalain 15 §:ään ehdotetaan selvyden vuoksi lisääväksi uusi säännös, jonka mukaan oikeus valokuvaan voidaan luovuttaa kokonaan tai osittain. Säännös vastaa tekijänoikeuslain 27 §:n 1 momenttia.

Valokuvaajan moraalisisista oikeuksista on säädetty valokuvalain 2 §:ssä. Säännökset on

kirjoitettu käyttäjää velvoittavaan tai kielto-säännöksen muotoon samoin kuin tekijänoikeuslain 3 §:ssä olevat moraalisia oikeuksia koskevat säännökset. Valokuvalain 2 §:n mukaan valokuvaaja on ilmoitettava sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii, kun valokuvasta valmistetaan kappale tai kun kuvaa näytetään julkisesti. Pykälän 2 momentin mukaan kuvaa ei saa muuttaa siten, että kuvan valmistajan arvoa valokuvaajana loukataan.

Valokuvalain 15 §:ään ehdotetaan otettavaksi myös säännös, jonka mukaan oikeus valokuvaan on luovutettavissa 2 §:n säännöksistä johdettuihin rajoituksiin.

Valokuvaaja ja kuvan käyttäjä voivat sopia tarvittaessa myös siitä, että valokuvaaja luopuu kokonaan tai osittain moraalisisista oikeuksistaan valokuvaan. Jos käyttäjä haluaa kuvajan luopuvan moraalisisista oikeuksistaan, siitä on siis osapuolten välillä sovittava.

Omistusoikeus valokuvan kappaleeseen ja oikeus valokuvaan ovat eri asioita jo voimassa olevan valokuvalain mukaan. Selvyden vuoksi 15 §:n 1 momenttiin ehdotetaan lisäksi otettavaksi säännös, jonka mukaan valokuvan kappaleen luovutukseen ei sisälly valokuvaa koskevan oikeuden luovutusta. Vastaava periaate ilmenee myös tekijänoikeuslain 27 §:n 2 momentista.

Voimassa olevan lain 15 §:n 1 momentissa oleva säännös oikeuksien kuulumisesta valokuvaan tilaajalle on käynnissä olevan valokuvainsäädännön tarkistuksen keskustelluimpia yksittäisiä kysymyksiä sekä Suomessa että muissa pohjoismaissa. On kysytty, onko sääntely oikeaan osunut.

Vertailun vuoksi voidaan mainita, että tekijänoikeuslaissa on lähtökohtana se, että tekijänoikeus syntyy tekijälle. Tekijä voi sitten sopimuksella siirtää oikeuksia kolmannelle.

Tilatuista kuvista on ollut säännös lainsäädännössä koko valokuvaoikeuden olemassaolon ajan. Tänä aikana kuvien tuotanto ja käyttö on kasvanut sekä taloudelliselta että tiedonvälityksen kannalta merkittäväksi toiminnaksi. Myös yksittäisillä kuvilla ja niiden käyttöoikeuksilla voi olla suuri taloudellinen ja muu arvo.

Suuri osa valokuvaajien työstä tapahtuu tilauksesta. Tilaustoiminta työllistää valokuvaajakuntaa. Merkittävää osaa niistä valokuvista, jotka valmistetaan tilauksen perusteella, ei muissa olosuhteissa syntyisi. Monissa tapauk-

sisä kuvalla ei olisi mitään järkevää käyttöä tilaajan toiminnan ulkopuolella.

Mikäli nykyistä säännöstä tilatusta kuvasta ei valokuvalaissa olisi, johtaisi normaali sopimuksen tulkinta nimenomaisen käyttöoikeuksia koskevan sopimuksen puuttuessa yleensä kuitenkin siihen, että tilauksen edellyttämät käyttöoikeudet katsottaisiin siirtyvän tilaajalle.

Yleiseltä kannalta olisi hyvä, että yleensä sovittaisiin riittävän tarkasti tilaajalle tulevien oikeuksien laajuudesta.

Valokuvelain nykyisen 15 §:n 1 momentin pääsisältö, jonka mukaan tilattuihin kuviin kohdistuvat oikeudet tulevat tilaajalle, on syytä säilyttää ennallaan. Säännöstä ehdotetaan kuitenkin tarkistettavaksi eräissä suhteissa.

Ehdotuksen mukaan tilauskuvia koskevaa laillista olettaa eli presumptiosäännöstä selvennettäisiin. Säännöksessä ilmoitettaisiin selvästi ehto, jonka toteutuminen aiheuttaa määrätyn oikeudellisen seuraamuksen — oikeuksien siirtymisen tilaajalle.

Säännöksen nykyisen sanamuodon mukaan oikeus valokuvaan tilaussuhteissa ”kuuluu” tilaajalle. Sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että oikeus ”siirtyy” tilaajalle. Tällä muutoksella tunnustetaan se periaate, että valokuvaajan oikeus syntyy valokuvaajalle ja siirtyy tilauksen perusteella tilaajalle.

Ehdotetun säännöksen tarkoitus on, että tilaajalle siirtyvät vain taloudelliset oikeudet kuvaan. Tämä on jo voimassa olevan lain sisältö. Se ei kuitenkaan ilmene millään tavoin nykyisistä lain 15 §:n säännöksistä. Se, että ainoastaan taloudelliset oikeudet siirtyvät, ehdotetaan ilmaistavaksi puhumalla lain 1 §:ssä tarkoitetuista oikeuksista. Mainittakoon, että Tanskan laissa on vastaavassa valokuvelain 12 §:n säännöksessä kolmas momentti, jonka mukaan pykälässä olevat säännökset eivät rajoita valokuvaajalle 2 §:n mukaan kuuluvia oikeuksia.

Suoja-aika. Valokuvelain 16 §:n mukaan oikeus valokuvaan on voimassa, kunnes 25 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona kuva julkistettiin. Tekijänoikeuslain mukaan teoksen suoja-aika on pääsääntöisesti 50 vuotta tekijän kuolinvuodesta.

Suomen ja muiden pohjoismaiden ratkaisu, jonka mukaan valokuvan suojasta säädetään erillisessä valokuvalaissa ja jonka mukaan sekä teoskynnyksen ylittävät että muut kuvat saavat pääasiassa saman suojan, sisältää myös sen,

että valokuvien suoja-aika eroaa pohjoismaissa teoksen suoja-ajasta ratkaisevasti.

Oikeutta valokuvaan on syytä lähentää tekijänoikeuteen myös suoja-ajan kohdalla. Suoja-ajan pidentäminen on erityisen perusteltua sellaisten kuvien osalta, jotka ilmentävät valokuvaajan luovaa panosta. Melkoinen osa kuvista on kuitenkin sellaisia, joilla suojan pidentämistarvetta ei ole. Kun suojan tarve näiden kuvien kohdalla ei yleensä aktualisoidu, ei pidentyvästä suoja-ajasta ole myöskään haittaa.

Pidennettävä suoja-aika aiheuttaa luonnollisesti käytännössä joitakin seuraamuksia. Entistä vanhempien kuvien käyttöön joudutaan hankkimaan valokuvan oikeudenhaltijan lupa ja maksamaan käytöstä korvausta, mikäli niin sovitaan. Tämä ei kuitenkaan aiheuta kuvien käytössä erityisiä ongelmia sen vuoksi, että suurin osa käytössä olevista kuvista on jo nykyisen lain mukaan suojattu. Ainoastaan pientä osaa kuvista käytetään vielä sen jälkeen, kun 25 vuotta on kulunut julkistamisvuodesta.

Valokuvan kappaleen valmistaminen tai sen julkinen näyttäminen edellyttävät, että käytettävissä on negatiivi tai muu korkealaatuinen kuvan kappale. Valokuvan suoja-ajan pidentäminen ei aiheuta suuria käytännön muutoksia niissä tilanteissa, joissa valokuvan oikeudenhaltija ja käyttökelpoisen kuvan kappaleen haltija on sama henkilö. Sen, joka haluaa käyttää vanhaa kuvaa, on joka tapauksessa käännettävä negatiivin tai muun kuvan kappaleen haltijan puoleen. Tämä voi jo nykyisessäkin tilanteessa asettaa kuvan luovuttamiselle haluamansa ehdot.

Toisin kuin edellä selostetussa tilanteessa järjestyvät oikeudet silloin, kun käytettävä kuvan kappale saadaan jostakin julkaisusta tai muusta lähteestä. Tällöin sen, joka haluaa käyttää kuvaa, tulee kääntyä valokuvaajan tai muun kuvan oikeuksien haltijan puoleen julkaisu- tai muun käyttöluvan saadakseen. Tämä on suojatun aineiston kohdalla normaali periaate.

Valokuvan suoja-aikaa ehdotetaan muutettavaksi 50 vuodeksi. Suoja-ajan laskemisen lähtökohdaksi ehdotetaan kuvan valmistamisvuoden päättymistä. Kuvan valmistamisvuosi on muissa maissa tavallisin suoja-ajan kulumisen alkamisajankohta. Myös Bernin sopimuksen 7 artiklan 4 kappaleen määräyksissä valokuvan 25 vuoden vähimmäissuoja-aika on kytetty kuvan valmistusvuoteen. Ehdotus merkit-

see sitä, että valokuvien suoja-aika karkeasti ottaen kaksinkertaistuu.

Suoja-aikaa koskeva ehdotus on samalla sopusoinnussa tekijänoikeuslain 5 luvussa säädettyihin esittävien taiteilijoiden, äänitteiden tuottajien ja yleisradioyhtiöiden oikeuksiin ehdotettujen muutosten kanssa. Myös näiden oikeuksien suoja-aikaa ehdotetaan pidennettäväksi nykyisestä 25 vuodesta 50 vuoteen.

Kun valokuvan nykyinen suoja-aika laskeaan kuvan julkistamisvuodesta, ei suoja-aika ala lainkaan kulua, jos kuvaa ei julkisteta. Julkistamattomien kuvien suoja-aika on siis ikuinen. Tämä on epätydyttävä asianhaara. Esimerkiksi 1800-luvulta peräisin olevien pöytälaattakokuvien julkaiseminen ei ole käytännössä mahdollista ilman lähes ylipääsemättömiä vaikeuksia tai lakia rikkomatta. Kytkemällä suoja-ajan laskeminen valmistusvuoteen asia korjautuu. Viittäkymmentä vuotta vanhemmat valokuvat vapautuvat lain voimaan tullessa.

1.6. Korvaus teoksen kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön

1.6.1. Nykyinen tilanne

Tekijänoikeuslakiin lisättiin vuonna 1984 tekijänoikeudellista kasettimaksua koskevat säännökset (442/84). Yksityiseen käyttöön soveltuvien tallentamattomien kasettien, nauhojen ja muiden vastaavien tuotteiden valmistajat ja maahantuoijat suorittavat lain 26 a §:n mukaan maksun, joka käytetään korvauksina tekijöille, esittäville taiteilijoille ja äänitteiden tuottajille sekä sanottujen oikeudenhaltijoiden yhteisiin tarkoituksiin.

Kasettimaksun suuruuden vahvistaa vuosittain opetusministeriö neuvoteltuaan tallentamattomien nauhojen maahantuoja ja oikeudenhaltijoita edustavien järjestöjen kanssa. Maksun suuruus on voimassa olevan tallentamattomien ääni- ja kuvanauhojen maahantuonnista ja valmistuksesta suoritettavan tekijänoikeudellisten maksun suuruudesta annetun opetusministeriön päätöksen (1178/89) mukaan vuonna 1990 3 penniä minuutilta ääninauhoista ja 5,5 penniä minuutilta kuvanauhoista.

Kasettimaksulla on ollut huomattava merkitys suomalaiselle kulttuurielämälle. Maksun nettotuotto on viimeisen kolmen vuoden aikana ollut keskimäärin 50 miljoonaa markkaa.

Kertyneet varat on tilitetty opetusministeriön vuosittain hyväksymän maksuvarojen käyttösuunnitelman mukaisesti osaksi suorina korvauksina oikeudenhaltijoille ja osaksi oikeudenhaltijoiden yhteisiin tarkoituksiin. Kasettimaksuvaroilla on edistetty kotimaista elokuva-, video-, televisio- ja musiikkikulttuuria muun muassa tukemalla näiden alojen tuotantoa, koulutusta ja tutkimusta sekä edistämällä oikeudenhaltijoiden työllisyyttä.

Kasettimaksut perii tekijänoikeuslain 26 b §:n mukaan tekijöitä edustava järjestö, jonka opetusministeriö on hyväksynyt tähän tehtävään määrääjäksi. Perivänä järjestönä toimii opetusministeriön päätöksen nojalla Säveltäjäin tekijänoikeustoimisto Teosto ry. Opetusministeriön päätös perivän järjestön hyväksymisestä on voimassa joulukuun 31 päivään 1990 saakka, minkä jälkeen sitä voidaan jatkaa enintään viideksi vuodeksi kerrallaan.

Perivällä järjestöllä on tekijänoikeuslain 26 d §:n mukaan oikeus saada tulliviranomaiselta tullilain (573/78) salassapitosäännösten estämättä perinnässä tarvittavat tiedot yksittäisistä tuontieristä. Myös nauhojen valmistajien ja maahantuojien on annettava perivälle järjestölle perinnässä tarvittavat tiedot valmistamisestaan tai maahantuomistaan nauhoista.

Käytännössä perivä järjestö saa tullilta kuukausittain tuontieräkohtaisen tilaston tallentamattomien nauhojen ja kasettien nimikkeillä tapahtuneesta tuonnista. Tilastosta ilmenevät muun muassa maahantuojan nimi ja osoite, tuontierän arvo ja nauhojen kappalemäärä.

Jos nauhojen maahantuoja laiminlyö ilmoitusvelvollisuutensa perivälle järjestölle, järjestö saa eri pyynnöstä tullitoimipaikoilta jäljennökset tuontiasiakirjoista ja laskuttaa maahantuoja näiden asiakirjojen perusteella.

1.6.2. Nykyisen tilanteen arviointi ja uudistusehdotukset

Kasettimaksujärjestelmä toimi ilman maksujen perintään liittyneitä vaikeuksia vuosina 1984—1988. Tämän jälkeen on kuitenkin ilmennyt ongelmia, joiden johdosta perintä on eräissä tapauksissa huomattavasti vaikeutunut. Tämän seurauksena nauhojen maahantuojien välinen kilpailutilanne on saanut epäterveitä piirteitä. Jotkut maahantuoijat ovat voineet myydä kasetteja, joihin ei sisälly kasettimak-

sua, jätettyään maksun maksamatta maahan-tuonnin yhteydessä.

Tallentamattomia nauhoja tuo maahan vuo-sittain runsas sata maahantuojaa. Suurin osa maahantuojista ilmoittaa maahantuomansa nauhat tulliviranomaisille ja perivälle järjestöl-le sekä maksaa kasettimaksut säännösten mu-kaisesti. Eräät maahantuojat ovat kuitenkin ilmeisen järjestelmällisesti laiminlyöneet ilmoitusvelvollisuutensa perivälle järjestölle, jolloin maksun laskutus tapahtuu useita kuukausia tuontitapahtuman jälkeen. Useissa tapauksissa perintätoimien ainoa tulos on ollut se, että maksua välttelevä tuoja todetaan varattomaksi. Tuonti saattaa kuitenkin näissä tapauksissa jatkua toista toiminimeä käyttäen.

Käytännössä on myös ilmennyt tapauksia, joissa maahantuojia on tulli-ilmoituksessa ilmoittanut maahantuomansa nauhat tallenne-tuiksi välttyäkseen kasettimaksun maksamiselta. Perivä järjestö on jättänyt näistä tapauksis-ta tutkimuspyynnön poliisille.

Opetusministeriön perivältä järjestöltä jou-lukuun 15 päivänä 1989 saaman selvityksen mukaan selvitysajankohtana erityisten perintä-toimenpiteiden kohteena olevien maahantuontiin liittyvien kasettimaksusaatavien määrä yliti 20 % vuoden 1989 maksujen kokonaislasku-tuksesta. Edellä kuvatuista syistä maksamatta oli lähes 12 miljoonaa markkaa.

Kasettimaksun perinnässä ilmenneet ongel-mat ovat heikentäneet olennaisesti järjestelmän toimivuutta. On pääteltävissä, että suurta osaa maksamatta olevista maksuista ei saada peri-tyksi. On mahdollista, että tilanne jatkossa vielä pahenee.

Nykyisten epäkohtien korjaamiseksi esite-tään, että tekijänoikeuslain kasettimaksua kos-kevia säännöksiä täydennetään. Tarkoituksena on turvata kasettimaksun joustava perintä ja maksun kohdistuminen kaikkiin maksuvelvolli-siin samalla tavalla.

Ehdotuksen mukaan tulliviranomainen luo-vuttaisi tallentamattomat nauhat maahantuojalle ainoastaan silloin, kun tuoja osoittaa joko suorittaneensa kasettimaksun tai antaneensa sen suorittamisesta riittävän vakuuden periväl-le järjestölle.

Vastaava vakuusmenettely on käytössä esi-merkiksi tullin perittävien verojen ja julkisoi-keudellisten maksujen osalta. Tullihallitus voi tullilain 65 §:n mukaan hyväksyä hakemukses-ta rekisteröidyksi asiakkaaksi luotettavan ja vastuukykyisen tavaranhaltijan, huolitsijan tai

meklarin. Käytännössä tullihallitus hyväksyy maahantuojan rekisteröidyksi asiakkaaksi yleensä sillä ehdolla, että tuoja toimittaa tulli-hallitukselle pankkitakauksen tulli- ja vero-maksujen vakuudeksi.

Nauhat voidaan ehdotuksen mukaan lisäksi luovuttaa siinä tapauksessa, että järjestö on antanut suostumuksensa luovutukselle. Suostu-mus voidaan antaa määräaikaisena tai toistai-seksi, jos on perusteltua aihetta olettaa tuojan suorittavan kasettimaksun asianmukaisesti. Maahantuojan laiminlyödessä velvollisuutensa suostumus voidaan peruuttaa.

Tarkoituksena on, että järjestelmästä ei ai-heudu lisärasituksia asianmukaisesti toimiville maahantuojille. Tavoitteena on estää viime aikoina ilmaantunut pyrkimys kasettimaksun järjestelmälliseen kiertämiseen.

Voimassa olevan 26 c §:n säännösten mu-kaan opetusministeriö voi antaa järjestölle määräyksiä maksun perinnästä. Määräyksiä voidaan tarvittaessa antaa esimerkiksi riittävän vakuuden arvioinnista tai suostumuksen anta-misesta.

2. Asian valmistelu

2.1. Tekijänoikeuskomitean ehdotukset

Esitys pohjautuu pääosin tekijänoikeusko-mitean kolmannessa ja neljännessä osamietin-nössä (komiteanmietinnöt 1987:7 ja 8) tehtyi-hin ehdotuksiin.

Kolmannessa osamietinnössään tekijänoi-keuskomitea ehdotti, että esittävien taiteilijoi-den, äänitteiden tuottajien sekä radio- ja televi-sioyriytysten oikeuksien suoja-aika pidennettäi-siin 25 vuodesta 50 vuoteen. Esittävien taiteili-joiden ja äänitteiden tuottajien oikeutta kor-vaukseen äänitteiden käyttämisestä radio- ja televisiolähetyksissä ehdotettiin laajennettavak-si kattamaan kaikki julkiset esitykset.

Valokuvan suoja tekijänoikeuskomitea eh-dotti lähennettäväksi tekijänoikeuteen pidentä-mällä valokuvan suoja-aika 25 vuodesta 50 vuoteen kuvan valmistamisvuodesta laskettu-na. Lisäksi lakiin ehdotettiin tarkennusta, jon-ka mukaan valokuvaajan oikeudet koskevat kuvaa sekä muuttamattomana että muutetussa muodossa.

Komitea käsitteli kolmannessa osamietinnös-sään myös kysymystä oikeuksien siirtymisestä

työ- ja virkasuhteissa tekemättä asiasta lainmuutosehdotuksia.

Neljännessä osamietinnössään tekijänoikeuskomitea selvitti suojatun aineiston luomista ja käyttöä tietokoneen avulla sekä tietokoneohjelmien, tiedostojen ja tietokantojen sekä integroitujen piirien suojaa.

Suojatun aineiston luominen ja käyttö tietokoneen avulla eivät komitean käsityksen mukaan edellyttäneet ainakaan tässä vaiheessa voimassa olevan tekijänoikeuslainsäädännön muuttamista. Tiedostojen ja tietokantojen suojan osalta komitea ehdotti ainoastaan tekijänoikeuslain niin sanotun luettelosuojasäännöksen suoja-ajan tarkistamista.

Tietokoneohjelmien suojaa komitea ehdotti selvennettäväksi siten, että tekijänoikeuslaissa nimenomaan mainittaisiin ohjelmat suojan kohteena. Lisäksi komitea ehdotti tarkistuksia ohjelmien yksityistä käyttöä, levittämistä ja oikeuksien siirtämistä koskeviin tekijänoikeuslain säännöksiin.

Integroitujen piirien suojasta komitea ehdotti annettavaksi erityislain, jonka mukaan piirien kopiointi ja levittäminen olisi sallittu pääsääntöisesti vain oikeudenhaltijan suostumuksella. Oikeuksien suoja-ajaksi komitea ehdotti kymmentä vuotta.

2.2. Lausunnonantajat ja muu valmistelu

Lausunnot tekijänoikeuskomitean III osamietinnöstä. Opetusministeriö sai tekijänoikeuskomitean III osamietinnöstä lausunnot 72 viranomaiselta, järjestöltä ja yritykseltä. Lausunnot on julkaistu opetusministeriön työryhmämuistioiden sarjassa numerolla 1987:31. Yhteenvedon valmistumisen jälkeen on saatu lausunnot kahdeksalta lausunnonantajalta.

Tekijänoikeuden lähioikeuksien suoja-ajan pidentämistä puoltavat muun muassa oikeudenhaltijoita edustavat järjestöt sekä ammattikasvatushallitus ja kouluhallitus. Voimassa olevia suoja-aikoja kannattavat muun muassa valtiovarainministeriö sekä suojatun aineiston käyttäjiä edustavat tahot.

Äänitteiden käyttämistä koskevan korvausoikeuden tarkistamisesta ovat oikeusministeriö, työvoimaministeriö ja valtiovarainministeriö sitä mieltä, että korvausta tulisi maksaa vain ansiotarkoituksessa tapahtuvasta julkisesta esittämisestä. Oikeudenhaltijoita edustavat lausunnonantajat ovat sitä mieltä, että ehdotet-

tu muutos tulisi toteuttaa sopimuslisenssipohjalta, jolloin äänitteiden julkisesta esittämisestä sovittaisiin äänitteen käyttäjän ja oikeudenhaltijoita edustavan järjestön kesken kaikkia oikeudenhaltijoita sitovasti. Ehdotettuun muutokseen suhtautuvat kielteisesti muun muassa Raha-automaattiyhdistys sekä Hotelli- ja ravintolaneuvosto ry.

Valokuvaajia edustavat järjestöt vaativat lausunnoissaan valokuvan suojan sisällyttämistä tekijänoikeuslakiin ja nykyisen erillislain kumoamista. Valokuvan suoja-ajan pidentämistä kannattavat oikeudenhaltijoiden edustajat ja vastustavat kuvien käyttäjien edustajat.

Suuri osa lausunnonantajista kannattaa erityissäännösten antamista työ- ja virkasuhteissa luotujen teosten tekijänoikeuksien siirtymisestä. Asian katsotaan kuitenkin vaativan perusteellista jatkovalmistelua.

Lausunnot tekijänoikeuskomitean IV osamietinnöstä. Tekijänoikeuskomitean IV osamietinnöstä saadut 53 lausuntoa on julkaistu opetusministeriön työryhmämuistioiden sarjassa numerolla 1987:32. Yhteenvedon valmistumisen jälkeen on saatu lausunnot kolmelta lausunnonantajalta.

Mietintöön ja siinä tehtyihin ehdotuksiin suhtaudutaan lausunnoissa pääosin myönteisesti. Tekijänoikeus tietokoneohjelmien suoja- muotona saa laajaa kannatusta. Muun muassa kuluttaja-asiamies ja eräät korkeakoulut kannattavat komitean ehdotusta rajoitetun yksityisen kopioinnin sallimisesta. Sen sijaan ohjelmien tuottajia edustavat lausunnonantajat esittävät ohjelmien kopioinnin yksityiseen käyttöön kiellettäväksi.

Tietokoneohjelmien käyttö- ja säilytyskopioinnin mahdollistavaa erityissäännöstä kannattavat monet lausunnonantajat. Ohjelmistoteollisuuden edustajat kannattavat komitean ehdotusta, jonka mukaan konekielisten ohjelmien vuokraaminen ja lainaaminen yleisölle edellyttävät oikeudenhaltijan suostumusta. Sen sijaan esimerkiksi oikeusministeriö, kuluttaja-asiamies, Suomen Kirjastoseura ja Tietopalveluseura ry. katsovat, että ohjelmien vuokrauksen ja lainauksen tulisi olla mahdollista ilman oikeudenhaltijan suostumusta.

Tietotekniikan alan yritykset ja yhteisöt sekä muun muassa valtion teknillinen tutkimuskeskus ja valtion tietokonekeskus esittävät lausunnoissaan, että lakiin tulisi ottaa säännös ohjelmien tekijänoikeuksien siirtymisestä työnantajalle.

Integroitujen piirien suojaa koskevan lain pikaista säätämistä pitävät monet lausunnonantajat toivottavana. Muun muassa oikeusministeriö ja eräät tietoteollisuuden järjestöt ehdottavat niin sanotun käänteisen insinöörityön sallimista kansainvälisesti omaksutun linjan mukaisesti komitean esitystä laajemmin.

Rangaistusta ja vahingonkorvausta koskeviin säännöshedotuksiin esitetään lausunnoissa useita täsmennyksiä.

Lausunnoissa esitetyt näkökohdat on mahdollisuuksien mukaan otettu huomioon. Yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin ehdotetun lain jatkovalmistelussa on lisäksi kuultu keskeisiä viranomaisia ja järjestöjä.

Korvaus teoksen kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön. Kasettien maahantuoja ja kasettimaksun perivänä järjestönä toimiva Säveltäjain tekijänoikeustoimisto Teosto ry. kiinnittivät opetusministeriön huomiota kasettimaksun perinnässä ilmenneisiin ongelmiin yhteisellä joulukuun 4 päivänä 1989 päivätyllä kirjelmällään. Ne esittivät, että opetusministeriö ryhtyisi valmistelemaan lainsäädännöllisiä toimenpiteitä asian ratkaisemiseksi. Esityksen valmistelussa on kuultu tullihallitusta sekä edellä mainittuja järjestöjä.

3. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset

Ehdotuksilla ei ole suoranaisia vaikutuksia valtion tai kuntien talouteen.

Integroitujen piirien piirimallien suoja koskeva lakiehdotus on kokonaan uutta lainsäädäntöä. Lailla järjestetään piirien tuotannossa, levityksessä ja käyttämisessä toimivien eri osapuolien oikeudet. Lailla luodaan piirimallista uusi immateriaalioikeuden kohde suojattujen teosten, keksintöjen, tavaramerkkien ja mallien rinnalle.

Piirimallien suoja muodostaa lainsäädännöllisen pohjan oikeuksien ja tuotteiden kaupalliseen käytölle. Tähän asti piirimallien tuotannossa ja käytössä osapuolten toiminta on jouduttu pohjaamaan lähes yksinomaan sopimuksiin. Suojalainsäädäntö estää epälojaalin kaupallisen hyväksikäytön ja suoja siten tuottajien ja levittäjien taloudellista panosta.

Integroituja piirejä käyttävän teollisuuden kannalta suojalainsäädännöllä on merkitystä myös piirien tosiasialliselle saatavuudelle. In-

tegroitujen piirien suoja on kansainvälisesti kehittymässä. Kauppapoliittista merkitystä on sillä, että tuotteet ovat parhaiten levitettävissä niihin maihin, jotka järjestävät lainsäädäntönsä kansainvälisen linjan mukaisesti.

Ehdotettu integroitujen piirien piirimallien suoja perustuu rekisteröintijärjestelmälle. Rekisteriviranomaisena toimisi patentti- ja rekisterihallitus, joka hoitaa vastaavia tehtäviä myös muiden teollisoikeudellisten suojamuotojen osalta.

Ehdotettu hakemusmenettely on yksinkertainen ja nopea. Hakemuksen käsittelykustannukset tulisivat olemaan huomattavasti alhaisemmat kuin esimerkiksi patentin osalta. Myös hakijan kannalta rekisteröinnin kustannukset olisivat vähäiset.

Hakemusten määrän on arvioitu jäävän melko pieneksi ainakin järjestelmän alkuvaiheessa. Se ei edellytä uuden toimiston perustamista. Hakemusten käsittely on tarkoitettu organisoida patenttiosaston sähkötoimiston yhteyteen. Oikeudellisten kysymysten käsittelyyn osallistuisi oikeudellinen toimisto. Uusia virkoja ei ole tarkoitettu perustaa, vaan asioiden hoito järjestetään töitä uudelleen jakamalla. Siinä tapauksessa, että hakemusmäärät kasvavat tulevina vuosina ennakoitua enemmän, joudutaan harkitsemaan yhden lisäviran perustamista.

Rekisteröintimenettelyn kustannukset kate-taan valtion maksuperustelain (980/73) periaatteiden mukaan.

Tietokoneohjelmia, tietokantoja ja sävellysteoksia koskevat lainmuutokset kohdistuvat pääasiassa tekijänoikeuslainsäädännön taloudellisia oikeuksia koskeviin säännöksiin. Nämä säännökset muodostavat tietotuotteiden vaihdannan perusteet ja ne ovat pohjana muun muassa käyttöoikeuksien luovutuksille ja muille siirroille. Ehdotuksilla pyritään lähinnä selvittämään lakia ja vahvistamaan voimassa oleva oikeustila.

Ehdotettu esittävien taiteilijoiden, äänitteiden tuottajien ja radio- ja televisioyri-tysten oikeuksien suoja-ajan pidennys laajentaa näitä oikeuksia jossain määrin. Muutoksen jälkeen tulee myös yli 25 vuotta vanhan suojatun aineiston käyttämiseen olla oikeudenhaltijan suostumus. Mikäli käyttäjän ja oikeudenhaltijan välillä niin sovitaan, tulee käyttämisestä suorittaa korvaus.

Korvausten yksityistaloudelliset ja julkistaloudelliset vaikutukset ovat vähäiset.

Ehdotettu tekijänoikeuslain 47 §:n mukaisen korvausoikeuden laajennus ulottaa esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien korvausoikeuden äänilevyautomaatteihin sekä ravintola- ja diskoteekkiesityksiin sekä muihinkin ansiotarkoituksessa tapahtuviin julkisiin esityksiin. On odotettavissa, että näiden korvausten kokonaiskertymä tulee olemaan yhteensä jokin murto-osa niistä korvauksista, joita nykyisen säännöksen nojalla maksetaan radiossa ja televisiossa tapahtuvista esityksistä.

Valokuvalakiin ehdotetuista muutoksista on taloudellisia vaikutuksia lähinnä suoja-ajan pidentymisellä. Lain voimaantullessa suojattujen valokuvien suoja-aika pitenee 50 vuoteen kuvan valmistusvuodesta. Toisaalta lain voimaantulo katkaisee julkistamattomien valokuvien ikuisen suojan.

Valtaosa valokuvien kaupasta koskee jo nykyisen lain perusteella suojattuja valokuvia, joiden julkistamisvuodesta ei ole kulunut 25 vuotta. Ehdotetun muutoksen taloudelliset vaikutukset ovat siis varsin vähäiset.

Esityksen kasettimaksun perintää koskevan muutosehdotuksen toteuttaminen edellyttää tullihallituksen ja maksun perivän järjestön yhteistoiminnan tehostamista. Ehdotuksella ei ole merkittäviä taloudellisia vaikutuksia julkishallinnon tai elinkeinoelämän piirissä. Maksun perintään liittyvät perivän järjestön kustannukset, esimerkiksi vakuuksien arviontikustannukset, katetaan kertyvistä maksuvaroista.

4. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Rikoslain kokonaisuudistus on tällä hetkellä vireillä. Kokonaisuudistuksen ensimmäiseen vaiheeseen liittyvät rikoslain ja eräiden muiden lakien muutokset tulevat voimaan tammikuun 1 päivänä 1991. Rikoslakiprojektin johtoryhmä antoi ehdotuksensa rikoslain kokonaisuudistuksen toiseksi vaiheeksi toukokuussa 1989 (Rikoslain kokonaisuudistus II. Rikoslakiprojektin ehdotus. Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 1/1989). Ehdotuksen pohjalta valmistellaan parhaillaan toista vaihetta koskevaa hallituksen esitystä.

Rikoslakiprojektin ehdotuksen mukaan aineettomia oikeuksia koskevien lakien vankeusuhan sisältävät rangaistussäännökset siirrettäisiin rikoslakiin uuteen lukuun eräiden aineettomien oikeuksien loukkaamisesta. Luku sisältäisi säännökset tekijänoikeusrikoksesta ja teollisoikeusrikoksesta. Rikkomussäännökset jäisivät edelleen erityislakeihin. Samalla ehdotetaan tekijänoikeuksien ja teollisoikeuksien loukkauksen enimmäisrangaistusten yhdentämistä.

Yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin ehdotetun lain rangaistussäännös on tarkoitus siirtää rikoslakiin siltä osin, kuin se sisältää vankeusuhan. Tätä koskeva tarkistus voidaan tehdä osana rikoslain kokonaisuudistuksen toista vaihetta.

Tarkoituksena on, että integroituja piirejä koskevan lainsäädännön kysymykset kuuluisivat vastaisuudessa kauppa- ja teollisuusministeriölle.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin

1 luku

Yleiset säännökset

1 §. Määritelmiä. Pykälässä on määritelty lain soveltamisen kannalta keskeiset käsitteet. Kuten muissakin immateriaalioikeuden alan säännöksissä lain suojakohteena on abstrakti

ja aineeton henkisen luomistyön tuote. Luovan suunnittelutyön tulosta kutsutaan laissa piirimalliksi.

Piirimalli on pykälän 1 kohdassa määritelty integroidun piirin osien kolmiulotteiseksi sijoitteluksi. Integroidun piirin osat voivat olla aktiivisia tai passiivisia elementtejä eli komponentteja taikka näiden välisiä liitäntöjä. Osat pyritään suunnittelussa sijoittamaan siten, että tuloksena on nopeasti toimiva ja tehokas piiri. Tämä edellyttää suurta pakkaustiheyttä eli elementtien lukumäärää pinta-alayksikköä kohden.

Piirin eri osista muodostuva kokonaisuus on kolmiulotteinen, koska piiri koostuu useista puolijohdealustaan sijoitetuista kerroksista. Piirimalli voidaan ilmaista tai toteuttaa eri tavoin, esimerkiksi kaksiulotteisena geometrisesti kuvattuna piirikuviona, magneettinauhalla olevana maskitiedostona taikka maskilevyinä, jonka pinnalla on valoa läpäisemätön kerros piirikuvion mukaisesti kuvioituna. Näiden materiaalien avulla valmistetaan lopullinen tuote, integroitu piiri, joka on niin ikään yksi piirimallin toteuttamismuodoista.

Piirimallilla tarkoitetaan pykälässä integroidun piirin osien muodostamaa kolmiulotteista kokonaisuutta sen kaikissa mahdollisissa ilmenemismuodoissa. Kytkennät, jotka suunnitellaan piirisuunnittelun alkuvaiheessa, eivät saa piirimallilain mukaista suojaa, koska saman kytkentäkokonaisuuden pohjalta voidaan päätyä useammanlaiseen piirimalliin. Tietyn kytkentäkokonaisuuden pohjalta valmistetut eri piirimallit ovat erikseen suojattuja.

Integroidun piirin määritelmä jakaantuu pykälän 2 kohdassa piirin tekniseen ja toiminnalliseen kuvaukseen. Tekniseltä kannalta integroitu piiri koostuu aktiivisista ja passiivisista elementeistä sekä näiden välisistä liitännöistä, jotka on sijoitettu puolijohdealustaan toiminnalliseksi kokonaisuudeksi. Esimerkkinä aktiivisista elementeistä voidaan mainita transistorit. Passiivisia elementtejä ovat esimerkiksi kondensaattorit ja vastukset. Määritelmästä seuraa, että piirissä tulee olla vähintään kaksi elementtiä, jotta se tulisi lain soveltamisalan piiriin. Lisäksi elementeistä vähintään yhden tulee olla aktiivinen.

Elementit sekä osa tai kaikki niiden välisistä liitännöistä tulee olla sijoitettu puolijohdealustaan toiminnalliseksi kokonaisuudeksi. Puolijohde on materiaalia, jonka sähköiset ominaisuudet ovat johteen ja eristeen ominaisuuksien välissä. Yleisimmin puolijohdealustana käytetään piitä. Puolijohteena voidaan myös käyttää esimerkiksi galliumarsenidia tai germaniumia.

Muunlaisella kuin puolijohdealustalla toteutetut piirit, kuten painetut piirikortit, eivät kuulu lain soveltamisalaan. Integroidun piirin määritelmä ei myöskään kata esimerkiksi puhtaasti optoelektroniikkaan tai biotekniikkaan perustuvia piirejä.

Integroidun piirin eri kerrokset voivat olla puolijohdetta, johdetta, kuten metallia, tai eristettä, kuten piidioksidia. Piirin komponentit

ja niiden väliset liitännöt sijoitetaan puolijohdealustan päälle tai osittain alustan sisälle erilaisilla tekniikoilla, esimerkiksi kemiallisesti syövyttämällä. Ne ovat niin kiinteässä yhteydessä alustaan, ettei niitä voida siitä ilman erityistoimenpiteitä irrottaa.

Toiminnalliselta kannalta integroitu piiri on virtapiiri, joka on tarkoitettu suorittamaan elektronisia piiritoimintoja. Näitä ovat esimerkiksi piirin mikroprosessorien tai muistialueiden elektroniset toiminnot.

2 §. Piirimallin omaperäisyys. Pykälän perusteella yksinoikeuden saaminen piirimalliin edellyttää, että piirimalli tai piirimallin osa on omaperäinen. Lain tarjoama suoja ulottuu siten piirimalleihin, jotka ovat itsenäisen ja luovan henkisen työn tuotteita. Jos piirimalli on suoraan kopioitu jostain toisesta piirimallista, kysymys on edelleen alkuperäisen piirimallin kappaleesta. Kopioijalla ei ole oikeutta piirimalliin.

Omaperäisyyden vaatimus ei sisällä uutuusvaatimusta, jollainen on esimerkiksi patenttilaissa keksinnön patentoimisen edellytyksenä.

Piirimalli on mahdollista suunnitella sijoittamalla ja yhdistämällä valmiiksi suunniteltuja piirin osia, niin sanottuja alkioita. Näin aikaansaatu piirimalli voi olla suojattu, jos sijoittaminen ja yhdistäminen osoittaa luovuutta. Valmiista standardialkioista luotua piirimallia voidaan verrata esimerkiksi tekijänoikeussuojaa nauttivaan kokoomateokseen.

Piirimallin omaperäisyys ratkaistaan piirimallin luomishetkellä vallinneen tilanteen mukaan. Jos piirimalli on alunperin ollut omaperäinen, yksinoikeus piirimalliin ei lakkaa sillä perusteella, että piirimalli on myöhemmin tullut alalla tunnetuksi ja että samantapaisia piirimalleja on markkinoilla runsaasti.

3 §. Yksinoikeuden saaminen. Yksinoikeus piirimalliin saadaan rekisteröinnillä. Oikeus hakea rekisteröintiä on piirimallin luoja tai sillä, jolle piirimallin luojan oikeus on siirtynyt.

Piirimallin luoja on se henkilö, jonka luovan työn tuloksena piirimalli syntyy. Vain luonnollinen henkilö voi olla piirimallin luoja. Tämän oikeus voi kuitenkin siirtyä oikeushenkilölle, kuten yksityisoikeudelliselle yhtiölle tai julkisyhteisölle. Vastaava ratkaisu on omaksuttu esimerkiksi patentti-, malli-, ja tekijänoikeuslainsäädännössä.

Oikeus hakea rekisteröintiä siirtyy yleisten sääntöjen mukaan. Kysymys voi olla esimer-

kiksi kaupasta, lahjasta, perinnöstä tai testamentista.

Piirimalli syntyy tavallisesti usean henkilön yhteistyön tuloksena. Tällöin rekisteröinti myönnetään yhteisesti niille, jotka ovat osallistuneet luovalla panoksella piirimallin suunnitteluun. Esimerkiksi pelkkä mukana oleminen työryhmän työssä ei riitä, ei myöskään puhdas tekninen suoritus. Luomistyöhön osallistuneet voivat järjestää keskinäiset suhteensa sopimuksin. Mikäli sopimusta ei ole tehty, heidän välistä suhdetta on arvosteltava yleisten siviilioikeudellisten periaatteiden mukaan.

Kuten edellä on todettu, rekisteröitävän piirimallin tulee olla omaperäinen. Sen sijaan uutuusvaatimusta ei ole. Jos kaksi henkilöä ovat toisistaan riippumatta luoneet samanlaisen piirimallin, on molemmilla oikeus hakeemuksesta saada yksinoikeus piirimalliin. Vastaava tilanne voi syntyä tekijänoikeuden alalla, kun kaksi itsenäisesti luotua samanlaista teosta saavat kumpikin suojaa. Käytännössä tällaisia tilanteita ei kuitenkaan juuri syntyne.

Pykälän 2 momenttiin on otettu erityissäännös työ- ja virkasuhteissa luoduista piirimalleista. Säännös on luonteeltaan toissijainen eli sitä sovelletaan vain, mikäli osapuolet eivät ole toisin sopineet.

Jos piirimalli on luotu täytettäessä työ- tai virkasuhteesta johtuvia työ- tai virkatehtäviä, työnantajalla on oikeus rekisteröinnillä saada yksinoikeus piirimalliin.

Työsuhteella tarkoitetaan pykälän 2 momentissa työsuhtesopimusta (320/70) 1 §:ssä tarkoitettuun työsuhteeseen perustuvaa työsuhdetta. Sanotulla sopimuksella työntekijä sitoutuu tekemään työnantajalle työtä tämän johdon ja valvonnan alaisena palkkaa tai muuta vastiketta vastaan. Virkasuhde on julkisoikeudellinen palvelussuhde, jossa työnantajana on julkisyhteisö, esimerkiksi valtio tai kunta.

Jotta työnantajalla olisi säännöksen mukaisesti oikeus rekisteröinnillä saada yksinoikeus piirimalliin, kyseessä tulee olla työsuhteesta tai vastaavasti virkasuhteesta johtuvien työtehtävien täyttäminen. Jos työntekijä luo piirimallin tai osallistuu piirimallin luomiseen erillisestä toimeksiannosta normaalin toimenkuvansa ulkopuolella, sanottu oikeus ei siirry työnantajalle 2 momentin säännösten nojalla, vaan ainoastaan erillisellä sopimuksella.

Pykälän 3 momentin mukaan 2 momentin säännöksiä ei sovelleta korkeakoulun opetus- tai tutkimustyössä toimivan henkilön luomaan

piirimalliin. Oikeus hakea rekisteröintiä siirtyy näissä tapauksissa laitokselle vain nimenomaisella sopimuksella. Ottaen huomioon sotilasopetuslaitosten erityisluonne, sovelletaan pääsääntöä oikeuden siirtymisestä kuitenkin niiden palveluksessa olevien opettajien ja tutkijoiden luomiin piirimalleihin.

4 §. *Lain sovellettavuus.* Pykälä sisältää säännökset lain kansainvälisestä sovellettavuudesta. Siinä määritellään ne luonnolliset ja oikeushenkilöt, jotka voivat 3 §:n nojalla rekisteröinnillä saada yksinoikeuden piirimalliin.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan yksinoikeuden voi saada piirimallin luoja, joka on Suomen kansalainen tai jolla on Suomessa vakinainen asuinpaikka.

Momentin 2 kohdan perusteella suojan voi saada riippumatta piirimallin luojan kansalaisuudesta tai asuinpaikasta. Edellytyksenä on, että se luonnollinen henkilö, jolle piirimallin luojan oikeus on siirtynyt, on Suomen kansalainen tai hänellä on vakinainen asuinpaikka Suomessa. Jos oikeus on siirtynyt oikeushenkilölle, edellytyksenä on, että oikeushenkilöllä on vakinainen toimipaikka Suomessa. Tällä tarkoitetaan toimipaikkaa, jossa jatkuvasti harjoitetaan varsinaista teollista tai kaupallista toimintaa. Toimipaikan perustaminen muodon vuoksi ei riitä suojan saamiseen. Tältä osin säännös vastaa esimerkiksi Euroopan yhteisöjen puolijohdedirektiivin 3 artiklan 3 (b) (ii) kohtaa. Oikeus saada rekisteröinnillä yksinoikeus piirimalliin voi siirtyä esimerkiksi työ- tai virkasuhteen tai tilaussopimuksen ehtojen perusteella.

Yksinoikeuden voi saada 3 kohdan perusteella myös sellaiseen piirimalliin, joka on ensimmäisen kerran levitetty yleisölle Suomessa. Merkitystä ei tällöin ole piirimallin luojan tai hakijan kansalaisuudella tai asuin- tai toimipaikalla. Vastaava ensimmäistä levitystä koskeva periaate on omaksuttu myös esimerkiksi Ruotsin ja Yhdysvaltojen laeissa.

Momentin 4 kohta täydentää edellä mainittuja liittymäkohtia. Sen mukaan yksinoikeuden voi saada myös luonnollinen tai oikeushenkilö, jolle on siirtynyt 1—3 kohdassa tarkoitettun henkilön oikeus. Esimerkiksi jos 1 kohdassa tarkoitettu henkilö siirtää oikeutensa ulkomaalaiselle yritykselle ennen rekisteröinnin hakemista, voi yritys hakemuksesta saada yksinoikeuden piirimalliin Suomessa.

Pykälän 2 momentti koskee piirimallien kansainvälistä suojaa. Säännöksen mukaan ase-

tuksella voidaan säätää, että yksinoikeuden voi saada muukin kuin 1 momentissa mainittu henkilö. Suojan laajentamisen edellytyksenä on suojan vastavuoroisuus.

Vastavuoroisuudella tarkoitetaan tässä sitä, että Suomesta peräisin olevalle piirimallille annetaan asianomaisessa valtiossa vastaava suoja kuin Suomessa. Suojan tason ei välttämättä tarvitse olla täsmälleen sama kuin Suomessa, vaan se voi joiltakin osin olla korkeampi tai matalampi. Vastavuoroisuuden edellytys ei kuitenkaan täyty, jos asianomaisen valtion kansallisen lain tarjoama suoja on olennaisesti heikompi kuin Suomen lain mukainen suoja.

Lain sovellettavuus voidaan 2 momentin säännöksen nojalla ulottaa esimerkiksi sellaisiin valtioihin, jotka ovat liittyneet samaan integroitujen piirien suojaa koskevaan kansainväliseen sopimukseen kuin Suomi. Tällainen yleissopimus hyväksyttiin Washingtonissa toukokuussa 1989. Yleissopimus ei ole kuitenkaan vielä tullut voimaan.

Suoja voidaan laajentaa myös kahdenvälisen järjestelyjen perusteella. Tällä hetkellä suomalaiset tuotteet saavat pysyvää suojaa Japanissa suoraan lain ja Ruotsissa lain soveltamisasetuksen perusteella. Tämän lain voimaan tullessa suoja on siten pysyvästi laajennettavissa näihin maihin.

Yhdysvalloissa suomalaiset tuotteet saavat suojaa Yhdysvaltain kauppaministeriön päätöksellä. Suoja edellyttää Suomessa säädettävän suojan ulottamista Yhdysvalloista peräisin oleviin tuotteisiin. Suoja on väliaikainen. Vastavuoroisuuden edellytys täyttyy suojan voimassaolon ajan. Myös Euroopan yhteisöt ovat väliaikaisesti laajentaneet suojan koskemaan tietyin edellytyksin muun muassa suomalaisia tuotteita.

Pykälän 3 momentin mukaan asetuksella voidaan erityisestä syystä säätää myös muutoin kuin vastavuoroisuuden ehdolla, että yksinoikeuden voi saada muukin kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö. Säännöksen tarkoituksena on helpottaa mahdollisia väliaikaisia suojajärjestelyjä muun muassa Euroopan yhteisöön ja Euroopan vapaakauppaliittoon kuuluvien maiden kesken. Säännöksen nojalla lain mukainen suoja voidaan ulottaa muihin EFTA:n jäsenvaltioihin ja EY:n jäsenvaltioihin määrääjäksi tarvittaessa ilman vastavuoroisuuden edellytystä.

Luonnokset pykälän 2 ja 3 momentin nojalla

annettaviksi asetuksiksi ovat esityksen liitteinä 2 ja 3.

5 §. Hakemisen määräaika. Jos piirimallia levitetään yleisölle ennen kuin rekisteröintiä haetaan, on hakemus tehtävä viimeistään kahden vuoden kuluessa siitä päivästä, jona levittäminen tapahtui. Jos hakemus tehdään myöhemmin, ei yksinoikeutta voida enää saada.

Määräaika lasketaan ainoastaan sellaisesta levityksestä, joka tapahtuu sen toimesta tai suostumuksella, jolla on 3 §:n mukaan oikeus rekisteröinnillä saada yksinoikeus piirimalliin.

Sillä seikalla, missä maassa ensimmäinen levitys tapahtuu, ei säännöksen soveltamisen kannalta ole merkitystä. Yleisölle levittämällä tarkoitetaan samaa kuin lain 7 §:n 2 kohdassa. Tavallisin piirimallin levitysmuoto on valmiiden integroitujen piirien myyminen.

6 §. Yksinoikeuden voimassaolo. Pykälän 1 momentin mukaan yksinoikeus on voimassa siitä päivästä, jona rekisteröintihakemus on tehty edellyttäen, että hakemus johtaa piirimallin rekisteröintiin. Asetuksella voidaan tarkemmin säätää, mitä päivää on pidettävä hakemispäivänä.

Jos piirimalli on levitetty yleisölle ennen rekisteröinnin hakemista, on suoja voimassa kuitenkin jo siitä päivästä, jona piirimalli ensimmäisen kerran levitettiin yleisölle missä tahansa maassa. Tämä edellyttää sitä, että rekisteröintiin johtava hakemus tehdään kahden vuoden kuluessa tästä ajankohdasta.

Pykälän 2 momentin mukaan yksinoikeus on voimassa kymmenen vuotta. Suoja-ajan laskaminen lasketaan sen kalenterivuoden päättymisestä, jona suoja alkoi — toisin sanoen sen vuoden päättymisestä, jona rekisteröintiä haettiin tai, jos piirimalli levitettiin tätä ennen yleisölle, levittämivuoden päättymisestä.

Yksinoikeutta ei voi 3 momentin mukaan enää saada, jos piirimallin rekisteröintiä ei ole haettu tai piirimallia ei ole levitetty yleisölle viidentoista vuoden kuluessa piirimallin luomisvuoden päättymisestä. Säännöksen tarkoituksena on katkaista ylipitkä aika, jona suoja on mahdollista saada, jos piirimallia ei jostain syystä rekisteröidä tai levitetä yleisölle.

Suoja-ajan päätyttyä piirimallia saa käyttää ilman oikeudenhaltijan suostumusta tämän lain säännösten estämättä.

7 §. Yksinoikeuden sisältö. Piirimallin rekisteröinnillä saavutetaan yksinoikeus. Yksinoikeuden haltijalla on valta määrätä piirimallista pykälässä mainitulla tavalla. Piirimallin käyt-

täminen edellyttää oikeudenhaltijan suostumusta. Suostumuksen ehtoista, kuten korvauksesta, sovitaan oikeudenhaltijan ja piirimallin käyttäjän kesken.

Pykälän 1 kohdan mukaan yksinoikeus piirimalliin käsittää oikeuden valmistaa piirimallista integroituja piirejä tai muita piirimallin kappaleita. Kappaleiden valmistamisella tarkoitetaan kaikenlaista piirimallin saattamista aineelliseen olomuotoon. Esimerkkeinä voidaan mainita paperilla olevan piirikuvion kopiointi sekä maskitiedoston kopiointi ja siirtäminen maskilevyille tai piikiekolle piirikuvion mukaisena kuviona.

Pykälän 2 kohdan mukaan yksinoikeus piirimalliin sisältää oikeuden määrätä piirimallin levityksestä yleisölle. Koska piirimallin määritelmä kattaa 1 §:n 1 kohdan mukaan piirimallin sen kaikissa ilmenemismuodoissa, levitysoikeus koskee esimerkiksi piirikuviona tai tiedostomuodossa olevan piirimallin lisäksi myös piirimallista valmistettuja integroituja piirejä. Nimenomaista säännöstä tästä ei ole pidetty, kuten ei muissakaan vastaavissa lain säännöksissä, tarpeellisenä. Kun jossain säännöksessä mainitaan piirimalli, säännös koskee myös piirimallista valmistettua integroitua piiriä.

Piirimallin kappaleita voidaan levittää yleisölle esimerkiksi myymällä, vuokraamalla ja lainaamalla. Myös muut levitystavat sisältyvät 7 §:n 2 kohdan mukaan yksinoikeuteen.

Piirimalli voidaan levittää yleisölle myös siirtämättä konkreettista piirimallin kappaletta. Tällainen tilanne on esimerkiksi maskitiedoston siirto johdinta pitkin vastaanottajan tietokoneeseen.

Piirimallin tai sen kappaleiden levittäminen on säännöksen mukaan merkityksellistä vain, jos levitys suuntautuu yleisölle. Yleisöllä tarkoitetaan ennalta yksilöllisesti määräämätöntä henkilöjoukkoa. Myös ennalta määritelty henkilöjoukko voi muodostaa yleisön, jos henkilöiden lukumäärä on suuri. Henkilöt voivat olla joko juridisia tai luonnollisia henkilöitä. Näin ollen yleisö voi muodostua yrityksistä, viranomaisista, laitoksista tai muista yhteisöistä taikka yksityishenkilöistä. Yleisölle tapahtuvaa, suostumusta edellyttävää levittämistä on siis esimerkiksi integroitujen piirien tarjoaminen ostettaviksi alan yrityksille. Sen sijaan pelkästään kahden yrityksen välinen kauppa tai yksityishenkilöiden välinen myynti ilman laajemmalle piirille tehtyä myyntitarjousta ei

kuulu piirimallin oikeudenhaltijan yksinoikeuteen.

Pykälän 3 kohdan mukaan oikeus piirimalliin sisältää myös oikeuden tuoda maahan piirimalli levittäväksi yleisölle edellä 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla. Integroitujen piirien ja muiden piirimallin kappaleiden maahantuonti edellyttää siten oikeudenhaltijan suostumusta.

8 §. *Yksinoikeuden siirtyminen.* Pykälän mukaan yksinoikeus piirimalliin tai oikeus käyttää piirimallia 7 §:ssä tarkoitetulla tavalla (*käyttöoikeus*) voidaan luovuttaa. Oikeuden luovutus tapahtuu sopimuksin. Sopimukselle ei säännöksessä ole asetettu muutovaatimuksia. Yleensä luovutusta koskevat sopimukset tehdään kuitenkin kirjallisesti.

Yksinoikeus piirimalliin voidaan luovuttaa kokonaan. Kokonaisluovutus käsittää kaikki lain 7 §:n mukaiset oikeudet. Yksinoikeuden haltija voi myös luovuttaa oikeuden käyttää piirimallia jollain 7 §:ssä tarkoitetulla tavalla esimerkiksi antamalla integroituja piirejä koskevan valmistuslisenssin. Tällainen käyttöoikeus voidaan luovuttaa yksinomaisesti, jolloin muut kuin luovutuksensaaja eivät voi käyttää piirimallia luovutussopimuksessa määrätyllä tavalla. Käyttöoikeus voidaan luovuttaa myös siten, että samansisältöinen oikeus voidaan luovuttaa muillekin.

Yksinoikeus piirimalliin voi olla myös pakotäytäntöönpanon kohteena tai se voi siirtyä perhe- tai perintöoikeudellisen saannon perusteella.

Luovutettu oikeus voidaan luovuttaa eteenpäin ilman alkuperäisen oikeudenhaltijan suostumusta. Jos oikeuden edelleenluovutus halutaan estää, tästä on nimenomaisesti sovittava.

Oikeuden luovutusta koskevan sopimuksen ehdot ovat sopijapuolten vapaasti sovittavissa. Kohtuuttomina pidettäviä sopimusehtoja voidaan kuitenkin sovittella tai jättää ne huomioon ottamatta varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetun lain 36 §:n (956/82) mukaisesti.

Omistusoikeus piirimallin kappaleeseen ja yksinoikeus piirimalliin ovat eri asioita. Tämä ilmenee säännöksestä, jonka mukaan piirimallin kappaleen luovutukseen ei sisälly piirimalliin liittyvän oikeuden luovutusta. Esimerkiksi integroidun piirin ostaja ei omistusoikeutensa nojalla ole oikeutettu kopioimaan piiriä. Kopiointi edellyttää piirin piirimallin yksinoikeuden haltijan suostumusta, ellei kopiointi tapahdu

lain rajoitussäännösten nojalla esimerkiksi opetustarkoitukseen.

9 §. *Kappaleiden valmistaminen eräisiin tarkoituksiin.* Pykälä sisältää säännökset, joilla rajoitetaan piirimallin oikeudenhaltijalle 7 §:n 1 kohdan mukaan kuuluvaa oikeutta kappaleiden valmistamiseen piirimallista.

Pykälän mukaan piirimallista saa jokainen valmistaa kappaleita yksityistä käyttöä, opetusta ja piirimallin analysointia varten. Kappaleiden valmistaminen mainittuihin tarkoituksiin voi tapahtua millä tavoin tahansa. Esimerkiksi piirikuvista voidaan tehdä valokopioita tai tallentaa kuvio elektromagneettiselle alustalle, maskilevyjen kuvat siirtää piikiekolle, tiedostomuodossa oleva piirimalli tulostaa paperille tai muulle alustalle taikka valmistaa piirikuvion avulla integroitu piiri. Myös integroidun piirin purkaminen ja kopioiminen esimerkiksi piirikuvimuotoon on säännöksen nojalla mahdollista.

Yksityisellä käytöllä tarkoitetaan tässä samaa kuin tekijänoikeuslain 11 §:ssä. Kopiointi voi siten tapahtua omaan henkilökohtaiseen käyttöön tai lähipiirin kuten perheen tai läheisten ystävien käyttöön. Kopiointi esimerkiksi ammatti- tai työtehtävien hoitamista varten ei sen sijaan ole säännöksen nojalla sallittua. Käytännössä piirimallin kopiointi yksityiseen käyttöön tulee suhteellisen harvoin kysymykseen.

Opetuksella tarkoitetaan säännöksessä sekä julkista että yksityistä, kuten kaupallista tai yrityksen sisäistä opetusta. Säännös on tarkoitettu kattamaan sellainen opetus, joka liittyy piirimalliin.

Kolmas tarkoitus, johon piirimalli saadaan säännöksen mukaan kopioida, on piirimallin analysointi. Piirimallia voidaan analysoida esimerkiksi suoraan piirikuvista tai maskitiedostosta. Kansainvälisessä keskustelussa suurin huomio on tältä osin kohdistettu piirin purkamiseen ja sen eri kerrosten analysointiin.

Analysoinnin tarkoituksena voi olla esimerkiksi tiedon saaminen piirin rakenteesta ja toimintaperiaatteista, komponenttien sijoittelusta tai valmistustekniikasta. Analyysiin sisältyy myös piirimallin ominaisuuksien arviointi.

Piirimalleja voidaan pykälän nojalla analysoida esimerkiksi yliopistoissa, korkeakouluissa, yksityisissä tutkimuslaitoksissa sekä piirejä valmistavissa yrityksissä.

Piirimallista valmistettuja kopioita ei saa käyttää muihin kuin pykälässä mainittuihin

tarkoituksiin. Siten opetus- tai analysointitarkoituksessa valmistettuja kopioita ei saa esimerkiksi levittää yleisölle ilman yksinoikeuden haltijan suostumusta.

10 §. *Analysoinnin tulosten käyttäminen.* Integroituihin piireihin liittyvän tekniikan kehitys perustuu suureksi osaksi olemassa olevan teknisen tietämyksen hyödyntämiseen ja kehittämiseen. Puolijohdetuotteiden suoja koskevis- sa eri maiden lainsäädännöissä tämä asiantila on tunnustettu sallimalla piirien analysoinnin tulosten hyväksikäyttö ilman piirien oikeudenhaltijoilta hankittavia lupia. Käänteisen insinöörityön sallimista koskevia määräyksiä on myös muun muassa Euroopan yhteisöjen puolijohdedirektiivissä ja WIPO:n yleissopimuksessa.

Teknologian kehitys edellyttää riittävän suojajärjestelmän olemassa oloa. Samalla lainsäädännön tulee kuitenkin mahdollistaa olemassa olevan ja uuden teknisen tietämyksen hyödyntäminen ja edelleen kehittäminen. Piirimallilain 10 §:n tarkoituksena on edistää teknologian kehitystä sallimalla 9 §:n mukaisen analysoinnin tulosten hyödyntäminen. Säännöksellä tasapainotetaan piirien tuottajien ja kilpailevan teollisuuden keskinäistä asemaa.

Jos analysoinnin tuloksia hyväksi käyttäen luodaan uusi omaperäinen piirimalli, siinä saadaan käyttää osia analysoidusta piirimallista 7 §:n säännösten estämättä. Analysoidun piirimallin yksinoikeuden haltijan lupaa tähän ei siis tarvita.

Piirimallilain mukainen suoja ei 1 §:n mukaan ulotu piiriin sisältyviin ideoihin, logiikkaan, teknisiin ratkaisuihin, piirin toimintaperiaatteisiin, menetelmiin, käsittelysääntöihin ja vastaaviin seikkoihin. Näin ollen kaikkia mainittuja analysoinnin tuloksena selvitettyjä seikkoja saadaan ilman nimenomaista säännöstäkin käyttää uuden piirimallin tai piirin luomisessa ja valmistamisessa.

Analysoidun piirimallin tai sen osien hyväksikäyttö edellyttää pykälän mukaan, että uuden piirimallin suunnittelussa on mukana niin vahva luova panos, että suunnittelun tuloksena syntyvä piirimalli täyttää lain 2 §:n mukaiset omaperäisyysvaatimukset. Tällaiseen piirimalliin voi siis sisältyä analysoitu piirimalli kokonaisuudessaan tai osa siitä.

Pelkkä piirimallin kopiointi ei säännöksen nojalla ole sallittu. Omaperäisyyden edellytystä ei täytä myöskään pelkkä vähäisten muutosten tai lisäysten tekeminen piirimalliin. Vaaditta-

van omaperäisyyden tason ratkaisee viime kädessä tuomioistuin.

Selvyyden vuoksi säännöksessä on todettu, että analysoidun piirimallin yksinoikeuden haltijalla ei ole oikeutta analysoinnin tuloksia hyväksi käyttäen luotuun uuteen piirimalliin.

11 §. Levitys ja maahantuonti eräissä tapauksissa. Pykälää sovelletaan tilanteisiin, joissa henkilö hankkii vilpittömässä mielessä piirejä, jotka on valmistettu lainvastaisesti. Säännöksen tarkoituksena on turvata sellaisen henkilön oikeusasema, jolla ei hankkimaansa tuotteeseen liittyvien ulkoisten seikkojen tai muiden olosuhteiden perusteella ole mahdollisuutta päätellä asiaan liittyvän oikeudellisia epäselvyyksiä. Vilpittömän mielen suoja ulottuu myös tällaisen henkilön seuraajiin, esimerkiksi konkurssipesään tai yritykseen, jolle hän on myynyt piirit edelleen.

Pykälä koskee piirejä, jotka kuuluvat lain soveltamisalaan joko 4 §:n 1 momentin perusteella tai mainitun pykälän 2 tai 3 momentin nojalla annetun asetuksen perusteella. Piirit voivat olla levityksessä joko sellaisenaan tai erilaisiin teollisuustuotteisiin sisältyvinä.

Vilpittömässä mielessä hankitut piirit saa pykälän mukaan levittää edelleen tai tuoda maahan ilman oikeudellisia seuraamuksia niin kauan kun levittäjä tai maahantuojia ei ole tiennyt eikä hänellä ole ollut perusteltua syytä epäillä, että piirit on valmistettu lainvastaisesti. Piirit saa levittää ja tuoda maahan ilman yksinoikeuden haltijan suostumusta myös sen jälkeen, kun levittäjä tai maahantuojia on saanut tietää piireihin liittyvästä lainvastaisuudesta tai kun hänellä on ollut perusteltu syy epäillä tätä.

Säännöksessä on otettu huomioon sekä levittäjän ja maahantuojan että yksinoikeuden haltijan kohtuulliset edut. Edelleen levittämiseen tai maahantuontiin ei tarvitse hankkia oikeudenhaltijan suostumusta, joten hänellä ei ole edes periaatteellista mahdollisuutta estää mainittuja toimia. Oikeudenhaltijalla on kuitenkin oikeus kohtuulliseen korvaukseen edelleen levittämisestä ja maahantuonnista. Korvauksen kohtuullisuus ratkaistaan kaikki asiaan vaikuttavat seikat huomioon ottaen yleisen kohtuusharkinnan pohjalta. Jos osapuolet eivät pääse yhteisymmärrykseen korvauksen suuruudesta, erimielisyyden ratkaisee tuomioistuin.

Piirien levittäjällä tai maahantuojalla ei pykälässä tarkoitettua korvauksen maksamisen lisäksi ole velvollisuutta suorittaa yksinoikeuden

haltijalle muuta korvausta. Lain 36 §:n korvaussäännökset eivät siis tässä tapauksessa tule sovellettaviksi.

12 §. Levitystä ja maahantuontia koskevan yksinoikeuden raukeaminen. Pykälän mukaan yksinoikeuden haltijan suostumuksella tai 11 §:n mukaisesti yleisölle levitetyn integroidun piirin saa levittää edelleen ja tuoda maahan.

Säännös koskee vain valmiita integroituja piirejä. Muunlaisessa muodossa, esimerkiksi piirikuviona tai maskitiedostona olevat piirimallin kappaleet eivät kuulu säännöksen soveltamisalaan. Pykälä kattaa sekä integroidut piirit sellaisenaan että liitettynä kodinkoneisiin, kelloihin, tietokoneisiin tai muihin tuotteisiin.

Yleisölle levitetyjä piirejä ovat esimerkiksi yleisölle myydyt piirit. Levittämällä tarkoitetaan säännöksessä samaa kuin 7 §:n 2 kohdassa.

Edellytyksenä levitysoikeuden raukeamiselle on, että piirin ensimmäinen levitys on tapahtunut joko oikeudenhaltijan suostumuksella tai 11 §:n säännösten mukaisesti.

Yksinoikeuden haltijan suostumukselle ei ole asetettu mitään muotovaatimuksia. Kirjallisen suostumuksen lisäksi myös suullinen tai hiljaiseen yhteisymmärrykseen perustuva suostumus on pätevä. Usein voidaan katsoa, että suostumuksen antaminen piirien valmistamiseen sisältää myös suostumuksen niiden levittämiseen yleisölle ja maahantuontiin.

Kun oikeudenhaltija on antanut suostumuksensa piirin levittämiseen ja piiri tämän mukaisesti on levitetty yleisölle, sen edelleen levittämiseen tai maahantuontiin ei pykälän mukaan tarvitse hankkia oikeudenhaltijan suostumusta. Sillä seikalla, missä ensimmäinen levittäminen on tapahtunut, ei säännöksen soveltamisen kannalta ole merkitystä. Myös ulkomailla tapahtunut levittäminen otetaan siten huomioon.

Levitysoikeus raukeaa vain niiden integroitujen piirien osalta, jotka tosiasiallisesti on levitetty yleisölle. Jos siis joitakin piirejä on joskus myyty oikeudenhaltijan suostumuksella, muita samasta piirimallista valmistettuja piirejä ei saa levittää ilman oikeudenhaltijan suostumusta.

Levitysoikeus raukeaa pykälän mukaan myös silloin, kun piiri on levitetty yleisölle 11 §:n säännösten nojalla. Raukeaminen tapahtuu, kun lainvastaisesti valmistetut integroidut piirit vilpittömässä mielessä hankkinut henkilö levittää piirimallit edelleen.

Pykälän 2 momentin säännöksellä ollaan varauduttu yhtenäistämään levitysoikeuden

raukeamisen sääntely Euroopan yhteisön ja Euroopan vapaakauppaliiton jäsenvaltioiden alueella. Euroopan yhteisöissä voimassa olevan järjestelmän mukaan levitysoikeus raukeaa ainoastaan, jos integroitu piiri on levitetty yhteisön jäsenvaltion alueella. EY:n ja EFTA:n välisissä neuvotteluissa on ollut esillä mahdollisuus Euroopan talousalueella tapahtuvan raukeamisen yhtenäisestä soveltamisesta.

2 luku

Rekisteröintihakemus ja sen käsittely

13 §. Rekisteriviranomainen. Rekisteriviranomaisena yksinoikeutta piirimalleihin koskevis-
sa asioissa on patentti- ja rekisterihallitus. Se toimii rekisteriviranomaisena teollisoikeuden alaan kuuluvissa asioissa kuten patentti-, mallioikeus-, tavaramerkki- ja kaupparekisteriasioissa.

14 §. Rekisteröintihakemus. Rekisteriviranomaiselle kirjallisesti tehtävän rekisteröintihakemuksen tulee sisältää pykälän 2 momentin mukaan piirimallin yksilöimiseksi tarvittava aineisto. Tarkemmat säännökset yksilöimiseksi tarvittavasta aineistosta ja muista hakemuksen muotoa ja sisältöä koskevista seikoista annetaan asetuksella.

Yksilöimiseksi tarvittavana aineistona voivat olla esimerkiksi piirustukset tai valokuvat piirimallista. Valmiin integroidun piirin osalta kyseeseen voivat tulla kuvat piirin eri kerroksista. Yksilöintiä voi helpottaa myös esimerkiksi piirimallia koskevan tiedon sisältävät tiedostot, valmiit integroidut piirit ja muut lisäselvitykset.

Annettaessa tarkempia säännöksiä yksilöimiseksi tarvittavasta aineistosta on lisäksi otettava huomioon WIPO:n yleissopimuksen 7 artiklan 2 kohta. Sen mukaan hakijan ei tarvitse sisällyttää hakemukseen kopiota tai piirustusta piirimallin sellaisesta osasta, joka liittyy integroidun piirin valmistustapaan edellyttäen, että hakemukseen sisällytetyt osat riittävät piirimallin yksilöimiseksi.

Muita hakemuksen muotoa ja sisältöä koskevia tarkempia säännöksiä annettaessa on otettava huomioon muun muassa se, että rekisteröintihakemuksen täytyy sisältää tiedot, joiden perusteella rekisteriviranomainen voi arvioida, täyttääkö hakemus ruudolliset vaatimukset. Hakemuksen sisältämien tietojen pe-

rusteella myös kolmannen on saatava tarpeellinen selvitys suojan kohteesta, suoja-ajasta sekä oikeudenhaltijasta. Käytännössä hakemuksen tulee sisältää tiedot muun muassa hakijasta ja piirimallin luojaista. Jos joku muu kuin hakija on luonut piirimallin, tarvitaan lisäksi selvitys, joka näyttää toteen hakijan oikeuden. Jos piirimalli on levitetty yleisölle ennen rekisteröintihakemuksen tekemistä, suoja-ajan laske-
minen edellyttää selvitystä ensimmäisen kerran yleisölle tapahtuneen levittämisen ajankohdasta. Myös määräykset hakemuksen kielestä annetaan asetuksella.

Pykälän 3 momentin mukaan hakijan on suoritettava rekisteröintimaksu. Tämä vastaa teollisoikeuden alan normaalia käytäntöä.

15 §. Hakemuksen kohde. Pykälän mukaan yhdellä hakemuksella ei saa hakea useamman piirimallin rekisteröintiä. Säännöksellä turvataan hakemusten selkeys. Sen tarkoituksena on myös helpottaa hakemusten käsittelyä.

16 §. Asiamies. Piirimallin rekisteröintiä hakevalla, jolla ei ole kotipaikkaa Suomessa, tulee olla täällä asiamies. Velvollisuus koskee myös rekisteröidyn piirimallin yksinoikeuden haltijaa.

Säännös johtuu käytännöllisistä syistä. Ulkomailta asuvaa hakijaa saattaisi muuten olla vaikea riittävän nopeasti tavoittaa. Säännös helpottaa myös haasteiden, muiden tiedoksiantojen ja yksinoikeutta koskevien vaatimusten ja tiedustelujen esittämistä.

17 §. Rekisteröintihakemuksen käsittely. Rekisteriviranomainen tarkastaa rekisteröintihakemusta käsitellessään, että kyseessä on 1 §:ssä tarkoitettun integroidun piirin piirimalli ja että se kuuluu lain soveltamisalaan 4 §:n nojalla. Samalla tarkastetaan, että 5 §:n mukainen kahden vuoden tai 6 §:n 3 momentin mukainen viidentoista vuoden määräaika ei ole kulunut umpeen. Lisäksi hakemuksen tulee täyttää 14 §:n nojalla annettujen hakemuksen muotoa ja sisältöä koskevien säännösten vaatimukset. Samalla hakemuksella ei saa hakea 15 §:n mukaan useamman piirimallin rekisteröintiä.

Nämä tarkastustoimenpiteet ovat oikeusturvan kannalta välttämättömiä, eivätkä ne aiheuta rekisteriviranomaiselle kohtuutonta työtä.

18 §. Puutteellisuuden korjaaminen. Hakijalle varataan pykälän mukaan tilaisuus korjata hakemuksessa olevat puutteellisuudet tai antaa lausumansa. Jos hakija laiminlyö tämän, hakemus jätetään sillensä.

Pykälän 3 momentin mukaan sillensä jätetty hakemus voidaan ottaa uudelleen käsiteltäväksi, jos hakija sitä kahden kuukauden kuluessa välipäätöksessä määrätyn ajan päättymisestä pyytää. Uudelleenkäsitteystä on suoritettava vahvistettu maksu. Uudelleenkäsitteilymahdollisuus on rajattu yhteen kertaan käsittelyn nopeuttamiseksi ja yksinkertaistamiseksi.

19 §. Hakemuksen hylkääminen. Piirimallin rekisteröintihakemus on hylättävä, jos rekisteröinnille on olemassa este. Ehdotuksen mukaan hylkäämisen mahdollisena edellytyksenä on, että hakijalla on ollut tilaisuus antaa lausumansa rekisteröinnin esteenä olevasta seikasta. Rekisteriviranomaisella on kuitenkin mahdollisuus antaa uusi välipäätös hakemuksen korjaamiseksi ennen asian ratkaisua, jos se katsoo sen aiheelliseksi.

20 §. Väite paremmasta oikeudesta. Pykälässä on säännös sen varalta, että joku väittää hänellä olevan paremman oikeuden piirimalliin kuin hakijalla. Tällainen väite paremmasta oikeudesta voidaan tehdä milloin tahansa kunnes rekisteröintihakemuksesta on annettu lopullinen päätös. Vastaava säännös on patenttilain 17 §:ssä.

Käytännössä väitteen tekijä vain harvoin pystyy riidattomasti selvittämään oikeutensa. Kysymyksen paremmasta oikeudesta piirimalliin ratkaisee viime kädessä tuomioistuimien. Ehdotuksen mukaan epäselvissä tilanteissa rekisteriviranomainen voi kehottaa väitteen tekijää nostamaan kanteen tuomioistuimessa määrätyn ajan kuluessa ja samalla ilmoittamaan, että väite muuten jätetään huomioon ottamatta rekisteröintihakemuksesta edelleen käsiteltäessä. Jos väitteen tekijä näyttää nostaneensa kanteen, voidaan hakemuksen käsittely keskeyttää, kunnes asia on lopullisesti ratkaistu.

21 §. Hakemuksen siirtäminen. Säännöksen mukaan voi se, jolla on oikeus hakea piirimallin rekisteröintiä, saada toisen tekemä hakemus siirretyksi itselleen. Jos hän näyttää rekisteriviranomaiselle paremman oikeutensa piirimalliin, rekisteriviranomaisen tulee hänen vaatimuksestaan siirtää hakemus hänelle. Kun hakemus voidaan näin suoraan siirtää, ei synny tilannetta, jossa piirimalli välillä jäisi ilman suojaa. Suoja on myös voimassa alkuperäisen hakemuksen tekemisestä, ellei piirimallia ole tätä ennen levitetty yleisölle. Sen, jolle hakemus siirretään, tulee suorittaa uusi rekisteröintimaksu. Säännös vastaa patenttilain 18 §:n 1 momenttia.

Jos hakemus on siirretty, rekisteriviranomaisen tulee tarkastaa kaikki 17 §:n mukaiset muodolliset edellytykset myös uuden hakijan osalta. Rekisteröinti edellyttää esimerkiksi, että uusi hakija voi 4 §:n mukaan saada yksinoikeuden piirimalliin. Myös 5 §:n ja 6 §:n 3 momentin mukaiset määräajat tulee ottaa huomioon.

Jottee piirimallin rekisteröintiin oikeutettu kärsisi oikeuden menetystä, ei hakemusta saa jättää sillensä, hylätä, hyväksyä tai peruuttaa, ennen kuin siirtovaatimus on lopullisesti ratkaistu.

22 §. Piirimallin merkitseminen rekisteriin. Jos esteitä rekisteröinnille ei ole, niin piirimalli merkitään piirimallirekisteriin. Rekisteröinnistä kuulutetaan ja hakijalle annetaan rekisteröintitodistus.

23 §. Siirron merkitseminen rekisteriin ja merkinnän oikeusvaikutukset. Piirimalliin kohdistuvan yksinoikeuden siirtymisestä tai siihen liittyvän käyttöoikeuden luovutuksesta on pyynnöstä tehtävä merkintä piirimallirekisteriin. Sama koskee yksinoikeuden panttausta. Merkinnästä on suoritettava vahvistettu maksu. Rekisteröinti ei kuitenkaan ole yksinoikeuden siirron, käyttöoikeuden luovutuksen tai panttauksen pätevyysvaatimus. Yksinoikeuden haltijan osoittaessa, että käyttö- tai panttioikeus ei enää ole voimassa, on myös tästä tehtävä merkintä rekisteriin.

Siirron rekisteröinnillä on 3 momentin mukaan se merkitys, että yksinoikeuden haltijana riita- ja rikosasioissa on pidettävä sitä, joka on sellaisena viimeksi merkitty rekisteriin. Piirimallia koskeva asia voidaan aina panna vireille sitä vastaan, joka rekisterin mukaan on yksinoikeuden haltija. Myös rekisteriviranomaisen tiedonannot voidaan aina lähettää rekisteriin merkitylle yksinoikeuden haltijalle. Tämä on tarpeen kolmannen henkilön edun kannalta.

Kaksoisluovutustilanteissa siirron tai käyttöoikeuden luovutuksen rekisteröinnillä on 4 momentin mukaan myös se vaikutus, että ensimmäinen luovutus ei ole voimassa jälkimmaista luovutuksensaajaa vastaan, jos tämä oli luovutuksen tapahtuessa vilpittömässä mielessä ja pyytää rekisteröintiä ennen kuin ensimmäinen luovutuksensaaja. Sama koskee yksinoikeuden panttausta.

24 §. Julkisuus. Pykälän mukaan hakemusta koskevat asiakirjat ovat pääsääntöisesti julkisia rekisteröintipäivästä lukien. Asetuksella on tarkoitus antaa tarkemmat säännökset siitä,

missä määrin rekisteröinnin hakija voi suojata piirimalleihin liittyviä liikesalaisuuksiaan.

Tarkoituksena on, että yleisö saa rekisteristä riittävän selvityksen suojan kohteesta ja siihen liittyvistä seikoista. Toisaalta hakijalla tulee olla mahdollisuus vaatia, että osa aineistosta pidetään salassa. Salassa pidettäväksi voidaan vaatia osaa itse piirimallista. Myös hakemukseen liittyvä asiakirja tai muu aineisto voidaan vaatia pidettäväksi salassa, jos se ei ole välttämätön sen toteamiseksi, täyttääkö rekisteröintihakemus muodolliset vaatimukset.

WIPO:n yleissopimuksen 7 artiklan 2 kohta edellyttää, että rekisteröinnin hakijan ei tarvitse sisällyttää hakemukseen kopiota tai piirustusta piirimallin sellaisesta osasta, joka liittyy integroidun piirin valmistustapaan edellyttäen, että hakemukseen sisällytetyt osat riittävät piirimallin yksilöimiseksi. Asiakirjojen julkisuutta koskevilla määräyksillä on tarkoitus antaa vielä tätä laajempi suojia liikesalaisuuksille. Suojajärjestelyt EFTA:n ja Euroopan yhteisöjen välillä edellyttävät, että julkisuutta koskevia tarkempia säännöksiä annettaessa otetaan huomioon Euroopan yhteisöjen puolijohdedirektiivin 4 artiklan 2 kohdan määräys. Määräys suojaa liikesalaisuuksia osittain laajemmin kuin yleissopimus. Sen mukaan on varmistauduttava siitä, että rekisteröinnin yhteydessä jätettyä aineistoa ei anneta yleisön saataviin siltä osin, kuin kyseessä on liikesalaisuus.

Tuomioistuimella tai muulla viranomaisella, jolla on viran tai julkisen toimen puolesta oikeus saada tieto aineistosta, tulee kuitenkin olla mahdollisuus tutustua siihen siltäkin osin, kuin hakija on sen vaatinut salassa pidettäväksi.

3 luku

Rekisteröinnin mitättömäksi julistaminen

25 §. Vaatimus rekisteröinnin julistamisesta mitättömäksi. Kuka tahansa voi esittää vaatimuksen piirimallin rekisteröinnin mitättömäksi julistamisesta, jos rekisteröinti ei täytä 17 §:n mukaisia vaatimuksia. Vaatimus voidaan esittää koska tahansa rekisteröinnin voimassaoloa aikana ja vielä sen jälkeenkin.

Pykälän 2 momentin mukaan vaatimus on tehtävä kirjallisesti rekisteriviranomaiselle ja siinä on tuotava esiin ne seikat, joihin se perustuu. Vaatimuksen tekijän on vaatimuksen

jättämisen yhteydessä suoritettava vahvistettu maksu uhalla, ettei vaatimusta oteta tutkittavaksi.

Piirimalliin oikeutetun etujen turvaamiseksi säädetään 3 momentissa, että vaatimusta rekisteröinnin julistamisesta mitättömäksi ei saa käsitellä, jos riita rekisteröinnin siirtämisestä on vireillä.

26 §. Rekisteröinnin haltijan kuuleminen. Pykälän 1 momentin mukaan rekisteriviranomaisen tulee antaa asianmukaisesti tehty vaatimus rekisteröinnin haltijalle tiedoksi ja tämän tulee määräajan kuluessa antaa asiasta lausumansa. Jos rekisteröinnin haltija ei annetun määräajan kuluessa vastusta vaatimusta, julistetaan rekisteröinti kokonaan mitättömäksi.

Jos rekisteröinnin haltija haluaa pitää rekisteröinnin voimassa, hänen tulee kirjallisesti vastustaa vaatimusta. Hänen ei tarvitse esittää näyttöä rekisteröintinsä tueksi, ellei hän katso sitä tarpeelliseksi. Rekisteriviranomainen tutkii esitetyn vaatimuksen ja sen perusteet vain siinä laajuudessa kuin ne on esitetty, mutta ei ryhdy oma-aloitteisesti etsimään muita mahdollisia esteitä.

27 §. Rekisteröinnin julistaminen mitättömäksi. Jos rekisteriviranomainen vaatimuksen johdosta toteaa, että piirimallin rekisteröinnille on muodollinen este, julistetaan rekisteröinti kokonaan tai osittain mitättömäksi. Osittainen mitättömäksi julistaminen tulee kyseeseen erityisesti silloin, kun rekisteröinti on käsittänyt useamman piirimallin. Jos rekisteröinti julistetaan mitättömäksi, rekisteröinnin katsotaan olleen mitätön alusta alkaen.

Vaatimus on hylättävä, jollei se sisällä hyväksyttävää perustetta rekisteröinnin mitättömäksi julistamiselle. Tämä ei kuitenkaan estä uuden vaatimuksen esittämistä myöhemmin.

Pykälän 2 momentin mukaan lainvoimaisesta päätöksestä, jolla piirimallin rekisteröinti on julistettu mitättömäksi, on kuulutettava.

4 luku

Muutoksenhaku

28 §. Valitusoikeus. Valitusoikeus rekisteriviranomaisen rekisteröintiä tai rekisteröinnin mitättömäksi julistamista koskevasta lopullisesta päätöksestä on rekisteröinnin hakijalla tai haltijalla, jos päätös on hänelle vastainen. Rekisteröinnin mitättömäksi julistamista vaati-

nut voi hakea muutosta päätökseen, jolla vaatimus on hylätty.

Päätös, jolla uudelleenkasittelyhakemus on hylätty tai siirtovaatimus on hyväksytty, on hakijaan nähden rekisteriviranomaisen antama lopullinen päätös, johon hän voi hakea muutosta. Siirtovaatimuksen hylkäyspäätökseen voi vaatimuksen tekijä hakea muutosta.

29 §. *Valituksen tekeminen.* Pykälä sisältää säännökset muutoksen hakemisesta rekisteriviranomaisen lopulliseen päätökseen. Valitusreitit ja -ajat ovat samat kuin vastaavissa patenttijä malleioikeuslain säännöksissä. Valittaessaan rekisteriviranomaisen päätöksestä patentti- ja rekisterihallituksen valitusosastoon hakijan on suoritettava vahvistettu valitusmaksu valitusajan kuluessa. Muutosta valitusosaston päätökseen haetaan korkeimmalta hallinto-oikeudelta.

5 luku

Yksinoikeuden lakkaaminen ja yksinoikeutta koskeva ilmoitusvelvollisuus

30 §. *Rekisteröinnin kumoaminen.* Yksinoikeuden saamisen edellytyksenä on 2 §:n mukaan, että piirimalli on omaperäinen. Rekisteriviranomainen tarkastaa rekisteröintihakemusta käsitellessään muodolliset seikat, mutta ei tutki omaperäisyysvaatimuksen täyttymistä. Jos piirimalli, joka ei ole omaperäinen, on rekisteröity, voidaan rekisteröinti kumota tuomioistuimessa ajettavan kanteen perusteella. Ehdotuksessa ei ole asetettu määräaikaa kanteen nostamiselle. Se on siten nostettavissa yksinoikeuden koko voimassaoloajan ja sen jälkeenkin.

Kanteen voi nostaa jokainen, jolle rekisteröinnistä on haittaa.

31 §. *Rekisteröinnin siirtäminen.* Piirimallin luoja tai se, jolle tämän oikeus on siirtynyt, voi saada kanteesta rekisteröinnin siirretyksi itselleen, jos se on myönnetty muulle kuin siihen oikeutetulle. Rekisteröinnin siirtäminen toiselle edellyttää kuitenkin, että rekisteröinnin muodolliset edellytykset täyttyvät myös hänen osaltaan. Esimerkiksi hänellä tulee olla mahdollisuus saada yksinoikeus 4 §:n mukaan.

Rekisteröinti voidaan siirtää myös osittain. Jos rekisteröinti on myönnetty vain yhdelle useammasta piirimallin luomistyöhön osallistu-

neista, voivat muut pyytää rekisteröinnin siirtämistä kaikkien heidän nimiinsä yhteisesti.

Kanteen nostamiselle ehdotetaan vuoden määräaikaa siitä, kun kantaja sai tiedon rekisteröinnistä ja muista kanteen perusteena olevista seikoista. Kannetta ei saa kuitenkaan panna vireille kolmea vuotta myöhemmin rekisteröinnistä, jos yksinoikeuden haltija oli vilpittömässä mielessä, kun piirimalli rekisteröitiin tai yksinoikeus rekisteröityyn piirimalliin siirtynyt hänelle.

Pykälän kolmas momentti vastaa patenttilain 53 §:n 2 momenttia. Säännöksen tarkoituksena on kohtuullistaa tilannetta, jossa rekisteröinti siirretään vilpittömässä mielessä olleelta yksinoikeuden haltijalta. Jos hän on aloittanut tai olennaisella tavalla valmistellut piirimallin käyttöä tavalla, joka kuuluu yksinoikeuden piiriin, hän saa kohtuullisesta vastikkeesta tai muutoin kohtuullisilla ehdoilla jatkaa toimintaa pysyttämällä sen yleinen luonne. Sama koskee myös rekisteriin merkittyä käyttöoikeuden haltijaa.

Tätä käyttöoikeutta ei saa luovuttaa edelleen. Jos se kuuluu liikkeelle, sen saa kuitenkin luovuttaa yhdessä liikkeen tai sen osan kanssa.

32 §. *Rekisteröinnistä luopuminen.* Yksinoikeuden haltija voi milloin tahansa luopua rekisteröinnistä ilmoittamalla siitä kirjallisesti rekisteriviranomaiselle. Ilmoituksen saatuaan viranomaisen tulee poistaa piirimalli rekisteristä ja näin lakkauttaa yksinoikeus.

Pykälän 2 momentin mukaan ulosmittaus, rekisteröity panttaus ja vireillä oleva rekisteröinnin siirtämistä koskeva riita estävät kuitenkin piirimallin poistamisen rekisteristä. Säännöksen tarkoituksena on suojata kolmannen oikeuksia mainituissa tilanteissa.

33 §. *Kuuluttaminen eräissä tapauksissa.* Pykälässä mainitut yksinoikeuden voimassaoloa tai haltijaa koskevat muutokset on saatettava yleisön tietoon kuuluttamalla. Asetuksella säädetään, millä tavalla kuulutus on toimitettava.

34 §. *Yksinoikeutta koskeva ilmoitusvelvollisuus.* Säännös vastaa patenttilain 56 §:ää. Se asettaa rekisteröinnin hakijalle ja haltijalle eräitä velvollisuuksia toisia kohtaan, jos hän vetoaa tai viittaa piirimalliin kohdistuvaan yksinoikeuteensa.

Hakemusta koskevat asiakirjat ovat pääsääntöisesti julkisia rekisteröintipäivästä lukien. Jos rekisteröinnin hakija vetoamalla hakemukseensa tätä ennen esittää vaatimuksen toiselle, on hakijan annettava suostumuksensa

siihen, että hän saa tutustua asiakirjoihin. Tämä antaa hänelle mahdollisuuden arvioida vaatimuksen aiheellisuutta. Niiltä osin kuin 24 §:n nojalla annetut säännökset antavat hakijalle mahdollisuuden vaatia asiakirjoja pidettäväksi salassa, ei niitä tarvitse antaa tutustuttavaksi myöskään puheena olevassa tilanteessa.

Ehdotetun lain mukainen suoja on riippumaton siitä, ilmoitetaanko rekisteröinnistä itse tuotteessa, sitä koskevassa mainoksessa tai muulla tavoin. Jos kuitenkin ilmoitetaan, että piirimallin rekisteröintiä on haettu tai että se on myönnetty, asianomaisen on pyynnöstä annettava hakemuksen tai rekisteröinnin numero. Tarkoituksena on, että kolmas voi halutessaan todeta ilmoituksen paikkansapitävyyden.

6 luku

Rangaistus- ja korvaussäännökset

35 §. Rangaistussäännökset. Pykälässä on piirimalliin kohdistuvat oikeudenloukkaukset jaettu teon törkeysasteen mukaan kahteen eri luokkaan. Pykälän 1 momentti koskee törkeämmänlaatuista piirimallioikeuden loukkausta, joka ehdotetaan rangaistavaksi piirimallirikoksena. Edellytyksenä on, että teko on omiaan aiheuttamaan yksinoikeuden haltijalle merkittävää haittaa tai vahinkoa ja että oikeudenloukkaus on tehty tahallaan ja ansiotarkoituksessa.

Oikeudenloukkauksesta on 1 momentin mukaan kysymys, kun piirimallista valmistetaan integroitu piiri tai muu piirimallin kappale, kun piirimalli levitetään yleisölle tai kun se tuodaan maahan levitettäväksi yleisölle lain säännösten vastaisesti. Tässä yhteydessä on otettava huomioon 9—12 §:n säännökset, jotka mahdollistavat tietyn piirimallin käytön ilman yksinoikeuden haltijan suostumusta.

Piirimallirikoksesta voi seurata sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Rangaistusasteikko vastaa esimerkiksi tekijänoikeusriksen sekä varkauden ja petoksen perusmuotojen asteikkoa.

Lievemmät oikeudenloukkaukset ehdotetaan rangaistaviksi piirimallirikkomuksina. Rangaistukseen tuomitseminen edellyttää pykälän 2 momentin mukaan tahallisuutta tai törkeätä varomattomuutta. Rangaistuksena on sakko tai enintään kuuden kuukauden vankeus.

Pykälän 3 momentti sisältää rangaistussäännöksen 34 §:ssä säädetyn ilmoitusvelvollisuuden täyttämättä jättämisestä ja väärän tiedon antamisesta sanotussa pykälässä tarkoitetuissa tapauksissa.

Piirimallirikos ja piirimallirikkomus sekä ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti ovat pykälän 4 momentin mukaan asianomistajarikoksia. Virallinen syyttäjä saa nostaa oikeudenloukkauksista syytteen ainoastaan asianomistajan vaatimuksesta. Asianomistaja on loukatun yksinoikeuden haltija.

36 §. Korvausvelvollisuus. Pykälän 1 momentti koskee korvausvelvollisuutta, joka syntyy piirimallin tahallisesta tai varomattomuudesta tapahtuneesta lainvastaisesta kopioinnista, levittämisestä tai maahantuonnista.

Oikeuden loukkaajan on suoritettava yksinoikeuden haltijalle kohtuullinen hyvitys sekä korvaus aiheuttamastaan vahingosta. Hyvityksellä tarkoitetaan piirimallin käyttämisestä suoritettavaa korvausta. Hyvityksen lisäksi oikeudenhaltijalle on korvattava myös hänelle aiheutunut vahinko. Korvausvelvollisuuden piiriin kuuluu kaikki aineellinen ja aineeton vahinko, joka piirimallin lainvastaisesta käytöstä aiheutuu.

Pykälän 2 momentin mukaan voidaan hyvitystä tai korvausta vahingosta vaatia ainoastaan viiden viimeisen vuoden ajalta ennen kantteen vireille panoa. Tämä vastaa patenttilain 58 §:n 3 momentissa säädettyä vanhentumisaikaa.

Pykälän 3 momentissa viitataan vahingonkorvauslakiin. Viittaussäännöksen nojalla tulevat sovellettaviksi esimerkiksi vahingonkorvauslain (412/74) sovittelua, korvausvastuun jakaantumista ja vanhentumista koskevat säännökset. Viittaus koskee sekä 1 momentissa tarkoitettua hyvitystä että korvausta.

37 §. Loukkauksen jatkumisen estäminen. Pykälässä säädetään toimenpiteistä loukkauksen jatkumisen estämiseksi. Loukatun yksinoikeuden haltijan vaatimuksesta tuomioistuimella on määrätyt, että integroidut piirit tai muut piirimallin kappaleet on hävitettävä tai muutettava, jos se katsotaan kohtuulliseksi. Vaihtoehtona on näiden luovuttaminen yksinoikeuden haltijalle lunastusta vastaan. Näitä seuraamuksia ei kuitenkaan voida kohdistaa siihen, joka oli vilpittömässä mielessä hankkiessaan integroidut piirit tai muut piirimallin kappaleet.

Toisen momentin mukaan voidaan integroidut piirit ja muut piirimallin kappaleet takavarikoida, milloin 35 §:ssä mainitun rikoksen

voidaan olettaa tapahtuneen. Yleiset takavarikko- rikosasioissa koskevat säännökset sisältyvät pakkokeinolain (450/87) 4 lukuun.

Pykälän 3 momentti sisältää poikkeuksen. Sen perusteella tuomioistuin voi tehdystä vaatimuksesta antaa luvan siihen, että integroitu piiri tai muu piirimallin kappale voidaan levittää yleisölle tai muutoin käyttää aiottuun tarkoitukseen. Tästä on maksettava erityinen korvaus. Samalla tuomioistuin määrää muut käytön ehdot.

Normaalisti on lähdettävä siitä, että yksinoikeuden haltija ja käyttäjä myös näissä tilanteissa pyrkivät sopimaan piirimallin käytöstä ja käytön ehdoista. Vasta jos osapuolet eivät kykene sopimaan käytöstä, on syytä harkita säännöksen mahdollistamaa menettelyä.

Säännöksen soveltaminen johtaa pakkoluvan kaltaisen oikeuden myöntämiseen loukkaajalle. Tästä syystä soveltaminen edellyttää säännöksen mukaan erityisiä syitä. Tällaisena syynä tulee kyseeseen se, että muutoin jouduttaisiin olosuhteet huomioon ottaen ilmeiseen kohtuuttomuuteen.

38 §. Rekisteröinnin kumoamisen ja mitättömäksi julistamisen vaikutus. Jos piirimallin rekisteröinti tuomioistuimen tai rekisteriviranomaisen toimesta kumotaan tai julistetaan mitättömäksi, ei piirimalliin kohdistuvan yksinoikeuden loukkauksesta voida tuomita rangaistukseen tai muihin seuraamuksiin.

Loukkausjutussa vastaaja voi väittää, että rekisteröinti on piirimallilain vastainen. Tuomioistuin voi tällöin vastaajan vaatimuksesta lykätä asian käsittelyn tai ratkaisemisen, kunnes kumoamista koskeva kanne on tuomioistuimessa tai mitättömäksi julistamisvaatimus rekisteriviranomaisessa lopullisesti ratkaistu. Jollei kannetta ole pantu vireille tai vaatimusta rekisteriviranomaiselle esitetty ennen asian lykkäämistä, tuomioistuin asettaa vastaajalle määräajan, jonka kuluessa kanne on pantava vireille tai vaatimus esitettävä.

7 luku

Erityisiä säännöksiä

39 §. Tiedonantovelvollisuus. Kanteen vireille panijan on ilmoitettava pykälän 1 momentissa tarkoitettusta kanteesta rekisteriviranomaiselle. Tarkoituksenmukaista on, että piirimallirekisteristä käyvät ilmi sellaiset oikeudelliset

toimenpiteet, jotka saattavat vaikuttaa yksinoikeuden tai käyttöoikeuden haltijan oikeuteen. Erityisesti tämä on tarpeen ottaen huomioon ne oikeusvaikutukset, jotka rekisteriin tehdyllä merkinnällä on ehdotuksen 23 §:n mukaan.

Tiedonantovelvollisuus on ulotettu jokaiseen piirimallirekisteriin merkittyyn käyttö- tai panttioikeuden haltijaan. Usein juuri näiden etu vaatii, että yksinoikeus piirimalliin pysyy voimassa.

Ilmoituksen muodosta säädetään 2 momentissa ja tiedonantovelvollisuuden laiminlyönnistä aiheutuvista seuraamuksista 3 momentissa. Velvollisuuden täyttäminen on prosessin edellytys.

40 §. Oikeuspaikka. Piirimallioikeutta ja sen loukkausta koskevat oikeusjutut keskitetään Helsingin raastuvanoikeuteen. Muut alioikeudet eivät olisi lain mukaan toimivaltaisia käsittelemään näitä asioita. Säännös merkitsee poikkeusta yleisiin oikeuspaikkaa koskeviin säännöksiin. Vastaava forumsäännös on esimerkiksi patenttilaissa ja radio- ja televisioliähetysten osalta tekijänoikeuslaissa.

Säännös on tarkoitettu kattamaan kaikki jutut, jotka koskevat oikeutta piirimalliin. Näin ollen pykälä tulee sovellettavaksi sekä suoranaisiin oikeudenloukkauksiin että esimerkiksi oikeuksien siirtoa koskevien sopimusten tulkintaan.

41 §. Asiantuntijat. Viittaussäännöksellä tulevat sovellettavaksi patenttilain asiantuntijoita koskevat säännökset. Niiden mukaan raastuvanoikeuden apuna tulee olla kaksi sen kutsun teknisen alan asiantuntijaa, kun se käsittelee 40 §:ssä tarkoitettuja asioita. Viitatuilla patenttilain säännöksillä on lisäksi säännelty muun muassa menettely asiantuntijoita kuultessa ja määrättäessä.

42 §. Ilmoitukset rekisteriviranomaiselle. Jotta rekisteriviranomainen voi pitää piirimallirekisterin merkinnät ajan tasalla, tuomioistuimen on ehdotetun pykälän mukaan tiedotettava rekisteriviranomaiselle oikeutta piirimalliin ja sanotun oikeuden loukkausta koskevasta tuomiosta.

43 §. Maksujen vahvistaminen. Ehdotetussa laissa tarkoitettut maksut vahvistetaan asetuksella noudattaen, mitä valtion maksuperusteissa (980/73) säädetään.

44 §. Tarkemmat säännökset. Pykälän mukaan asetuksella voidaan tarvittaessa antaa tarkempia säännöksiä lain täytäntöönpanosta. Asetuksella on mahdollista esimerkiksi täsmen-

tää integroidun piirin määritelmää teknisen kehityksen myötä. Luonnos asetukseksi yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin on liitteenä 4.

Tämän lisäksi rekisteriviranomainen voi antaa yksityiskohtaisia määräyksiä rekisteröintihakemuksista ja niiden käsittelystä.

8 luku

Voimaantulo

45 §. Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset. Pykälän 1 momentti sisältää voimaantulosäännöksen. Laki on tarkoitus saattaa voimaan noin puolen vuoden kuluttua sen hyväksymisestä.

Pykälän 2 momentin mukaan lakia sovelletaan paitsi lain voimaantulon jälkeen luotuihin piirimalleihin myös ennen voimaantuloa luotuihin piirimalleihin. Näin ollen piirimalliin, joka on olemassa lain tullessa voimaan, voi hakemuksesta saada yksinoikeuden. Edellytyksenä on kuitenkin, että 6 §:n 3 momentin mukainen viidentoista vuoden määräaika ei ole kulunut umpeen.

Jos piirimalli on levitetty yleisölle ennen lain voimaantuloa, voi siihen rekisteröinnillä saada yksinoikeuden edellyttäen, että rekisteröintiä haetaan kahden vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Vaikka tällainen piirimalli rekisteröidään, on sen levittäminen yleisölle ja maahan tuonti kuitenkin säännöksen nojalla sallittu ilman yksinoikeuden haltijan suostumusta. Sellaisen piirimallin kopioinnissa on uuden lain säännöksiä sen sijaan noudatettava.

1.2. Tekijänoikeuslaki

1 §. Vallitsevan käsityksen mukaan tekijänoikeuslaki on jo nykyisellään sovellettavissa tietokoneohjelmiin. Pykälän 2 momentissa olevaan luetteloon eräistä kirjallisina teoksina pidettävistä teoksista ehdotetaan lisättäväksi tietokoneohjelmat. Näin vahvistetaan tekijänoikeuslain soveltuvuus tietokoneohjelmiin. Samalla vahvistetaan, että niihin sovelletaan kirjallisia teoksia koskevia säännöksiä.

Tietokoneohjelmaa voi luonnehtia joukoksi käskyjä, jotka saavat tietokoneen suorittamaan halutun toiminnan. Tietokoneohjelman määritelmän ottamista lakiin ei ole katsottu

tarpeelliseksi. Tekijänoikeuslaissa ei ole määritely myöskään muita teoslajeja.

Tekijänoikeudellinen suoja ulottuu tietokoneohjelmiin, jotka yltyvät niin sanottuun teostasoon. Siten tietokoneohjelman tulee olla tekijänsä luovan ja omaperäisen työn tulos. Luovuus ja omaperäisyys ilmenee ensi sijassa ohjelman tekijän tekemissä valinnoissa tietojenkäsittelyongelman ratkaisun ohjelmallisessa toteuttamisessa.

Jos tietojenkäsittelytehtävään on olemassa ainoastaan yksi ratkaisu, johon päädytään mekaanisesti ulkoisten vaatimusten sanelemana, ei ohjelma ilmennä ohjelman tekijän luovaa ja omaperäistä panosta. Yleensä kuitenkin tietojenkäsittelyongelmaan on useita ohjelmallisia ratkaisuja.

Tietokoneohjelmien, kuten muidenkin teosten osalta, joudutaan tapauskohtaisesti ratkaisemaan, yltyäkö ohjelma tai sen osa teostasoon. Lain soveltamiskysymys on viime kädessä tuomioistuimen asia.

Suoja kohdistuu ohjelmaan sinänsä eikä tietojärjestelmään tai tietojärjestelmän ideoihin. Tekijänoikeus on siis muodon suoja. Algoritmit, käsittelysäännöt, periaatteet, ideat ja vastaavat seikat, jotka ovat tietokoneohjelman lähtökohtana, eivät ole suojattuja sellaisinaan. Niitä saa kuka tahansa käyttää.

Suoja kattaa kaikki erilaiset ohjelman ilmenemismuodot. Tietokoneohjelma on siten suojattu riippumatta siitä, onko se ilmaistu alkukielellä vai konekielellä. Merkitystä ei ole myöskään, millä fyysisellä alustalla ohjelman kappale on. Alkukielinen ohjelma voi olla esimerkiksi paperilla osana painettua kirjaa tai muutoin graafisesti reprodusoitu. Konekielinen ohjelma voi olla tallennettuna esimerkiksi levykkeelle, magneettinauhalle tai integroidulle piirille.

10 §. Pykälän 2 momentin mukaan integroidun piirin piirimallin oikeussuojasta säädetään erikseen. Vaikka piirimalli voisi periaatteessa olla tekijänoikeussuojan kohteena suojan edellytykset täyttyessään, säännöksen mukaan siihen ei sovellettaisi tekijänoikeuslakia vaan yksinomaan piirimallilakia. Säännöksen tarkoituksena on poistaa kahden eri lain päällekkäisyydestä aiheutuvat soveltamis- ja tulkintaongelmat.

11 §. Tekijänoikeuslain 11 §:n 1 momentin pääsäännön mukaan on sallittua valmistaa julkistetusta teoksesta muutama kappale yksityistä käyttöä varten.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetun lisäyksen mukaan tietokoneohjelmasta saisi valmistaa tietokoneella luettavassa muodossa olevan kappaleen edellyttäen, että ohjelma on julkaistu.

Tietokoneella luettavassa muodossa olevalla tietokoneohjelmalla tarkoitetaan ohjelmaa, joka on tallennettu tietovälineelle siten, että sitä voidaan sellaisenaan käyttää ohjaamaan tietokoneen toimintaa. Esimerkkinä voidaan mainita levykkeelle tallennettu konekielinen ohjelma, joka voidaan kääntämättä suorittaa tietokoneella. Myös alkukielinen ohjelma voidaan tulkiohjelman avulla suorittaa tietokoneella.

Tekijänoikeuslain 8 §:n 2 momentin mukaan teos katsotaan julkaistuksi, kun sen kappaleita tekijän suostumuksella on saatettu kauppaan tai muutoin levitetty yleisön keskuuteen. Käytännössä edellytetään myös, että teoksesta on valmistettu riittävän useita kappaleita, jotta niitä on ollut saatavissa siten, että yleisön kohtuulliset tarpeet ovat teoksen luonteen huomioon ottaen tulleet täytetyiksi. Esimerkkinä tietokoneohjelmasta, jonka kopiointi on sallittua 11 §:n 4 momentin osoittamassa laajuudessa, voidaan mainita levykkeillä myytävät standardiohjelmat.

Julkaistuksi ei yleensä ole katsottava ohjelmistoa, jota on ainoastaan rajoitettu määrä lisensioitu käyttäjille ehdoin, että sitä ei saa edelleen levittää. Tällaisen ohjelman kopiointi tietokoneella luettavassa muodossa yksityiseen käyttöön ei siis olisi sallittua.

Muussa muodossa olevista tietokoneohjelmista saisi valmistaa kappaleita yksityistä käyttöä varten 11 §:n 1 momentin pääsäännön mukaan. Myös tällöin edellytetään, että teos on julkistettu. Tekijänoikeuslain 8 §:n 1 momentin mukaan ohjelmateos katsotaan julkistetuksi, kun se on luvallisesti saatettu yleisön saataviin. Esimerkiksi ainoastaan yrityksen omaan sisäiseen käyttöön tehtyä ohjelmaa ei ole katsottava julkistetuksi. Siitä ei siis saa valmistaa kappaleita yksityistä käyttöä koskevan rajoituksen perusteella muussakaan kuin tietokoneella luettavassa muodossa esimerkiksi valokopioimalla paperilla oleva ohjelman alkukielinen versio.

Säännöstä sovellettaessa on otettava huomioon pykälän 1 momentin sisältö. Ainoastaan muutamien kopion tekeminen on sallittua. Kyseeseen tulevat puhtaasti henkilökohtaiset tarpeet lähimmässä perhe- ja ystäväpiirissä. Valmistettuja kopioita ei saa käyttää muuhun tarkoitukseen.

23 §. Pykälän pääsäännön mukaan sellaisia julkaistun kirjallisen tai sävellysteoksen kappaleita, jotka julkaiseminen käsittää, saa edelleen levittää. Koska tekijänoikeuslain 1 §:ää on ehdotettu tarkistettavaksi siten, että tietokoneohjelmaa pidettäisiin kirjallisena teoksena, säännös soveltuisi myös tietokoneohjelmiin.

Esimerkkinä sellaisesta julkaistusta tietokoneohjelmasta, johon pääsääntö soveltuu, voidaan mainita henkilökohtaisille tietokoneille tarkoitettu valmisohjelma, jonka kappaleita myydään yleisölle levykkeillä. Sen sijaan suurempi asiakaskohtainen ohjelmisto ei yleensä tule julkaistuksi. Tällaiseen ohjelmaan ei siten soveltu levitysoikeuden raukeamista koskeva säännös.

Tekijänoikeuslain 23 §:n perusteella tietokoneohjelman tai muun kirjallisen tai sävellysteoksen kappaleen omistaja saa myydä edelleen omistamansa teoksen kappaleen ilman oikeudenhaltijan suostumusta. Säännös mahdollistaa esimerkiksi kirja- ja äänilevyantikvariaattien toiminnan.

Voimassa olevassa säännöksessä on poikkeuksena pääsäännöstä, että sävellysteoksen nuottien vuokraamiseen yleisölle on hankittava oikeudenhaltijan lupa. Ehdotettavan uuden 2 momentin mukaan myös muiden sävellysteosten kappaleiden vuokraaminen yleisölle edellyttäisi teoksen oikeudenhaltijan suostumusta. Siten äänilevyn yleisölle vuokraamiseen tarvittaisiin lupa.

Jotta lakia ei yritettäisi kiertää esimerkiksi myynnin yhteydessä käytettävällä takaisinostoehdolla, ehdotetaan vuokraukseen rinnastettavaksi sitä tosiasiallisesti vastaavat oikeustoimet.

Säännöstä ei sen sijaan ole tarkoitettu sovellettavaksi tilanteisiin, joissa kirjasto perii koelmansa käyttöoikeudesta yleisen maksun, jolla ainoastaan pyritään kattamaan palvelusta aiheutuneet kulut.

Ehdotettavan 2 momentin mukaan myös tietokoneella luettavassa muodossa olevan tietokoneohjelman vuokraaminen sekä lisäksi lainaaminen yleisölle edellyttäisi oikeudenhaltijan suostumusta. Edellä on 11 §:n 4 momentin perustelujen kohdalla selvitetty, mitä tietokoneella luettavassa muodossa olevalla tietokoneohjelmalla tarkoitetaan.

Tekijä voi luopua vetoamasta ohjelmaan kohdistuvaan tekijänoikeuteensa. Estettä ei siten ole niin sanottujen julkisohjelmien kirjastolainaukselle lupaa hankkimatta.

Säännös ei koske tilanteita, joissa tietokoneohjelma on kirjastossa yleisön käytettävissä sikäli, kuin ohjelman kappaleita ei lainata yleisölle kirjaston ulkopuolelle. Kirjaston oikeus valmistaa käyttö- ja varakopioita järjestetty ehdotetun 40 a §:n perusteella. Tällaiseen ohjelman käyttöön ei siis tarvita erikseen lupaa, ellei ohjelman oikeudenhaltija ole kirjaston kanssa toisin sopinut.

Ehdotettava säännös ei vaikuta sellaisen tietokoneohjelman kappaleen lainaamiseen, joka on muussa kuin tietokoneella luettavassa muodossa. Siten esimerkiksi osana painettua kirjaa olevan alkukielisen ohjelman saa lainata yleisölle 23 §:n 1 momentin pääsäännön mukaan oikeudenhaltijan suostumusta hankkimatta.

Tekijän yksinoikeuteen kuuluva levitysoikeus koskee tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin mukaan ainoastaan yleisölle tapahtuvaa teoskappaleiden levittämistä. Näin ollen myös lain 23 §:llä on merkitystä ainoastaan sellaisissa tilanteissa, joissa teoksen kappaleita levitetään yleisölle. Esimerkiksi tietokoneohjelman kappaleen vuokraaminen ja lainaaminen yksityishenkilöiden välillä ei kuulu tekijän yksinoikeuden piiriin. Siten tällaiseen oikeustoimeen ei tarvita ohjelman oikeudenhaltijan lupaa.

Ehdotettavaa 2 momenttia ei ole tarkoitettu sovellettavaksi tilanteisiin, joissa yleisölle vuokrataan tai lainataan laitetta tai muuta tavaraa, johon sisältyy tietokoneohjelma, jos kyseessä on pääasiallisesti muu kuin ohjelmatuote. Esimerkkinä voidaan mainita laskimet ja kodinkoneet. Kuitenkin jos ohjelmaa levitetään tuotteesta erillään, vaaditaan ohjelman vuokraamiseen tai lainaamiseen yleisölle ohjelman oikeudenhaltijan lupa.

26 d §. Pykälään lisätään uusi 4 momentti, jonka mukaan tallentamattomien nauhojen maahantuoja saa nauhat tullista ainoastaan määrättyillä edellytyksillä. Nämä edellytykset ovat itsenäisiä kasettimaksun perintään liittyviä seikkoja eivätkä ne riipu tullilainsäädännössä tavarantoimittajalle asetetuista edellytyksistä.

Tulliviranomainen saa luovuttaa nauhat ensinnäkin siinä tapauksessa, että maahantuoja osoittaa maksaneensa asianomaisia nauhoja koskevan kasettimaksun perivälle järjestölle. Maksun suorittaminen voidaan osoittaa esimerkiksi esittämällä jäljennös maksetusta kasettimaksulaskusta.

Toinen tapaus, jossa nauhat saadaan luovuttaa tullivalvonnasta, on vakuuden antaminen

perivälle järjestölle maksun suorittamisesta. Vakuuden tulee olla luonteeltaan hyväksyttävä, esimerkiksi pankkitakaus, ja suuruudeltaan riittävä. Kasettimaksua koskevan vakuuden arvioinnista vastaa perivä järjestö, joka ilmoittaa vakuuden hyväksymisestä tulliviranomaiselle.

Tulliviranomainen voi luovuttaa kasettimaksuvelvollisuuden alaiset nauhat myös siinä tapauksessa, että perivä järjestö on antanut luovutukselle suostumuksensa. Suostumus voi olla määräaikaan tai toistaiseksi annettu. Sen edellytyksenä on, että järjestöllä on perusteltua aihetta olettaa maahantuojan suorittavan maksun asianmukaisesti. Vaikka suostumukselle ei säännöksessä ole asetettu muotovaatimusta, se on syytä antaa tulliviranomaisille kirjallisena. Kyseeseen voi tulla esimerkiksi määräaikoina annettava lista niistä maahantuojista, jotka järjestön suostumus kattaa.

Käytännössä suostumus voi kattaa suurimman osan maahantuojista, koska maahantuoijat ovat tähän saakka toimittaneet asianmukaiset ilmoitukset maahantuomistaan nauhoista perivälle järjestölle ja maksaneet maksun ilman erityisiä perintätoimenpiteitä. Jos kuitenkin osoittautuu, että maahantuoja laiminlyö erääntyneen maksun suorittamisen tai pykälän 2 momentissa säädetyn velvollisuuden antaa perinnässä tarvittavat tiedot maahantuomistaan nauhoista, järjestö voi peruuttaa maahantuojaa koskevan suostumuksen. Tällöin maahantuojan tulee joko suorittaa kasettimaksu tai antaa vakuus sen suorittamisesta perivälle järjestölle saadakseen maahantuomansa nauhat luovutetuksi tullista.

27 §. Voimassa olevan pykälän 3 momentin mukaan tekijänoikeuden luovutuksesta eräissä tapauksissa säädetään 30—40 §:ssä. Mainittuja säännöksiä sovelletaan vain, jollei ole toisin sovittu.

Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi viittaus tietokoneohjelman luovutusta koskevaan uuteen 40 a §:ään ja työsuhteessa luodun tietokoneohjelman oikeuden siirtymistä koskevaan uuteen 40 b §:ään. Säännöksiä sovellettaisiin vain, jollei ole toisin sovittu.

40 a §. Tekijänoikeuden siirtymistä koskevaan 3 lukuun ehdotetaan kahta tietokoneohjelmia koskevaa erityissäännöstä, 40 a ja 40 b §:ää. Näiden edelle ehdotetaan lisättäväksi uusi väliotsikko ”Tietokoneohjelmat”.

Ehdotettava uusi 40 a § sisältää tietokoneohjelman käyttöoikeuden luovutusta koskevan tulkintolettaman. Säännöksessä on käytetty

käytännön tilanteissa tavallista ilmaisuä käyttöoikeus. On huomattava, että tekijänoikeuslain mukaisiin tekijän yksinoikeuksiin ei sisälly ohjelman käyttäminen tietokoneessa. Ohjelman normaali käyttö kuitenkin edellyttää tiettyjen toimenpiteiden suorittamista, jotka kuuluvat yksinoikeuden piiriin. Näitä ovat ohjelman kappaleiden valmistaminen ja ohjelman muuttaminen.

Säännöksen perusteella tietokoneohjelman käyttöoikeuden luovutus käsittäisi ensinnäkin oikeuden valmistaa ohjelmasta sen käyttämisen ja säilyttämisen edellyttämät kappaleet.

Ohjelman normaali käyttö tietokoneessa edellyttää yleensä kappaleen valmistamista. Säännös soveltuisi esimerkiksi tilanteeseen, jossa levykkeellä oleva ohjelma kopioidaan tietokoneen kovalevyasemalle ohjelman käyttöä varten. Säilyttämisen edellyttämät kappaleita ovat ohjelman varakopiot ja arkistokappaleet.

Tietokoneohjelman käyttöoikeuden luovutus käsittäisi myös oikeuden tehdä ohjelmaan käytön edellyttämät muutokset.

Säännöksen perusteella valmistettuja tai muutettuja kappaleita ei saa käyttää muuhun tarkoitukseen, kuin mihin ne alunperin on valmistettu. Tällaista ohjelman kappaleita ei saa esimerkiksi luovuttaa muulle kuin ohjelman alkuperäiskappaleen käyttöön oikeutetulle. Säännöksen perusteella ei saa myöskään valmistaa kopioita ohjelmasta käytettäväksi eri työasemilla ilman eri sopimusta. Sellaisia kappaleita ei saa myöskään käyttää sen jälkeen, kun ohjelman käyttöoikeus on lakannut.

Säännös soveltuu ensinnäkin silloin, kun ohjelman oikeudenhaltijan ja käyttäjän välillä on nimenomainen sopimus ohjelman käyttöoikeuden luovutuksesta. Se on tarkoitettu kattamaan myös tilanteet, joissa ohjelma on luovutettu käytettäväksi ilman nimenomaista sopimusta. Näistä voi mainita esimerkkinä sen, kun levykkeellä oleva ohjelma myydään lähtien siitä normaalista olettamuksesta, että ostaja myös saa käyttää ohjelmaa. Kun ohjelman oikeudenhaltija on tällaisessa tilanteessa hiljaisesti suostunut ohjelman normaaliin käyttöön, on katsottava, että ostajalle tulee käyttöoikeus puheena olevan tulkintasäännöksen osoittamassa laajuudessa, kun ohjelman alkuperäiskappale luovutetaan edelleen.

Säännöksessä tarkoitettuun ohjelman kappaleiden valmistamiseen ja ohjelman muuttamiseen on oikeutettu fyysinen henkilö tai viranomais, laitos, yritys tai muu yhteisö, joka

on saanut ohjelman laillisesti haltuunsa. Merkitystä ei ole sillä, käytetäänkö ohjelmaa yksityisiin tai muihin tarpeisiin.

Säännös kattaa kaikki ohjelmat riippumatta siitä, onko niitä julkaistu tai muuten julkistettu, tai ovatko ohjelman kappaleet tietokoneella luettavassa tai muussa muodossa.

Tietokoneohjelmaan voi sisältyä varsinaisen ohjelman lisäksi muuta suojattua aineistoa. Esimerkiksi peliohjelmaan liittyvää liikkuvaa kuvaa ja ääntä voidaan pitää teoksina. Ohjelmaan voi sisältyä myös tekstitiedostoja ja luetteloita. Ohjelman kopiointi edellyttää väistämättä myös tällaisen ohjelmaan sisältyvän aineiston kopiointia. Säännöksen perusteella voidaan valmistaa kappaleita ohjelmasta mukaan lukien siihen sisältyvä suojattu aineisto.

Säännös merkitsee poikkeusta tekijänoikeuslain 27 §:n 2 momentin säännökseen, jonka mukaan kappaleen luovutukseen ei sisälly tekijänoikeuden luovutusta, sekä 28 §:n säännökseen, jonka mukaan tekijänoikeuden luovutuksensaaja ei saa muuttaa teosta, ellei toisin ole sovittu.

Tekijänoikeuslain 27 §:n 3 momentin viittauksen perusteella ehdotettua säännöstä sovellettaisiin vain mikäli ei ole toisin sovittu.

40 b §. Tekijänoikeus teokseen kuuluu tekijänoikeuslain 1 §:n mukaan alunperin teoksen luoneelle tekijälle. Yleiset määräykset oikeuden siirtymisestä sisältyvät lain 3 lukuun. Ehdotuksen 40 b § sisältää erityissäännöksen tietokoneohjelman kohdistuvan tekijänoikeuden siirtymisestä työ- ja virkasuhteissa.

Jos tietokoneohjelma on luotu täytettäessä työ- tai virkasuhteesta johtuvia työtehtäviä, tekijänoikeus tietokoneohjelmaan siirtyy työnantajalle.

Työsuhteella tarkoitetaan työsopimuslain 1 §:ssä tarkoitettuun työsopimukseen perustuvaa työsuhdetta. Sanotulla sopimuksella työntekijä sitoutuu tekemään työnantajalle työtä tämän johdon ja valvonnan alaisena palkkaa tai muuta vastiketta vastaan. Virkasuhde on julkisoikeudellinen palvelussuhde, jossa työnantajana on julkisyhteisö, esimerkiksi valtio tai kunta.

Jotta tekijänoikeus tietokoneohjelmaan siirtyisi työnantajalle säännöksen mukaisesti, kyseessä tulee olla työsuhteesta tai vastaavasti virkasuhteesta johtuvien työtehtävien täyttämisen. Jos työntekijä luo ohjelman tai osallistuu ohjelman luomiseen erillisestä toimeksiannosta normaalin toimenkuvansa ulkopuolella, oikeu-

det eivät siirry työnantajalle säännöksen nojalla, vaan ainoastaan erillisellä sopimuksella.

Siirtyminen käsittää 2 §:n mukaiset taloudelliset oikeudet. Siirtyminen pysyy voimassa myös työ- tai virkasuhteen päätyttyä.

Moraalisiin oikeuksiin sovelletaan 3 §:n säännöksiä. Koska ohjelmien luonne ja käyttö poikkeavat olennaisesti muista teoslajeista, niillä on tietokoneohjelmien kohdalla vähäinen merkitys. Alalla vallitseva hyvä tapa ei yleensä edellytä tekijän nimen mainitsemista. Ohjelmaan tehtyjä muutoksia voidaan käytännössä erittäin harvoin pitää tekijää loukkaavina.

Oikeuksien siirtyminen kattaa paitsi varsinaiseen ohjelmaan liittyvän oikeuden myös ohjelmaan sisältyviin muihin teoksiin, kuten tekstitiedostoihin, liittyvät oikeudet. Tämän lisäksi ehdotuksen mukaan tekijänoikeus siirtyy myös työsuhteessa luotuun ohjelmaan välittömästi liittyvään teokseen. Tällaisia teoksia ovat ohjelmaan välittömästi liittyvät ohjelmakuvaukset ja tukimateriaali.

Työnantajalle siirtyvien oikeuksien sisältö määräytyy lain yleisten säännösten mukaan. Tekijänoikeuden voimassaoloaikaa laskettaessa on otettava huomioon 44 §:n 1 momentin säännös. Sen mukaan teokseen, joka on julkaistu tekijän nimeä tai yleisesti tunnettua salanimeä tai nimimerkkiä ilmoittamatta, on tekijänoikeus voimassa, kunnes viisikymmentä vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona teos julkistettiin.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentin säännöksiä oikeuksien siirtoa koskevasta olettamasta ei sovelleta korkeakoulun opetus- tai tutkimustyössä toimivan tekijän luomaan tietokoneohjelmaan. Oikeudet siirtyvät näissä tapauksissa laitokselle vain sopimuksen perusteella. Esimerkiksi jos tietokoneohjelma luodaan osana ulkopuolisen rahoittajan korkeakoululta tilaamaa tutkimusta, voidaan ohjelman tekijänoikeuden siirtymisestä sopia korkeakoulun, tekijän ja tutkimuksen tilaajan välillä sopimuksella.

Pääsääntöä ehdotetaan sovellettavaksi kuitenkin sotilasopetuslaitosten palveluksessa toimivien opettajien ja tutkijoiden luomiin tietokoneohjelmiin.

Tekijänoikeuslain 27 §:n 3 momentin viittauksen perusteella ehdotettua säännöstä sovellettaisiin vain mikäli ei ole toisin sovittu.

Ehdotetulla sääntelyllä ei ole vaikutusta oikeuksien siirtymiseen työ- tai virkasuhteessa

muiden teoslajien kuin tietokoneohjelmien osalta.

45 §. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan tarkistettavaksi sekä kielellisesti että rakenteellisesti.

Pykälän 2 momentin mukaan esittävän taiteilijan esitys on voimassa 50 vuotta esityksen tallentamisvuodesta. Suoja-aika pitenee nykyiseen verrattuna 25 vuodella.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettaviksi viittaukset lain 6—8 ja 26 §:ään. Lisäksi voimassa olevassa säännöksessä oleva viittaus 27 §:ään ehdotetaan muutettavaksi viittaukseksi 27 §:n 1 ja 2 momenttiin. Esittävän taiteilijan esitystä koskisivat siten soveltuvin osin säännökset yhteisen oikeuden käyttämisestä, tekijäolettamasta, nimettömän teoksen tekijän edustamisesta, julkistamisesta, julkaisemisesta, moraalisten oikeuksien rajoittamisesta, lähteen mainitsemisesta ja teoksen muuttamisesta.

46 §. Äänitteen valmistajan oikeuksien suoja-aika ehdotetaan 1 momentissa pidennettäväksi nykyisestä 25 vuodesta 50 vuoteen. Suoja-aika laskettaisiin sen vuoden päättymisestä, jona ääni tallennettiin.

Säännöksen 2 momenttiin ehdotetaan lisättäviksi viittaukset 6—8 §:ään, 27 §:n 1 ja 2 momenttiin sekä 29 §:ään. Tekijänoikeuslain 6 §:n säännökset niin sanotusta yhteisteoksesta soveltuisivat siten vastaavasti äänitteiden yhteistuotantotilanteisiin. Äänitallenteita koskisivat vastaavasti myös 7 §:n säännökset tekijäolettamasta ja tekijän edustajasta ja 8 §:n säännökset julkistamisesta ja julkaisemisesta. Tuottajan oikeuksia koskisivat myös yleiset määräykset oikeuden luovutuksesta lain 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 29 §:ssä.

47 §. Ehdotetun 1 momentin mukaan 46 §:ssä tarkoitettua laitetta eli äänitallennetta saadaan esittäjän ja tuottajan suostumuksesta käyttää radio- tai televisiolähetyksessä taikka ansiotarkoituksessa julkiseen esittämiseen. Käyttämisestä on suoritettava mainituille oikeudenhaltijoille korvaus.

Julkisella esityksellä tarkoitetaan säännöksessä samaa kuin lain 2 §:ssä. Säännöksessä edellytetty ansiotarkoitus voi olla välitön tai välillinen. Esimerkkeinä säännöksessä tarkoitettua tilanteista voidaan mainita äänilevyn tai -kasetin soittaminen messuilla, tavaratalossa, ravintolassa tai kahvilassa taustamusiikkina.

Esittäjille ja tuottajille maksettavan korvauksen suhteen ehdotus vastaa pääpiirtein voimassa olevan 1 momentin säännöksiä. Mai-

ninta esittävän taiteilijan oikeuden toteuttamisesta äänitteen valmistajan välityksellä ehdotetaan kuitenkin poistettavaksi. Korvaukseen oikeutetut voisivat säännöksen mukaan toteuttaa oikeutensa ainoastaan samanaikaisesti.

Jos oikeus toteutetaan lukuisia suomalaisia esittäviä taiteilijoita tai valmistajia edustavan järjestön välityksellä, esittävän taiteilijan tai valmistajan oikeus korvaukseen suhteessa perivään järjestöön vanhentuisi kuitenkin kolmessa vuodessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana äänitallennetta käytettiin pykälässä tarkoitetulla tavalla.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi esittävän taiteilijan oikeuden osalta viittaus 26 §:n 2 momentin säännöksiin lähteen mainitsemisvelvollisuudesta sekä teoksen sallitusta muuttamisesta. Voimassa olevan 2 momentin mukaan viittaukset lain 27 ja 29 §:ään koskevat vain esittäviä taiteilijoita. Mainittujen säännösten soveltaminen ehdotetaan ulotettavaksi myös äänitteiden valmistajiin. Viittaus 27 §:n 3 momenttiin ehdotetaan poistettavaksi tarpeettomana.

Pykälän 3 momentin mukaan 1 ja 2 momentin säännökset eivät koske laitetta, johon on otettu elokuvateos. Muutoksen tarkoituksena on selvittää voimassa olevaa säännöstä, joka koskee äänielokuvaa. Elokuvateoksen sisältävän kuvatalenteen julkinen esittäminen ei muutoksen jälkeenkään edellytä korvauksen maksamista esittäville taiteilijoille ja kuvatalenteen sisältämän äänitteen valmistajalle.

48 §. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että televisiolähteyksen toisintaminen tiloissa, joihin yleisöllä on pääsy maksua vastaan, edellyttäisi lähettäjäyhteyden lupaa. Voimassa olevan säännöksen mukaan suostumus tarvitaan ainoastaan elokuvateatterissa tai siihen verrattavassa huoneistossa tapahtuvaan toisintamiseen yleisölle. Tällaista toimintaa ei esiinny ainakaan mainittavassa määrin. Ehdotettu säännös soveltuisi esimerkiksi tilanteeseen, jossa messuilla välitetään messuyleisölle televisio-ohjelmia.

Pykälän 2 momentissa lähettäjäyhteyden oikeuksia ehdotetaan laajennettaviksi siten, että yrityksen suostumus tarvittaisiin paitsi lähteyksen tallentamiseen myös tallennetun lähteyksen uudelleen lähettämiseen. Esimerkiksi tallennetun televisiolähteyksen lähettäminen kaapeli-verkossa tai tallennetun radio-ohjelman lähettäminen paikallisradiossa edellyttäisi alkuperäisen lähettäjäyhteyden lupaa. Sanonnalla ”uu-

delleen lähettäminen” halutaan nimenomaisesti korostaa, ettei kyseessä ole samanaikainen lähettäminen, josta 1 momentissa käytetään sanontaa ”lähettää edelleen”.

Radio- ja televisioyhteyksien oikeuksien suoja-aika ehdotetaan 2 momentissa pidennettäväksi 25 vuodesta 50 vuoteen lähetysvuodesta laskettuna.

Pykälän 3 momentissa oleviin viittaussäännöksiin ehdotetaan lisättäväksi viittaukset lain 6—8 §:ään, 27 §:n 1 ja 2 momenttiin sekä 29 §:ään.

49 §. Säännöksessä tarkoitettujen luetteloiden ja muiden töiden suoja on nykyisin voimassa kymmenen vuotta sen vuoden lopusta, jona työ julkaistiin. Tähän pääsääntöön ehdotetaan täydennystä, jonka mukaan suoja-aika päättyisi kuitenkin viimeistään silloin, kun viisitoista vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona työ valmistui.

Jos siis luettelo valmistui syyskuussa 1987 ja se julkaistiin tammikuussa 1988, lasketaan suoja-aika pääsäännön mukaisesti julkaisuvuoden lopusta. Suoja-aika päättyy 31 päivänä joulukuuta 1998. Jos luetteloa ei olisi julkaistu, suoja aika olisi laskettu valmistusvuoden lopusta. Se olisi päättynyt 31 päivänä joulukuuta 2002.

Luettelo katsotaan valmistuneeksi, kun suuri määrä tietoja on yhdistelty. Luettelo, johon on tehty muutoksia, on uusi luettelo. Se on valmistunut, kun muutokset on tehty. Muutetun luettelon suoja-aika lasketaan muutosten tekemisestä. Jos muutoksia edeltäneestä luettelosta jää julkaisematon versio, sen suoja-aika päättyy kuluttua version valmistusvuoden päättymisestä.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäviksi viittaukset 9 ja 12 §:ään, 17 §:n 1 momenttiin ja 24 ja 40 b §:ään. Tekijänoikeussuojan ulkopuolelle jätettyihin lakeihin, asetuksiin, viranomaisien tai muun julkisen elimen päätöksiin ja lausumiin sisältyvien 49 §:ssä tarkoitettujen töiden osalta ei siten voisi vedota myöskään luettelosuojaan. Näihin töihin tulisivat lisäksi sovellettaviksi tekijänoikeuden rajoitukset, jotka koskevat arkistojen, kirjastojen ja Suomen elokuva-arkiston oikeutta valmistaa teoksesta kappaleita, opetustoiminnassa tapahtuvaa suojattujen teosten nauhoittamista sopimuslisenssiin perustuvan järjestelyn nojalla sekä eräiden julkisten lausumien ja kirjoitusten vapaata toisintamista.

Työ- tai virkasuhteessa luotuun tietokoneohjelmaan saattaa välittömästi liittyä myös suojattuja luetteloita, jotka on valmistettu työ- tai virkasuhteessa. Oikeus luetteloon voi 49 §:n perusteella jo alunperin olla työnantajalla. Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi viittaus 40 b §:ään. Siten niissäkin tilanteissa, joissa oikeus ei jo alunperin ole työnantajalla, sovelletaan luetteloihin vastaavasti 40 b §:n säännöksiä oikeuksien siirtymisestä työnantajalle.

64 §. Pykälän 1 momentin mukaan esittävän taiteilijan 45 §:ssä tarkoitettu esitys on suojattu, jos esitys tapahtuu Suomessa tai jos se tallennetaan täällä. Esitys on tallennus- tai esityspaikasta riippumatta suojattu myös, jos esittävä taiteilija on Suomen kansalainen tai täällä vakinaisesti asuva henkilö.

Pykälän 2 momentin mukaan lain 46 §:n säännöksiä sovelletaan kaikkiin äänitallenteisiin. Merkitystä ei siten ole esimerkiksi sillä, missä äänite on tallennettu tai julkaistu. Kaikkien äänitteiden jäljentäminen 46 §:ssä mainitun suoja-ajan kuluessa vaatii äänitteen valmistajan suostumuksen.

Pykälän 3 momentin mukaan lain 47 §:n mukainen korvausoikeus äänitteen julkisesta esittämisestä koskee Suomessa tallennettuja äänitallenteita sekä äänitallenteita, joiden valmistaja on Suomen kansalainen, Suomessa vakinaisesti asuva henkilö tai suomalainen yhteisö.

Lain 47 a §:n mukainen korvausoikeus äänitteen edelleen lähettämisestä koskee 4 momentin mukaan minkä tahansa yleisradiolähetyksen Suomessa tapahtuvaa edelleen lähettämistä. Edellytyksenä on, että edelleen lähetettävässä yleisradiolähetyksessä käytettävä äänite on tallennettu Suomessa taikka että äänitteen valmistaja on Suomen kansalainen, suomalainen yhteisö tai Suomessa vakinaisesti asuva henkilö.

Radio- ja televisiolähetyksen suoja koskevia lain 48 §:n säännöksiä sovelletaan 64 §:n 5 momentin 1 kohdan mukaan Suomessa tapahtuviin yleisradiolähetyksiin. Muualla tapahtuvat lähetykset ovat momentin 2 kohdan mukaan suojattuja, jos lähettäjä on Suomen kansalainen, täällä vakinaisesti asuva henkilö taikka suomalainen yhteisö.

Rooman sopimuksen tultua Suomen osalta voimaan lokakuun 21 päivänä 1983 tekijänoikeuslain 5 luvun säännökset esittävien taiteilijoiden, äänitetuottajien ja radio- ja televisioyri-tysten suojasta koskevat kansallisen kohtelun periaatteen mukaisesti myös muista Rooman

sopimusvaltioista peräisin olevia suojattuja suorituksia ottaen huomioon Suomen sopimukseen tekemät varaukset.

1.3. Laki oikeudesta valokuvaan

1 §. Pykälän 1 momentti ehdotetaan muutettavaksi lakiteknisesti siten, että valokuvaajan oikeudet valmistamaansa valokuvaan luetaan kahdessa alakohdassa. Samalla momenttiin ehdotetaan tehtäväksi eräitä sanonnallisia tarkistuksia. Ehdotuksella ei ole tarkoitus muuttaa valokuvain suojakohdetta millään osin.

Sanalla valokuvaaja tarkoitetaan 1 momentissa samaa kuin voimassa olevan säännöksen sanonnalla ”sillä, joka on valmistanut valokuvan”.

Valokuvaajan oikeudet koskevat kuvaa sekä muuttamattomana että muutetussa muodossa. Säännöksessä tarkoitettua muuttamista on kaikenlaisten muutosten tekeminen kuvaan, kuten kuvan osien poistaminen rajaamalla kuvaa, erilaisten elementtien lisääminen kuvaan, värikuvan muuttaminen mustavalkoiseksi ja päinvastoin sekä erilaisten valotuksen avulla tapahtuvien muutosten tekeminen. Merkitystä ei ole sillä, ovatko muutokset luonteeltaan taiteellisia vai teknisiä eikä sillä, missä kuvankäsittelyn vaiheessa ne tehdään. Tulkinnalliselta kannalta muutosten tekeminen valokuvaan voidaan rinnastaa teoksen muuttamiseen tekijänoikeuslain 2 §:n mukaisesti.

Pykälän 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi säännös, jonka mukaan tieteellisen tai taiteellisen arvon omaavasta valokuvasarjasta on säädetty erikseen. Tällaisia erityissäännöksiä ei ole annettu.

Valokuvana pidetään 2 momentin mukaan myös kuvaa, joka valmistetaan valokuvaamiseen verrattavin menetelmin. Integroitujen piirien valmistuksessa on mahdollista käyttää valokuvaamiseen verrattavaa tekniikkaa. Valokuvaaki tulee sovellettavaksi esimerkiksi valmistuksessa käytettäviin maskeihin. Koska integroitujen piirien suojasta ehdotetaan annettavaksi erityislaki, valokuvain päällekkäinen soveltaminen poistetaan tältä osin nimenomaisesti 3 momenttiin otettavalla säännöksellä.

15 §. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännökset valokuvaa koskevan oikeuden luovutuksesta. Kuten tekijänoikeus, myös oikeus valokuvaan voidaan luovuttaa joko ko-

konaan tai osittain. Siirrettävä oikeus voi olla yksinomainen, jolloin muut kuin luovutuksen-saaja eivät voi kuvaa käyttää. Myös pelkkä käyttöoikeus, esimerkiksi kuvan kertajulkaisu-oikeus, voidaan luovuttaa.

Oikeus valokuvaan voidaan pykälän 1 momentin mukaan luovuttaa 2 §:n säännöksistä johtuvien rajoituksin. Valokuvalain 2 § koskee valokuvaajan moraalisia oikeuksia. Näitä oikeuksia ei voida siirtää toiselle. Valokuvaajalla on kuitenkin esimerkiksi kuvan käytöstä sopiessaan mahdollisuus luopua moraalisista oikeuksistaan kokonaan tai osittain.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisäksi otettavaksi säännös, jonka mukaan valokuvan kappaleen luovutukseen ei sisälly valokuvaa koskevan oikeuden luovutusta. Omistusoikeus valokuvan kappaleeseen ja oikeus valokuvaan ovat siis eri asioita ja voivat kuulua eri henkilöille. Vastaava periaate ilmenee tekijänoikeuslain 27 §:n 2 momentista.

Pykälän 1 momenttiin ehdotettavat säännökset eivät merkitse muutosta voimassa olevaan oikeustilaan; säännöksen tarkoituksena on ainoastaan kirjata säännökseen vallitseva tulkinta.

Pykälän 2 momentti sisältää nykyistä 15 §:n 1 momenttia vastaavat säännökset. Ehdotetun 2 momentin mukaan oikeus tilattuun valokuvaan siirtyy tilaajalle, jollei toisin ole nimenomaan sovittu. Voimassa olevan säännöksen mukaan oikeus valokuvaan kuuluu tilaajalle kyseisessä tilanteessa. Muutoksen tarkoituksena on selvittää, että myös tilattua valokuvaa koskeva oikeus kuuluu alunperin valokuvaajalle, vaikka se tilauksen yhteydessä siirtyykin tilaajalle.

16 §. Oikeus valokuvaan on pykälän mukaan voimassa, kunnes 50 vuotta on kulunut valokuvan valmistusvuoden päättymisestä. Valmistusvuodella tarkoitetaan säännöksessä sitä kalenterivuotta, jona kuva on valmistettu. Valokuva katsotaan valmistetuksi, kun kuva on kiinnitetty valoherkälle tai muulle vastaavalle alustalle siten, että siitä voidaan valmistaa kappaleita.

1.4. Laki patentti- ja rekisterihallituksesta

1 §. Integroitujen piirien suoja on uusi teollisoikeudellinen suojamuoto. Yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin ehdotetun lain mukaan suoja perustuisi rekisteröintijärjestel-

mälle. Rekisteriviranomaisena toimisi, kuten muillakin teollisoikeuden alueilla, patentti- ja rekisterihallitus. Tästä annetun lain 1 §:ään ehdotetaan otettavaksi maininta keskusvirastolle annettavasta uudesta tehtävästä.

4 §. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi kohta, jonka mukaan patentti- ja rekisterihallituksen valitusosasto käsittelee ensimmäisenä muutoksenhakuasteena myös integroitujen piirien piirimalleja koskevat viraston päätökset.

10 §. Pykälään ehdotetaan lisäystä, jonka mukaan teknistä asiantuntemusta edellyttävät asiat, jotka koskevat integroitujen piirien piirimalleja, käsitellään korkeimmassa hallinto-oikeudessa samassa kokoonpanossa kuin patenttiasiat. Käsitelyyn osallistuisi säädetyn tuomiovoivan jäsenmäärän lisäksi kaksi yliminööriä.

2. Tarkemmat säännökset

Yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin ehdotetun lain 4, 12, 14, 24 ja 44 § sisältää säännökset asetuksenantovaltuudesta. Asetusluonnokset lain soveltamisesta ulkomaisiin tuotteisiin ovat esityksen liitteinä 2 ja 3. Muut tarkemmat säännökset lain täytäntöönpanosta sisältyvät liitteenä 4 olevaan asetusluonnokseen.

3. Voimaantulo

Laki yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin ja laki patentti- ja rekisterihallituksesta annetun lain muuttamisesta ehdotetaan tuleviksi voimaan noin puolen vuoden kuluttua niiden hyväksymisestä. Lait tekijänoikeuslain ja oikeudesta valokuvaan annetun lain muuttamisesta ehdotetaan tuleviksi voimaan välittömästi sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

Tekijänoikeuslain tietokoneohjelmia koskevia säännöksiä sovelletaan ehdotuksen mukaan lain voimaantulon jälkeen luotaviin tietokoneohjelmiin. Ennen lain voimaantuloa luotuihin ohjelmiin sovelletaan aikaisempaa lakia eli tekijänoikeuslain nykyisiä säännöksiä.

Sellaiset esittävien taiteilijoiden esitykset, äänitteet ja radio- ja televisiolähetykset, jotka lain voimaantullessa ovat nykyisten säännösten mukaan suojattuja, saavat ehdotetun lain mu-

kaisen suojan. Käytännön syistä ja lain soveltamisen helpottamiseksi uusien suojasäännösten piiriin tulevat myös ne 1 päivän syyskuuta 1961 jälkeen tallennetut esitykset tai äänitteet sekä mainitun ajankohdan jälkeen lähetetyt radio- ja televisiolähetykset, joiden suoja tämän lain voimaantullessa on jo lakannut. Jos joku on ryhtynyt toimenpiteisiin sanottujen jo suojasta vapautuneiden suoritusten käyttämiseksi ennen tämän lain voimaantuloa, hän saa kuitenkin voimaantulosäännöksen 4 momentin nojalla edelleen käyttää näitä suorituksia tekijänoikeuslain 45, 46 ja 48 §:ssä tarkoitetulla tavalla kahden vuoden ajan lain voimaantulovuodesta lukien. Säännöksen tarkoituksena on suojata sellaista käyttäjää, joka ennen lain voimaantuloa on ryhtynyt monessa tapauksessa kustannuksia vaativiin kopiointi- tai muihin toimenpiteisiin esimerkiksi tuotteen saattamiseksi markkinoille. Säännöksessä tarkoitettuna toimenpiteenä pidetään esimerkiksi suojatun suorituksen siirtämistä tallenteelta toiselle.

Tekijänoikeuslain 49 §:n muutos koskee sekä lain voimaantulohetkellä suojattuja että voimaantulon jälkeen valmistuvia töitä. Jos suojatun työn valmistamisvuoden päättymisestä on lain voimaantulohetkellä kulunut 15 vuotta, suoja lakkaa.

Oikeudesta valokuvaan annetun lain muuttamista koskevan lain mukaista suojaa saavat valokuvat, jotka on valmistettu lain voimaantulon jälkeen. Uusien säännösten mukaista suojaa saavat myös valokuvat, joiden suoja ei ole lakannut lain voimaantulohetkellä.

Jos valokuvan suoja on lakannut ennen lain voimaantuloa, suoja ei synny uudelleen. Tämä on nimenomaisesti todettu lain voimaantulosäännöksen 3 momentissa. Momenttiin sisältyy myös säännös, jonka mukaan yli 50 vuotta sitten valmistettujen kuvien suoja lakkaa lain voimaantulohetkellä.

Edellä olevan perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Määritelmiä

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *piirimallilla* integroidun piirin osien kolmiulotteista sijoittelua, millä tavoin tahansa toteutettuna tai ilmaistuna; sekä

2) *integroidulla piirillä* virtapiiriä, jossa elementit, joista vähintään yksi on aktiivinen, sekä osa tai kaikki niiden välisistä liitännöistä, on sijoitettu puolijohdealustaan toiminnalliseksi kokonaisuudeksi ja joka on tarkoitettu suorittamaan elektronisia piiritoimintoja.

2 §

Piirimallin omaperäisyys

Tämä laki ei koske piirimallia tai piirimallin osaa, joka ei ole omaperäinen.

3 §

Yksinoikeuden saaminen

Se, joka on luonut piirimallin tai jolle piirimallin luoja oikeus on siirtynyt, voi rekisteröinnillä saada yksinoikeuden piirimalliin.

Jos piirimalli on luotu täytettäessä työsuhteesta johtuvia työtehtäviä, työnantajalla on oikeus rekisteröinnillä saada yksinoikeus piirimalliin, jollei toisin ole sovittu. Mitä näin on säädetty, koskee vastaavasti myös virkasuhteessa luotua piirimallia.

Edellä 2 momentissa olevia säännöksiä ei sovelleta sotilasopetuslaitoksia lukuunottamatta korkeakoulun opetus- tai tutkimustyössä toimivan henkilön luomaan piirimalliin.

4 §

Lain sovellettavuus

Piirimalliin voi saada tämän lain mukaisen yksinoikeuden:

1) piirimallin luoja, joka on Suomen kansalainen tai jolla on Suomessa vakinainen asuinpaikka; tai

2) se, jolle piirimallin luojan oikeus on siirtynyt ja joka on Suomen kansalainen tai jolla on vakinainen asuin- tai toimipaikka Suomessa; tai

3) piirimallin luoja tai se, jolle piirimallin luojan oikeus on siirtynyt, jos piirimalli on ensimmäisen kerran levitetty yleisölle Suomessa; tai

4) se, jolle on siirtynyt 1—3 kohdassa tarkoitettun henkilön oikeus.

Vastavuoroisuuden ehdolla voidaan asetuksella säätää, että yksinoikeuden voi saada muukin kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö.

Erityisestä syystä voidaan myös muutoin kuin vastavuoroisuuden ehdolla säätää asetuksella enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan, että yksinoikeuden voi saada muukin kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö.

5 §

Hakemisen määräaika

Rekisteröintiä on haettava viimeistään kahden vuoden kuluessa siitä päivästä, jona piirimalli ensimmäisen kerran levitettiin yleisölle.

6 §

Yksinoikeuden voimassaolo

Yksinoikeus on voimassa seuraavista ajankohdista aikaisemmasta:

1) siitä päivästä, jona rekisteröintihakemus on tehty; tai

2) siitä päivästä, jona piirimalli ensimmäisen kerran levitettiin yleisölle edellyttäen, että rekisteröintihakemus tehdään kahden vuoden kuluessa tästä lukien.

Yksinoikeus päättyy, kun kymmenen vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona yksinoikeus 1 momentin mukaan alkoi.

Jollei piirimallin rekisteröintiä ole haettu tai piirimallia ole levitetty yleisölle viidentoista vuoden kuluessa piirimallin luomisvuoden päättymisestä, ei yksinoikeutta voida enää saada.

7 §

Yksinoikeuden sisältö

Yksinoikeus piirimalliin sisältää jäljempänä säädetyin rajoituksin oikeuden määrätä piirimallista:

1) valmistamalla piirimallista integroitu piiri tai muu piirimallin kappale;

2) levittämällä piirimalli yleisölle tarjoamalla se myytäväksi, vuokrattavaksi, lainattavaksi tai muulla tavoin; sekä

3) tuomalla maahan piirimalli levitettäväksi yleisölle 2 kohdassa tarkoitettulla tavalla.

8 §

Yksinoikeuden siirtyminen

Yksinoikeus piirimalliin tai oikeus käyttää piirimallia 7 §:ssä tarkoitettulla tavalla (*käyttö-oikeus*) voidaan luovuttaa toiselle. Piirimallin kappaleen luovutukseen ei sisälly piirimalliin liittyvän oikeuden luovutusta.

9 §

Kappaleiden valmistaminen eräisiin tarkoituksiin

Piirimallista saa jokainen valmistaa kappaleita yksityistä käyttöä, piirimallia koskevaa opetusta ja piirimallin analysointia varten. Näin valmistettuja kappaleita ei saa käyttää muuhun tarkoitukseen.

10 §

Analysoinnin tulosten käyttäminen

Omaperäisessä piirimallissa saadaan käyttää 9 §:ssä tarkoitettun analysoinnin tuloksia. Analysoidun piirimallin yksinoikeuden haltijalla ei ole oikeutta näin luotuun piirimalliin.

11 §

Levitys ja maahantuonti eräissä tapauksissa

Jos joku integroidun piirin hankkiessaan ei tiennyt eikä hänellä myöskään ollut perusteltua syytä epäillä, että piiri on valmistettu lainvastaisesti, hän saa levittää piirin edelleen tai tuoda sen maahan. Piirin piirimallin yksinoikeuden haltijalla on kuitenkin oikeus kohtuulliseen korvaukseen levityksestä tai maahantuonnista, joka on tapahtunut sen jälkeen kun levittäjä tai maahantuojia on saanut tietää piirin lainvastaisesta valmistamisesta tai kun hänellä on ollut perusteltu syy epäillä tätä.

12 §

Levitystä ja maahantuontia koskevan yksinoikeuden raukeaminen

Integroidun piirin, joka on yksinoikeuden haltijan suostumuksella tai 11 §:n säännösten mukaisesti levitetty yleisölle, saa levittää edelleen ja tuoda maahan.

Asetuksella voidaan säätää, että integroidun piirin saa levittää edelleen ja tuoda maahan ainoastaan, jos 1 momentissa tarkoitettu levittäminen on tapahtunut asetuksessa mainitussa valtiossa.

2 luku

Rekisteröintihakemus ja sen käsittely

13 §

Rekisteriviranomainen

Rekisteriviranomaisena on patentti- ja rekisterihallitus.

14 §

Rekisteröintihakemus

Rekisteröintihakemus tehdään kirjallisesti rekisteriviranomaiselle.

Rekisteröintihakemuksen tulee sisältää piirimallin yksilöimiseksi tarvittava aineisto. Tarkeempia säännöksiä hakemuksen muodosta ja sisällöstä annetaan asetuksella.

Hakijan on suoritettava vahvistettu rekisteröintimaksu.

15 §

Hakemuksen kohde

Samassa hakemuksessa ei saa hakea rekisteröintiä kahteen tai useampaan piirimalliin.

16 §

Asiamies

Hakijalla ja yksinoikeuden haltijalla, jolla ei ole kotipaikka Suomessa, tulee olla täällä asuva asiamies, joka on oikeutettu edustamaan häntä rekisteriviranomaisessa kaikissa hakemusta ja rekisteröityä piirimallia koskevista asioissa.

17 §

Rekisteröintihakemuksen käsittely

Rekisteriviranomainen tarkastaa rekisteröintihakemusta käsitellessään, että:

1) hakemus koskee integroidun piirin piirimallia; ja

2) hakemus täyttää 4 ja 5 §:n, 6 §:n 3 momentin sekä 14 ja 15 §:n mukaiset vaatimukset.

18 §

Puutteellisuuden korjaaminen

Jos hakija ei ole noudattanut hakemusta koskevia säännöksiä jos rekisteriviranomainen havaitsee olevan muita esteitä piirimallin rekisteröinnille, hakijaa on välipäätöksellä kehoitettava määrääjässä antamaan lausumansa tai korjaamaan puutteellisuuden.

Jollei hakija välipäätöksessä määrätyn ajan kuluessa anna lausumaa tai ryhdy toimenpiteisiin korjatakse puutteellisuuden, josta on huomautettu, hakemus on jätettävä sillensä. Edellä 1 momentin mukaan annetussa välipäätöksessä on ilmoitettava tästä seuraamuksesta.

Sillensä jätetty hakemus otetaan uudelleen käsiteltäväksi, jos hakija kahden kuukauden kuluessa välipäätöksessä määrätyn ajan päättymisestä sitä pyytää sekä antaa lausumansa tai ryhtyy toimenpiteisiin puutteellisuuden korjaamiseksi ja saman ajan kuluessa suorittaa vahvistetun uudelleenkäsitelymaksun. Uudelleen käsiteltäväksi ottaminen voi tapahtua vain keran.

19 §

Hakemuksen hylkääminen

Jos hakijan antaman lausuman jälkeen vielä on olemassa este piirimallin rekisteröinnille ja hakijalla on ollut tilaisuus antaa lausumansa esteestä, on hakemus hylättävä, jollei ole aihetta antaa hakijalle uutta välipäätöstä.

20 §

Väite paremmasta oikeudesta

Jos joku rekisteriviranomaiselle väittää, että hänellä on parempi oikeus piirimalliin kuin hakijalla, ja jos asiaa pidetään epäselvänä, viranomainen voi välipäätöksessä kehottaa häntä nostamaan kanteen tuomioistuimessa määrätyn ajan kuluessa. Jos kannetta ei nosteta määrääjässä, väite jätetään ottamatta huomioon, mistä on mainittava välipäätöksessä.

Jos tuomioistuimessa on vireillä riita paremmasta oikeudesta piirimalliin, rekisteröintihakemuksen käsittely voidaan keskeyttää, kunnes asia on lopullisesti ratkaistu.

21 §

Hakemuksen siirtäminen

Jos joku rekisteriviranomaiselle näyttää, että hänellä on parempi oikeus piirimalliin kuin hakijalla, rekisteriviranomaisen tulee hänen vaatimuksestaan siirtää hakemus hänelle. Samalla hänen on suoritettava uusi rekisteröintimaksu.

Ennen kuin siirtovaatimus on lopullisesti ratkaistu, hakemusta ei saa jättää sillensä, hylätä, hyväksyä tai peruuttaa.

22 §

Piirimallin merkitseminen rekisteriin

Kun piirimalli merkitään piirimallirekisteriin, on rekisteröinnistä kuulutettava ja hakijalle annettava rekisteröintitodistus.

23 §

Siirron merkitseminen rekisteriin ja merkinnän oikeusvaikutukset

Milloin yksinoikeus piirimalliin on siirtynyt toiselle tai sen käyttöoikeus on luovutettu, siitä on pyynnöstä vahvistettua maksua vastaan tehtävä merkintä piirimallirekisteriin. Sama koskee yksinoikeuden panttausta. Jos näytetään, että rekisteriin merkitty käyttö- tai panttioikeus on lakannut olemasta voimassa, merkintä on poistettava rekisteristä.

Mitä 1 momentissa on säädetty, on vastaa- vasti sovellettava 31 §:n 3 momentissa tarkoitettuun oikeuteen.

Yksinoikeutta piirimalliin koskevissa riita- ja muissa asioissa katsotaan yksinoikeuden haltijaksi se, joka sellaisena on viimeksi merkitty piirimallirekisteriin.

Milloin joku on pyytänyt rekisteriin merkitäväksi, että yksinoikeus piirimalliin on siirtynyt hänelle tai että hän on saanut siihen käyttö- tai panttioikeuden ja jos hän silloin oli oikeuteensa nähden vilpittömässä mielessä, ei piirimallia koskevan yksinoikeuden tai käyttö- tai panttioikeuden aikaisempi luovutus toiselle ole voimassa häntä vastaan, ellei toinen sitä ennen ollut pyytänyt oikeutensa merkitsemistä piirimallirekisteriin.

24 §

Julkisuus

Hakemusta koskevat asiakirjat ovat julkisia rekisteröintipäivästä lukien. Asetuksella voidaan säätää, että osa asiakirjoista on pidettävä salassa liikesalaisuuden suojaamiseksi.

3 luku

Rekisteröinnin mitättömäksi julistaminen

25 §

Vaatimus rekisteröinnin julistamisesta mitättömäksi

Jos piirimallin rekisteröinti ei täytä 17 §:ssä mainittuja edellytyksiä, kuka tahansa voi esittää vaatimuksen piirimallin rekisteröinnin julistamiseksi kokonaan tai osittain mitättömäksi.

Vaatimus tulee tehdä rekisteriviranomaiselle kirjallisesti ja siinä tulee tuoda esiin ne seikat, joihin vaatimus perustuu. Vaatimuksen tekijän on suoritettava vahvistettu maksu. Ellei maksua suoriteta, ei vaatimusta oteta tutkittavaksi.

Vaatimusta piirimallin rekisteröinnin julistamisesta mitättömäksi ei saa käsitellä, jos riita rekisteröinnin siirtämisestä on vireillä.

26 §

Rekisteröinnin haltijan kuuleminen

Rekisteriviranomaisen on ilmoitettava 25 §:n nojalla tehdystä vaatimuksesta rekisteröinnin haltijalle ja varattava hänelle tilaisuus antaa lausumansa määräajan kuluessa. Jos hän ei annetun määräajan kuluessa vastusta vaatimusta, rekisteröinti julistetaan kokonaan mitättömäksi.

Jos rekisteröinnin haltija vastustaa vaatimusta, rekisteriviranomaisen on tutkittava esitetty vaatimus.

27 §

Rekisteröinnin julistaminen mitättömäksi

Jos rekisteriviranomainen vaatimuksen johdosta toteaa, että piirimallin rekisteröinti ei täytä 17 §:ssä mainittuja edellytyksiä, rekisteröinti on julistettava kokonaan tai osittain mitättömäksi.

Jos rekisteröinti julistetaan mitättömäksi, on päätöksestä kuulutettava sen saatua lainvoiman.

4 luku

Muutoksenhaku

28 §

Valitusoikeus

Piirimallin rekisteröintiä tai rekisteröinnin mitättömäksi julistamista koskevaan lopulli-

seen päätökseen voi hakija tai rekisteröinnin haltija hakea muutosta, jos päätös on hänelle vastainen. Se, joka on esittänyt vaatimuksen rekisteröinnin julistamisesta mitättömäksi, voi hakea muutosta päätökseen, jolla vaatimus on hylätty.

Päätökseen, jolla 18 §:n 3 momentissa tarkoitettu pyyntö hakemuksen ottamisesta uudelleen käsiteltäväksi on hylätty tai 21 §:ssä tarkoitettu vaatimus hakemuksen siirtämisestä hyväksytty, voi hakija hakea muutosta. Päätökseen, jolla vaatimus hakemuksen siirtämisestä on hylätty, voi vaatimuksen tekijä hakea muutosta.

29 §

Valituksen tekeminen

Muutosta rekisteriviranomaisen tämän lain nojalla antamaan päätökseen haetaan valittamalla patentti- ja rekisterihallituksen valitusosastoon 60 päivän kuluessa siitä päivästä, jona valittaja on saanut tiedon päätöksestä. Saman ajan kuluessa valittajan on suoritettava vahvistettu valitusmaksu. Jollei maksua suoriteta määräajassa, ei valitusta oteta tutkittavaksi.

Muutosta valitusosaston päätökseen haetaan valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen 60 päivän kuluessa siitä päivästä, jona valittaja on saanut tiedon päätöksestä.

5 luku

Yksinoikeuden lakkaaminen ja yksinoikeutta koskeva ilmoitusvelvollisuus

30 §

Rekisteröinnin kumoaminen

Jos piirimalli on rekisteröity 2 §:n vastaisesti, tuomioistuimen on kanteesta kumottava rekisteröinti.

Kanteen rekisteröinnin kumoamisesta voi nostaa jokainen, jolle rekisteröinnistä on haittaa.

31 §

Rekisteröinnin siirtäminen

Jos piirimalli on rekisteröity muulle kuin 3 §:n mukaan siihen oikeutetulle, tuomioistuimen on piirimalliin kohdistuvaan oikeuteen oikeutetun kanteesta siirrettävä rekisteröinti hänelle.

Kanne on pantava vireille vuoden kuluessa siitä, kun kantaja on saanut tiedon rekisteröinnistä ja muista kanteen perusteena olevista seikoista. Jos rekisteröinnin haltija on ollut vilpittömässä mielessä, kun piirimalli rekisteröitiin tai yksinoikeus rekisteröityyn piirimalliin siirtyi hänelle, kanteen ei saa panna vireille myöhemmin kuin kolme vuotta piirimallin rekisteröinnin jälkeen.

Jos se, jolta rekisteröinti siirretään, on ollut vilpittömässä mielessä alkaessaan käyttää piirimallia 7 §:ssä tarkoitettulla tavalla tässä maassa tai ryhtyessään sitä varten olennaisiin toimenpiteisiin, hän saa kohtuullisesta vastikkeesta tai muutoin kohtuullisilla ehdoilla jatkaa piirimallin käyttöä tai aloittaa aiottu käyttö pysyttämällä sen yleinen luonne. Sellainen oikeus on vastaavilla edellytyksillä rekisteriin merkityn käyttöoikeuden haltijalla.

Edellä 3 momentissa tarkoitettu oikeus voi siirtyä toiselle ainoastaan sen liikkeen tai liikkeen osan mukana, jossa sitä käytetään tai jossa se on tarkoitettu käytettäväksi.

32 §

Rekisteröinnistä luopuminen

Jos piirimallin yksinoikeuden haltija kirjallisesti ilmoittaa luopuvansa rekisteröinnistä, rekisteriviranomaisen on poistettava piirimalli rekisteristä ja julistettava yksinoikeus lakanneeksi.

Jos yksinoikeus piirimalliin on ulosmitattu tai siihen on olemassa rekisteriin merkitty panttioikeus tai riita rekisteröinnin siirtämisestä toiselle on vireillä, piirimallia ei saa haltijan pyynnöstä poistaa rekisteristä niin kauan kuin ulosmittaus tai panttioikeus on voimassa tai riitaa ei ole lopullisesti ratkaistu.

33 §

Kuuluttaminen eräissä tapauksissa

Kun piirimallin rekisteröinti on lainvoimaisella tuomiolla kumottu tai siirretty tai rekisteriviranomainen on julistanut yksinoikeuden lakanneeksi, rekisteriviranomaisen on kuulutettava siitä.

34 §

Yksinoikeutta koskeva ilmoitusvelvollisuus

Jos rekisteröinnin hakija vetoamalla hakemukseensa esittää vaatimuksen toiselle ennen

kuin hakemusiakirjat ovat 24 §:n nojalla tulleet julkisiksi, hänen on pyynnöstä annettava suostumuksensa siihen, että tämä saa tutustua asiakirjoihin.

Joka kääntymällä suoraan toisen puoleen, ilmoituksessa, tuotteen päällyksessä tai muulla tavoin ilmoittaa, että rekisteröintiä on haettu tai että se on myönnetty, ilmaisematta kuitenkaan samalla hakemuksen tai rekisteröinnin numeroa, on velvollinen pyynnöstä viipymättä antamaan sanotun tiedon. Jos ilmoituksesta ei nimenomaan käy ilmi, että rekisteröintiä on haettu tai että rekisteröinti on myönnetty, mutta se on omiaan aikaansaamaan sellaisen käsityksen, asianomaisen on pyynnöstä viipymättä ilmoitettava, onko rekisteröintiä haettu tai onko se myönnetty.

6 luku

Rangaistus- ja korvaussäännökset

35 §

Rangaistussäännökset

Joka tahallaan ansiotarkoituksessa vastoin tätä lakia

1) valmistaa integroidun piirin tai muun piirimallin kappaleen;

2) levittää piirimallin yleisölle; tai

3) tuo maahan piirimallin levitettäväksi yleisölle

siten, että teko on omiaan aiheuttamaan merkittävää haittaa tai vahinkoa yksinoikeuden haltijalle, on tuomittava *piirimallirikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Joka tahallaan tai törkeästi varomattomuudesta rikkoo tässä laissa piirimallin suojaksi annettuja säännöksiä, on, jollei teko ole 1 momentin mukaan rangaistava, tuomittava *piirimallirikkomuksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Joka tahallaan tai muusta kuin vähäisestä varomattomuudesta laiminlyö 34 §:ssä säädetyn velvollisuuden, on tuomittava *piirimallia koskevan ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnistä* sakkoon. Samaan rangaistukseen on tuomittava myös se, joka sanotussa pykälässä tarkoitetuissa tapauksissa antaa väärän tiedon, jollei teosta ole säädetty rangaistusta rikoslaissa.

Virallinen syyttäjä saa nostaa syytteen 1—3 momentissa tarkoitettua rikoksesta ainoastaan asianomistajan vaatimuksesta.

36 §

Korvausvelvollisuus

Joka tahallaan tai varomattomuudesta valmistaa integroidun piirin tai muun piirimallin kappaleen taikka levittää tai tuo maahan piirimallin tämän lain säännösten vastaisesti, on velvollinen suorittamaan yksinoikeuden haltijalle kohtuullisen hyvityksen ja korvaamaan aiheuttamansa vahingon.

Piirimalliin kohdistuvan yksinoikeuden loukkauksen perusteella voidaan hyvitystä tai korvausta vahingosta vaatia ainoastaan viiden viimeisen vuoden ajalta ennen kanteen vireille panoa.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua hyvityksestä ja korvauksesta on lisäksi soveltuvin osin voimassa, mitä vahingonkorvauslaissa (412/74) on säädetty.

37 §

Loukkauksen jatkumisen estäminen

Jos joku valmistaa integroidun piirin tai muun piirimallin kappaleen taikka levittää tai tuo maahan piirimallin tämän lain säännösten vastaisesti, tuomioistuim voi yksinoikeuden haltijan vaatimuksesta, sen mukaan kuin katsotaan kohtuulliseksi, loukkauksen jatkumisen estämiseksi määrätä, että integroitu piiri tai muu piirimallin kappale on hävitettävä tai muutettava taikka luovutettava yksinoikeuden haltijalle lunastusta vastaan. Edellä sanottua ei ole sovellettava siihen, joka vilpittömässä mielessä on hankkinut integroidun piirin tai muun piirimallin kappaleen tai erityisen oikeuden siihen.

Integroitu piiri tai muu piirimallin kappale voidaan takavarikoida, milloin 35 §:ssä mainitun rikoksen voidaan olettaa tapahtuneen. Tällöin on sovellettava, mitä takavarikosta säädetään pakkokeinolaissa (450/87).

Tuomioistuim voi 1 momentissa tarkoitettua määräyksen sijasta, jos siihen on erityisiä syitä, tehdystä vaatimuksesta antaa luvan siihen, että 1 momentissa tarkoitettu integroitu piiri tai muu piirimallin kappale yksinoikeuden haltijalle suoritettavaa erityistä korvausta vastaan voidaan tuomioistuimen määräämin ehdoin levittää yleisölle tai muutoin käyttää aiottuun tarkoitukseen.

38 §

Rekisteröinnin kumoamisen ja mitättömäksi julistamisen vaikutus

Jos piirimallin rekisteröinti on lainvoiman saaneella tuomiolla kumottu tai lainvoiman saaneella rekisteriviranomaisen päätöksellä julistettu mitättömäksi, ei 35 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 36 ja 37 §:ssä tarkoitettua rangaistusta, hyvitystä, korvausta tai muuta seuraamusta voida tuomita.

Milloin piirimalliin kohdistuvan yksinoikeuden loukkausta koskevassa asiassa väitetään, että rekisteröinti on tämän lain vastainen, tuomioistuim voi vastaajan vaatimuksesta lykätä asian käsittelyn tai ratkaisemisen siihen saakka kunnes rekisteröinnin kumoamista koskeva kanne tai mitättömäksi julistamista koskeva vaatimus on lopullisesti ratkaistu. Jollei kannetta ole pantu vireille tai vaatimusta ole rekisteriviranomaiselle esitetty, tuomioistuimen on jutun lykätessään asetettava vastaajalle määräaika, jonka kuluessa kanne on pantava vireille tai vaatimus on esitettävä.

7 luku

Erityisiä säännöksiä

39 §

Tiedonantovelvollisuus

Sen, joka tahtoo nostaa kanteen piirimallin rekisteröinnin kumoamisesta tai sen siirtämisestä, on siitä ilmoitettava rekisteriviranomaiselle sekä annettava tieto jokaiselle piirimallirekisteriin merkitylle käyttö- tai panttioikeuden haltijalle. Milloin käyttöoikeuden haltija tahtoo nostaa kanteen piirimalliin kohdistuvan yksinoikeuden loukkauksesta, hänen on annettava siitä tieto yksinoikeuden haltijalle.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu tiedoksiantovelvollisuus katsotaan täytetyksi, kun ilmoitus on kirjattuna lähetyksenä annettu postin kuljetettavaksi piirimallirekisteriin merkityllä osoitteella.

Jos kannetta nostettaessa ei näytetä, että ilmoitus tai tiedoksianto on tapahtunut 1 ja 2 momentin säännösten mukaisesti, on kantajalle varattava sitä varten tarpeellinen aika. Jos hän laiminlyö tämän ajan, kannetta ei oteta tutkittavaksi.

40 §

Oikeuspaikka

Laillinen tuomioistuin asioissa, jotka koskevat oikeutta piirimalliin ja sanotun oikeuden loukkausta, on Helsingin raastuvanoikeus.

41 §

Asiantuntijat

Mitä patenttilain (550/67) 66 ja 67 §:ssä säädetään asiantuntijoista, noudatetaan vastaavasti käsiteltäessä tämän lain 40 §:ssä tarkoitettuja asioita.

42 §

Ilmoitukset rekisteriviranomaiselle

Tuomioistuimen on lähetettävä rekisteriviranomaiselle ilmoitus 40 §:ssä tarkoitettussa asiassa annetusta tuomiosta sekä samalla ilmoitettava, onko tuomio saanut lainvoiman.

43 §

Maksujen vahvistaminen

Tässä laissa tarkoitetut maksut vahvistetaan asetuksella noudattaen, mitä valtion maksu- ja maksuvelvoiteasetuksen (980/73) säädetään.

44 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella. Rekisteriviranomainen voi antaa yksityiskohtaisia määräyksiä rekisteröintihakemuksista ja niiden käsittelystä.

8 luku

Voimaantulo

45 §

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

Tätä lakia sovelletaan myös piirimalliin, joka on luotu ennen tämän lain voimaantuloa. Jos piirimalli on levitetty yleisölle ennen tämän lain voimaantuloa, voi siihen rekisteröinnillä

saada tämän lain mukaisen yksinoikeuden edellyttäen, että rekisteröintihakemus tehdään kahden vuoden kuluessa lain voimaantulosta.

Tällaisen piirimallin saa kuitenkin levittää yleisölle ja tuoda maahan tämän lain säännösten estämättä.

2.

Laki

tekijänoikeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun tekijänoikeuslain (404/61) 1 §:n 2 momentti, 10 §:n 2 momentti, 11 §:n 4 momentti, 23 §, 27 §:n 3 momentti sekä 45—47, 48, 49 ja 64 §, sellaisina kuin niistä ovat 10 §:n 2 momentti 23 päivänä elokuuta 1971 annetussa laissa (669/71), 11 §:n 4 momentti 19 päivänä joulukuuta 1980 annetussa laissa (897/80), 45, 46 ja 48 § osittain muutettuina 13 päivänä maaliskuuta 1987 annetulla lailla (309/87), 49 § osittain muutettuna mainitulla 19 päivänä joulukuuta 1980 annetulla lailla ja 64 § osittain muutettuna 31 päivänä heinäkuuta 1974 annetulla lailla (648/74), sekä

lisätään 26 d §:ään, sellaisena kuin se on 8 päivänä kesäkuuta 1984 annetussa laissa (442/84), uusi 4 momentti sekä lakiin uusi 40 a ja 40 b § sekä niiden edelle uusi väliotsikko seuraavasti:

1 luku

Tekijänoikeuden kohde ja sisällys

1 §

Kirjallisena teoksena pidetään myös karttaa sekä muuta selittävää piirustusta tai graafista taikka plastillisesti muotoiltua teosta sekä tietokoneohjelmaa.

10 §

Valokuvan ja integroidun piirin piirimallin oikeussuojasta säädetään erikseen.

2 luku

Tekijänoikeuden rajoitukset

11 §

Tietokoneohjelmasta saa 1 momentin nojalla valmistaa tietokoneella luettavassa muodossa olevan kappaleen edellyttäen, että ohjelma on julkaistu. Tämän pykälän säännökset eivät koske rakennusteoksen valmistamista.

23 §

Kun kirjallinen teos tai sävellysteos on julkaistu, saa kappaleita, jotka julkaiseminen käsittää, levittää edelleen sekä näyttää julkisesti.

Mitä 1 momentissa on säädetty, ei koske sävellysteoksen tai tietokoneella luettavassa muodossa olevan tietokoneohjelman kappaleen saattamista yleisön saataviin vuokraamalla tai siihen verrattavalla oikeustoimella eikä tietokoneella luettavassa muodossa olevan tietokoneohjelman kappaleen saattamista yleisön saataviin lainaamalla.

2 a luku

Korvaus teoksen kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön

26 d §

Tulliviranomainen saa luovuttaa laitteen maahantuojaalle ainoastaan, jos maahantuoja osoittaa maksaneensa maksun järjestölle tai antaneensa järjestölle sen hyväksymän vakuuden maksun suorittamisesta. Järjestö voi antaa määräajaksi tai toistaiseksi suostumuksensa laitteen luovutukselle ennen maksun suorittamista tai vakuuden asettamista, jos on perusteltua aihetta olettaa, että maahantuoja suorittaa maksun asianmukaisesti. Järjestö voi peruuttaa suostumuksen, jos maahantuoja laininlyö maksun suorittamisen tai 2 momentissa tarkoitettujen tietojen antamisen.

3 luku

Tekijänoikeuden siirtyminen

27 §

— — — — —
 Tekijänoikeuden luovutuksesta eräissä tapauksissa säädetään 30—40 sekä 40 a ja 40 b §:ssä. Mainittuja säännöksiä on kuitenkin sovellettava vain, jollei toisin ole sovittu.

Tietokoneohjelmat

40 a §

Tietokoneohjelman käyttöoikeuden luovutus käsittää oikeuden valmistaa ohjelmasta sen käyttämisen ja säilyttämisen edellyttämät kappaleet. Käyttöoikeuden luovutus käsittää myös oikeuden tehdä ohjelmaan käytön edellyttämät muutokset. Sellaisia kappaleita ei saa käyttää muuhun tarkoitukseen, eikä niitä saa myöskään käyttää sen jälkeen, kun ohjelman käyttöoikeus on lakannut.

40 b §

Jos tietokoneohjelma ja siihen välittömästi liittyvä teos on luotu täytettäessä työsuhteesta johtuvia työtehtäviä, tekijänoikeus tietokoneohjelmaan ja teokseen siirtyy työnantajalle. Sama koskee vastaavasti myös virkasuhteessa luotua tietokoneohjelmaa ja siihen välittömästi liittyvää teosta.

Edellä 1 momentissa olevia säännöksiä ei sovelleta sotilasopetuslaitoksia lukuunottamatta korkeakoulun opetus- tai tutkimustyössä toimivan tekijän luomaan tietokoneohjelmaan eikä siihen välittömästi liittyvään teokseen.

5 luku

Eräät tekijänoikeutta lähellä olevat oikeudet

45 §

Kirjallisen tai taiteellisen teoksen esitystä ei esittävän taiteilijan suostumuksetta saa:

1) ottaa äänilevylle, ääni- tai kuvanauhalle, filmille tai muulle laitteelle, jonka avulla esitys voidaan toisintaa; eikä

2) saattaa yleisön saataviin radion tai television välityksellä taikka suoraan siirtämällä.

Edellä 1 momentissa mainitulle laitteelle otettua esitystä ei taiteilijan suostumuksetta saa siirtää toiselle laitteelle ennen kuin 50

vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona esitys otettiin laitteelle.

Tässä pykälässä tarkoitettuun esityksen laitteelle ottamiseen, saattamiseen yleisön saataviin ja siirtämiseen on vastaavasti sovellettava, mitä 3 §:ssä, 6—8 §:ssä, 11 §:n 1—3 momentissa, 12 §:n 2 momentissa, 14 §:n 1 momentissa, 17, 20, 21 ja 21 a §:ssä, 22 §:n 1 momentissa, 22 a, 22 b, 26, 26 a—26 h §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 28, 29, 41 ja 42 §:ssä on säädetty.

46 §

Äänilevyä tai muuta laitetta, jolle ääni on otettu, ei valmistajan suostumuksetta saa jäljentää ennen kuin 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona laitteelle ottaminen tapahtui. Jäljentämisenä pidetään myös äänen siirtämistä toiselle laitteelle.

Menettelyyn, johon 1 momentin mukaan vaaditaan valmistajan suostumus, on vastaavasti sovellettava, mitä 6—8 §:ssä, 11 §:n 1—3 momentissa, 12 §:n 2 momentissa, 14 §:n 1 momentissa, 17, 21 ja 21 a §:ssä, 22 §:n 1 momentissa, 26 a—26 h §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 29 §:ssä on säädetty.

47 §

Jos 46 §:ssä tarkoitettua laitetta pykälässä mainittuna aikana käytetään radio- tai televisiolähettyksessä tai ansiotarkoituksessa tapahtuvassa muussa julkisessa esityksessä, on valmistajalle sekä esittävälle taiteilijalle, jonka esitys on otettu laitteelle, suoritettava korvaus. Jos eri taiteilijoita on osallistunut esitykseen, he voivat vain yhdessä toteuttaa oikeutensa. Esittävä taiteilija ja valmistaja voivat toteuttaa oikeutensa vain esittämällä vaatimuksensa samanaikaisesti. Milloin oikeus toteutetaan lukuisia suomalaisia esittäviä taiteilijoita tai valmistajia edustavan järjestön välityksellä, esittävän taiteilijan tai valmistajan oikeus korvaukseen on kuitenkin rauennut, jollei sitä koskevaa vaatimusta ole todistettavasti esitetty järjestölle kolmen vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana käyttäminen tapahtui.

Edellä 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa on vastaavasti sovellettava 14 §:n 1 momentin, 20 ja 21 §:n, 27 §:n 1 ja 2 momentin sekä 29 §:n samoin kuin esittävän taiteilijan oikeuden osalta myös 26 §:n 2 momentin sekä 28, 41 ja 42 §:n säännöksiä.

Mitä tässä pykälässä on säädetty, ei koske laitetta, johon on otettu elokuvateos.

48 §

Radio- tai televisiolähetystä ei lähettäjäryityksen suostumuksetta saa lähettää edelleen tai ottaa laitteelle, jonka avulla se voidaan toisintaa. Ilman suostumusta ei televisiolähetystä myöskään saa toisintaa tiloissa, joihin yleisöllä on pääsy maksua vastaan.

Laitteelle otettua lähetystä ei lähettäjäryityksen suostumuksetta saa siirtää toiselle laitteelle eikä lähettää uudelleen ennen kuin 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona lähettäminen tapahtui.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa on vastaavasti sovellettava, mitä 6—8 §:ssä, 11 §:n 1—3 momentissa, 14 §:n 1 momentissa, 20, 21 ja 21 a §:ssä, 22 §:n 1 momentissa, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 29 §:ssä on säädetty. Lisäksi lähetysten johtoja pitkin tapahtuvaan edelleen lähettämiseen sovelletaan vastaavasti, mitä 22 a ja 22 b §:ssä on säädetty.

49 §

Luetteloja, taulukkoja, ohjelmaa ja muuta sellaista työtä, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, ei valmistajan suostumuksetta saa jäljentää, ennen kuin kymmenen vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona työ julkaistiin. Suoja-aika päättyy kuitenkin viimeistään silloin, kun 15 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona työ valmistui.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun työhön on vastaavasti sovellettava, mitä 9 §:ssä, 11 §:n 1 ja 2 momentissa, 11 a, 12 ja 14 §:ssä, 17 §:n 1 momentissa sekä 24 ja 40 b §:ssä on säädetty. Jos sellainen työ tai sen osa on tekijänoikeuden kohteena, voidaan siihen oikeuteen nojata.

8 luku

Lain sovellettavuus

64 §

Edellä 45 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan Suomessa tapahtuvaan esitykseen, Suomessa laitteelle otettuun esitykseen sekä esittävän taiteilijan esitykseen, jos taiteilija on Suomen kansalainen tai jos hänellä on vakinainen asuinpaikka Suomessa.

Edellä 46 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan kaikkiin laitteisiin, joille on otettu ääntä.

Edellä 47 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan Suomessa tapahtuvaan radio- ja televisiolähetykseen ja Suomessa ansiotarkoituksessa tapahtuvaan muuhun julkiseen esittämiseen, jos lähetyksessä tai esityksessä käytetään:

1) 46 §:ssä tarkoitettua laitetta, jonka ääni on otettu laitteelle Suomessa; tai

2) muuta 46 §:ssä tarkoitettua laitetta, jos laitteen valmistaja on Suomen kansalainen tai suomalainen yhteisö tai jos hänen vakinainen asuinpaikkansa on Suomessa.

Edellä 47 a §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan kaikkiin radio- ja televisiolähetysiin ja Suomessa tapahtuvaan edelleen lähettämiseen, jos kysymyksessä on 3 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettu laite.

Edellä 48 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan:

1) Suomessa tapahtuvaan radio- ja televisiolähetykseen; sekä

2) muualla tapahtuvaan radio- ja televisiolähetykseen, jos lähettäjä on Suomen kansalainen tai suomalainen yhteisö tai jos hänen vakinainen asuinpaikkansa on Suomessa.

— — — — —
Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 199 .

Tätä lakia sovelletaan tietokoneohjelmaan, joka on luotu tämän lain tultua voimaan. Tietokoneohjelmaan, joka on luotu ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan edelleen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Esittävän taiteilijan kirjallisen tai taiteellisen teoksen esitys, laite, jolle ääni on otettu, sekä radio- tai televisiolähetys, joka on tallennettu tai lähetetty 1 päivän syyskuuta 1961 jälkeen, on suojattu siten kuin tässä laissa säädetään.

Joka on ryhtynyt toimenpiteisiin sellaisen esityksen, äänitteen tai radio- tai televisiolähetysten, jonka suoja on lakannut ennen tämän lain voimaantuloa, käyttämiseksi tekijänoikeuslain 45, 46 tai 48 §:ssä tarkoitetulla tavalla, saa 3 momentin säännösten estämättä käyttää mainittua suoritusta kahden vuoden ajan sen kalenterivuoden päättymisestä, jona tämä laki tuli voimaan.

Jos tämän lain voimaan tullessa suojaa nautivan tekijänoikeuslain 49 §:ssä tarkoitettun työn valmistamisvuoden päättymisestä on kulunut 15 vuotta, suoja lakkaa tämän lain tullessa voimaan.

3.

Laki**oikeudesta valokuvaan annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan oikeudesta valokuvaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun lain (405/61) 1, 15 ja 16 § seuraavasti:

1 §

Valokuvaajalla on, jäljempänä säädetyin rajoituksin, yksinomainen oikeus määrätä valokuvasta, muuttamattomana tai muutettuna:

1) valmistamalla siitä kappaleita valokuvamallia, painamalla, piirtämällä tai muuta tekotapaa käyttäen; sekä

2) näyttämällä sitä julkisesti.

Valokuvana pidetään myös kuvaa, joka valmistetaan valokuvaamiseen verrattavin menetelmin.

Integroidun piirin piirimallista säädetään erikseen.

15 §

Oikeus valokuvaan voidaan luovuttaa kokonaan tai osittain 2 §:n säännöksistä johtuvien rajoituksin. Valokuvan kappaleen luovutukseen ei sisälly valokuvaa koskevan oikeuden luovutusta.

Milloin valokuva valmistetaan tilauksesta, oikeus valokuvaan siirtyy tilaajalle, jollei toisin ole nimenomaan sovittu. Valokuvaaja saa kui-

tenkin yleiseen tapaan panna kuvan näytteille mainostarkoituksessa, mikäli tilaaja ei sitä kiellä.

— — — — —

16 §

Oikeus valokuvaan on voimassa, kunnes 50 vuotta on kulunut sen vuoden päättymisestä, jona kuva valmistettiin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

Valokuva, joka tämän lain tullessa voimaan nauttii suojaa oikeudesta valokuvaan annetun lain nojalla, on suojattu siten kuin tässä laissa säädetään.

Valokuva, jonka suoja on päättynyt ennen tämän lain voimaantuloa, ei saa tämän lain mukaista suojaa. Jos tämän lain voimaan tullessa suojaa nauttivan valokuvan valmistamisvuoden päättymisestä on kulunut 50 vuotta, suoja lakkaa tämän lain tullessa voimaan.

4.

Laki**patentti- ja rekisterihallituksesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan patentti- ja rekisterihallituksesta 30 päivänä joulukuuta 1965 annetun lain (749/65) 1 §:n 1 momentti ja 10 §,

sellaisena kuin ne ovat, 1 §:n 1 momentti 25 päivänä toukokuuta 1973 annetussa laissa (422/73) ja 10 § osittain muutettuna 12 päivänä tammikuuta 1979 annetulla lailla (12/79), sekä lisätään 4 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on 22 päivänä huhtikuuta 1988 annetussa laissa (359/88), uusi 2 a kohta seuraavasti:

1 §

Patenttia, mallioikeutta, integroidun piirin piirimallia, tavaramerkkiä, kaupparekisteriä ja toiminimeä koskevien asiain käsittelyä varten on kauppa- ja teollisuusministeriön alainen

patentti- ja rekisterihallitus. Sen käsiteltäväksi voidaan asetuksella säätää myös muita teollisoikeudellisia tai niihin verrattavia asioita.

— — — — —

4 §

Patentti- ja rekisterihallituksen päätökseen asiassa, jonka virkamies on ratkaissut, saa hakea muutosta patentti- ja rekisterihallituksen valitusosastolta 60 päivän kuluessa siitä päivästä, jona valittaja on saanut tiedon päätöksestä, milloin:

— — — — —
 2 a) päätöksellä on ratkaistu hakemus integroidun piirin piirimallin rekisteröimisestä tai muu piirimallia koskeva asia;
 — — — — —

10 §

Kun patenttia tai integroidun piirin piirimallia koskevia asioita käsitellään korkeimmassa hallinto-oikeudessa, on niiden käsittelyssä osallisena, laissa säädetyn tuomionvoivan jäsenen määrän lisäksi, kaksi tasavallan presidentin kolmeksi vuodeksi kerrallaan määräämää yli-insinöörineuvosta, joiden tulee olla teknillisen korkeakoulun loppututkinnon suorittaneita ja näihin asioihin perehtyneitä.

— — — — —
 Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 199 .

Helsingissä 28 päivänä syyskuuta 1990

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Opetusministeri *Ole Norrback*

2.

Laki**tekijänoikeuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun tekijänoikeuslain (404/61) 1 §:n 2 momentti, 10 §:n 2 momentti, 11 §:n 4 momentti, 23 §, 27 §:n 3 momentti sekä 45—47, 48, 49 ja 64 §, sellaisina kuin niistä ovat 10 §:n 2 momentti 23 päivänä elokuuta 1971 annetussa laissa (669/71), 11 §:n 4 momentti 19 päivänä joulukuuta 1980 annetussa laissa (897/80), 45, 46 ja 48 § osittain muutettuina 13 päivänä maaliskuuta 1987 annetulla lailla (309/87), 49 § osittain muutettuna mainitulla 19 päivänä joulukuuta 1980 annetulla lailla ja 64 § osittain muutettuna 31 päivänä heinäkuuta 1974 annetulla lailla (648/74), sekä

lisätään 26 d §:ään, sellaisena kuin se on 8 päivänä kesäkuuta 1984 annetussa laissa (442/84), uusi 4 momentti sekä lakiin uusi 40 a ja 40 b § sekä niiden edelle uusi väliotsikko seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 luku

Tekijänoikeuden kohde ja sisälllys

1 §

Kirjallisena teoksena pidetään myös karttaa sekä muuta selittävää piirustusta tai graafista tahi plastillisesti muotoiltua teosta.

Kirjallisena teoksena pidetään myös karttaa sekä muuta selittävää piirustusta tai graafista *taikka* plastillisesti muotoiltua teosta *sekä tietokoneohjelmaa*.

10 §

Valokuvan oikeussuojasta säädetään erikseen.

Valokuvan *ja integroidun piirin piirimallin* oikeussuojasta säädetään erikseen.

2 luku

Tekijänoikeuden rajoitukset

11 §

Tämän pykälän säännökset eivät koske rakennusteoksen valmistamista.

Tietokoneohjelmasta saa 1 momentin nojalla valmistaa tietokoneella luettavassa muodossa olevan kappaleen edellyttäen, että ohjelma on julkaistu. Tämän pykälän säännökset eivät koske rakennusteoksen valmistamista.

23 §

Sitten kun kirjallinen tai sävellysteos on julkaistu, saa kappaleita, jotka julkaiseminen käsittää, edelleen levittää sekä näyttää julkisesti; sävellysteoksen nuotteja älköön kuitenkaan tekijän suostumuksetta vuokrattako yleisölle.

23 §

Kun kirjallinen *teos* tai sävellysteos on julkaistu, saa kappaleita, jotka julkaiseminen käsittää, *levittää edelleen* sekä näyttää julkisesti.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Mitä 1 momentissa on säädetty, ei koske sävellysteoksen tai tietokoneella luettavassa muodossa olevan tietokoneohjelman kappaleen saattamista yleisön saataviin vuokraamalla tai siihen verrattavalla oikeustoimella eikä tietokoneella luettavassa muodossa olevan tietokoneohjelman kappaleen saattamista yleisön saataviin lainaamalla.

2 a luku

Korvaus teoksen kappaleiden valmistamisesta yksityiskäyttöön

26 d §

Tulliviranomainen saa luovuttaa laitteen maahantuojalle ainoastaan, jos maahantuoja osoittaa maksaneensa maksun järjestölle tai antaneensa järjestölle sen hyväksymän vakuuden maksun suorittamisesta. Järjestö voi antaa määräajaksi tai toistaiseksi suostumuksensa laitteen luovutukselle ennen maksun suorittamista tai vakuuden asettamista, jos on perusteltua aihetta olettaa, että maahantuoja suorittaa maksun asianmukaisesti. Järjestö voi peruuttaa suostumuksen, jos maahantuoja laiminlyö maksun suorittamisen tai 2 momentissa tarkoitettujen tietojen antamisen.

3 luku

Tekijänoikeuden siirtyminen

27 §

Tekijänoikeuden luovutuksesta eräissä tapauksissa säädetään 30—40 §:ssä; mainittuja säännöksiä on kuitenkin sovellettava vain mikäli ei ole toisin sovittu.

Tekijänoikeuden luovutuksesta eräissä tapauksissa säädetään 30—40 *sekä 40 a ja 40 b §:ssä*. Mainittuja säännöksiä on kuitenkin sovellettava vain, jollei toisin ole sovittu.

Tietokoneohjelmat

40 a §

Tietokoneohjelman käyttöoikeuden luovutus käsittää oikeuden valmistaa ohjelmasta sen käyttämisen ja säilyttämisen edellyttämät kappaleet. Käyttöoikeuden luovutus käsittää myös oikeuden tehdä ohjelmaan käytön edellyttämät muutokset. Sellaisia kappaleita ei saa käyttää

Voimassa oleva laki

Ehdotus

muuhun tarkoitukseen, eikä niitä saa myöskään käyttää sen jälkeen, kun ohjelman käyttöoikeus on lakannut.

40 b §

Jos tietokoneohjelma ja siihen välittömästi liittyvä teos on luotu täytettäessä työsuhteesta johtuvia työtehtäviä, tekijänoikeus tietokoneohjelmaan ja teokseen siirtyy työnantajalle. Sama koskee vastaavasti myös virkasuhteessa luotua tietokoneohjelmaa ja siihen välittömästi liittyvää teosta.

Edellä 1 momentissa olevia säännöksiä ei sovelleta sotilasopetuslaitoksia lukuunottamatta korkeakoulun opetus- tai tutkimustyössä toimivan tekijän luomaan tietokoneohjelmaan eikä siihen välittömästi liittyvään teokseen.

5 luku

Eräät tekijänoikeutta lähellä olevat oikeudet

45 §

Esittävän taiteilijan kirjallisen tai taiteellisen teoksen esitystä ei hänen suostumuksettaan ole lupa ottaa äänilevyyn, elokuvaan tai muuhun laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa, eikä radion tai television välityksellä tahi suoraan siirtämällä saattaa yleisön saataviin.

Edellä 1 momentissa mainittuun laitteeseen otettua esitystä ei taiteilijan suostumuksetta saa siitä siirtää toiseen tuollaiseen laitteeseen, ennen kuin kaksikymmentäviisi vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona laitteeseen ottaminen tapahtui.

Tässä pykälässä tarkoitettuun esityksen laitteeseen ottamiseen, saattamiseen yleisön saataviin ja siirtämiseen on vastaavasti sovellettava, mitä 3 §:ssä, 11 §:n 1—3 momentissa, 12 §:n 2 momentissa, 14 §:n 1 momentissa, 17, 20, 21 ja 21 a §:ssä, 22 §:n 1 momentissa, 22 a, 22 b, 26 a—26 h, 27—29, 41 ja 42 §:ssä on säädetty.

46 §

Äänilevyä tai muuta laitetta, johon ääni on otettu, älköön valmistajan suostumuksetta jäljennettävä, ennen kuin kaksikymmentäviisi vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona äänitys tapahtui. Jäljentämisenä pidetään myös äänityksen siirtämistä toiseen sanotunlaisen laitteeseen.

45 §

Kirjallisen tai taiteellisen teoksen esitystä ei esittävän taiteilijan suostumuksetta saa:

1) ottaa äänilevyille, ääni- tai kuvanauhalle, filmille tai muulle laitteelle, jonka avulla esitys voidaan toisintaa; eikä

2) saattaa yleisön saataviin radion tai television välityksellä taikka suoraan siirtämällä.

Edellä 1 momentissa mainitulle laitteelle otettua esitystä ei taiteilijan suostumuksetta saa siirtää toiselle laitteelle ennen kuin 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona esitys otettiin laitteelle.

Tässä pykälässä tarkoitettuun esityksen laitteelle ottamiseen, saattamiseen yleisön saataviin ja siirtämiseen on vastaavasti sovellettava, mitä 3 §:ssä, 6—8 §:ssä, 11 §:n 1—3 momentissa, 12 §:n 2 momentissa, 14 §:n 1 momentissa, 17, 20, 21 ja 21 a §:ssä, 22 §:n 1 momentissa, 22 a, 22 b, 26, 26 a—26 h §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 28, 29, 41 ja 42 §:ssä on säädetty.

46 §

Äänilevyä tai muuta laitetta, jolle ääni on otettu, ei valmistajan suostumuksetta saa jäljentää ennen kuin 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona laitteelle ottaminen tapahtui. Jäljentämisenä pidetään myös äänen siirtämistä toiselle laitteelle.

Voimassa oleva laki

Menettelyyn, johon 1 momentin mukaan vaaditaan valmistajan suostumus, on vastaavasti sovellettava, mitä 11 §:n 1—3 momentissa, 12 §:n 2 momentissa, 14 §:n 1 momentissa, 17, 21 ja 21 a §:ssä, 22 §:n 1 momentissa sekä 26 a—26 h §:ssä on säädetty.

47 §

Jos 46 §:ssä tarkoitettua laitetta pykälässä mainittuna aikana käytetään radio- tai televisiolähetyksessä, on valmistajalle sekä esittävälle taiteilijalle, jonka esitys on otettu laitteeseen, suoritettava korvaus. Jos eri taiteilijoita on osallistunut esitykseen, he voivat vain yhdessä toteuttaa oikeutensa. Radio- tai televisioyhtymyksen suhteen esittävän taiteilijan oikeus toteutetaan valmistajan välityksellä.

Edellä 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa on 14 §:n 1 momentin sekä 20 ja 21 §:n samoin kuin esittävän taiteilijan oikeuden osalta myös 27—29 §:n sekä 41 ja 42 §:n säännöksiä *vastaavasti sovellettava*.

Mitä 1 ja 2 momentissa on sanottu, ei koske äänielokuvaa.

48 §

Radio- tai televisiolähetystä ei lähettäjäyhtymyksen suostumuksetta saa lähettää edelleen tai ottaa laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa. Ilman *sellaista* suostumusta ei televisiolähetystä myöskään ole lupa toisintaa yleisölle elokuvateatterissa tai siihen verrattavassa huoneistossa.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun laitteeseen otettua lähetystä ei lähettäjäyhtymyksen suostumuksetta saa siirtää laitteesta toiseen sellaiseen laitteeseen, ennen kuin kaksikymmentäviisi vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona lähettäminen tapahtui.

Ehdotus

Menettelyyn, johon 1 momentin mukaan vaaditaan valmistajan suostumus, on vastaavasti sovellettava, mitä 6—8 §:ssä, 11 §:n 1—3 momentissa, 12 §:n 2 momentissa, 14 §:n 1 momentissa, 17, 21 ja 21 a §:ssä, 22 §:n 1 momentissa, 26 a—26 h §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 29 §:ssä on säädetty.

47 §

Jos 46 §:ssä tarkoitettua laitetta pykälässä mainittuna aikana käytetään radio- tai televisiolähetyksessä *tai ansiotarkoituksessa tapahtuvassa muussa julkisessa esityksessä*, on valmistajalle sekä esittävälle taiteilijalle, jonka esitys on otettu *laitteelle*, suoritettava korvaus. Jos eri taiteilijoita on osallistunut esitykseen, he voivat vain yhdessä toteuttaa oikeutensa. *Esittävä taiteilija ja valmistaja voivat toteuttaa oikeutensa vain esittämällä vaatimuksensa samanaikaisesti. Milloin oikeus toteutetaan lukuisia suomalaisia esittäviä taiteilijoita tai valmistajia edustavan järjestön välityksellä, esittävän taiteilijan tai valmistajan oikeus korvaukseen on kuitenkin rauennut, jollei sitä koskevaa vaatimusta ole todistettavasti esitetty järjestölle kolmen vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana käyttäminen tapahtui.*

Edellä 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa on *vastaavasti sovellettava* 14 §:n 1 momentin, 20 ja 21 §:n, 27 §:n 1 ja 2 momentin sekä 29 §:n samoin kuin esittävän taiteilijan osalta myös 26 §:n 2 momentin sekä 28, 41 ja 42 §:n säännöksiä.

Mitä *tässä pykälässä on säädetty*, ei koske *laitetta, johon on otettu elokuvateos*.

48 §

Radio- tai televisiolähetystä ei lähettäjäyhtymyksen suostumuksetta saa lähettää edelleen tai ottaa *laitteelle, jonka avulla* se voidaan toisintaa. Ilman suostumusta ei televisiolähetystä myöskään saa toisintaa *tiloissa, joihin yleisöllä on pääsy maksua vastaan*.

Laitteelle otettua lähetystä ei lähettäjäyhtymyksen suostumuksetta saa siirtää *toiselle laitteelle eikä lähettää uudelleen* ennen kuin 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona lähettäminen tapahtui.

Voimassa oleva laki

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa on vastaavasti sovellettava, mitä 11 §:n 1 — 3 momentissa, 14 §:n 1 momentissa, 20, 21 ja 21 a §:ssä sekä 22 §:n 1 momentissa on säädetty. Lisäksi lähetyksen johtoja pitkin tapahtuvaan edelleen lähettämiseen sovelletaan vastaavasti, mitä 22 a ja 22 b §:ssä on säädetty.

49 §

Luetteloja, taulukkoja, ohjelmaa ja muuta sellaista työtä, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, ei valmistajan suostumuksetta ole lupaa jäljentää, ennen kuin kymmenen vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona työ julkaistiin.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun työhön on vastaavasti sovellettava, mitä 11 §:n 1 ja 2 momentissa, 11 a ja 14 §:ssä on säädetty. Jos sellainen työ tai sen osa on tekijänoikeuden kohteena, voidaan siihen oikeuteen nojata.

8 luku

Lain sovellettavuus

64 §

Edellä 45—48 §:ssä olevia määräyksiä on sovellettava Suomessa tapahtuvaan esitykseen, äänen laitteeseen ottamiseen sekä radio- ja televisiolähettykseen.

64 §

Edellä 45 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan Suomessa tapahtuvaan esitykseen, Suomessa laitteelle otettuun esitykseen sekä esittävän taiteilijan esitykseen, jos taiteilija on Suomen kansalainen tai jos hänellä on vakinainen asuinpaikka Suomessa.

Edellä 46 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan kaikkiin laitteisiin, joille on otettu ääntä.

Edellä 47 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan Suomessa tapahtuvaan radio- ja televisiolähettykseen ja Suomessa ansiotarkoituksessa tapahtuvaan muuhun julkiseen esittämiseen, jos lähetyksessä tai esityksessä käytetään:

1) 46 §:ssä tarkoitettua laitetta, jonka ääni on otettu laitteelle Suomessa; tai

2) muuta 46 §:ssä tarkoitettua laitetta, jos laitteen valmistaja on Suomen kansalainen tai suomalainen yhteisö tai jos hänen vakinainen asuinpaikkansa on Suomessa.

Ehdotus

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa on vastaavasti sovellettava, mitä 6—8 §:ssä, 11 §:n 1—3 momentissa, 14 §:n 1 momentissa, 20, 21 ja 21 a §:ssä, 22 §:n 1 momentissa, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 29 §:ssä on säädetty. Lisäksi lähetyksen johtoja pitkin tapahtuvaan edelleen lähettämiseen sovelletaan vastaavasti, mitä 22 a ja 22 b §:ssä on säädetty.

49 §

Luetteloja, taulukkoja, ohjelmaa ja muuta sellaista työtä, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, ei valmistajan suostumuksetta saa jäljentää, ennen kuin kymmenen vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona työ julkaistiin. Suoja-aika päättyy kuitenkin viimeistään silloin, kun 15 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona työ valmistui.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun työhön on vastaavasti sovellettava, mitä 9 §:ssä, 11 §:n 1 ja 2 momentissa, 11 a, 12 ja 14 §:ssä, 17 §:n 1 momentissa sekä 24 ja 40 b §:ssä on säädetty. Jos sellainen työ tai sen osa on tekijänoikeuden kohteena, voidaan siihen oikeuteen nojata.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Edellä 47 a §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan kaikkiin radio- ja televisiolähetysiin ja Suomessa tapahtuvaan edelleen lähettämiseen, jos kysymyksessä on edellä 3 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettu laite.

Edellä 48 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan:

1) Suomessa tapahtuvaan radio- ja televisiolähetykseen; sekä

2) muualla tapahtuvaan radio- ja televisiolähetykseen, jos lähettäjä on Suomen kansalainen tai suomalainen yhteisö tai jos hänen vakinainen asuinpaikkansa on Suomessa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 199 .

Tätä lakia sovelletaan tietokoneohjelmaan, joka on luotu tämän lain tultua voimaan. Tietokoneohjelmaan, joka on luotu ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan edelleen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Esittävän taiteilijan kirjallisen tai taiteellisen teoksen esitys, laite, jolle ääni on otettu, sekä radio- tai televisiolähetys, joka on tallennettu tai lähetetty 1 päivän syyskuuta 1961 jälkeen, on suojattu siten kuin tässä laissa säädetään.

Joka on ryhtynyt toimenpiteisiin sellaisen esityksen, äänitteen tai radio- tai televisiolähetysten, jonka suoja on lakannut ennen tämän lain voimaantuloa, käyttämiseksi tekijänoikeuslain 45, 46 tai 48 §:ssä tarkoitettulla tavalla, saa 3 momentin säännösten estämättä käyttää mainittua suoritusta kahden vuoden ajan sen kalenterivuoden päättymisestä, jona tämä laki tuli voimaan.

Jos tämän lain voimaan tullessa suojaa nautivan tekijänoikeuslain 49 §:ssä tarkoitettun työn valmistamisvuoden päättymisestä on kulunut 15 vuotta, suoja lakkaa tämän lain tullessa voimaan.

3.

Laki**oikeudesta valokuvaan annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan oikeudesta valokuvaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun lain (405/61) 1, 15 ja 16 § seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

1 §

Sillä, joka on valmistanut valokuvan, on, jäljempänä säädetyin rajoituksin, yksinomainen oikeus valokuvaamalla, painamalla, piirtämällä tai muuta tekotapaa käyttäen *valmistaa kappaleita kuvasta* sekä näyttää sitä julkisesti.

Valokuvana pidetään myös kuvaa, joka valmistetaan valokuvaamiseen verrattavin menetelmin. *Valokuvasarjasta, jolla on tieteellinen tai taiteellinen arvo, on säädetty erikseen.*

Valmistajaa kutsutaan tässä laissa valokuvaajaksi.

15 §

Oikeus tilauksesta valmistettuun valokuvaan kuuluu tilaajalle, jollei toisin ole nimenomaan sovittu. Valokuvaaja saa kuitenkin yleiseen tapaan panna kuvan näytteille mainostarkoituksessa, mikäli tilaaja ei sitä kiellä.

16 §

Oikeus valokuvaan on voimassa, kunnes kaksikymmentäviisi vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona kuva julkistettiin.

1 §

Valokuvaajalla on, jäljempänä säädetyin rajoituksin, yksinomainen oikeus *määrätä valokuvasta, muuttamattomana tai muutettuna:*

1) *valmistamalla siitä kappaleita* valokuvaamalla, painamalla, piirtämällä tai muuta tekotapaa käyttäen; sekä

2) *näyttämällä* sitä julkisesti.

Valokuvana pidetään myös kuvaa, joka valmistetaan valokuvaamiseen verrattavin menetelmin.

Integroidun piirin piirimallista säädetään erikseen.

15 §

Oikeus valokuvaan voidaan luovuttaa kokonaan tai osittain 2 §:n säännöksistä johtuvin rajoituksin. Valokuvan kappaleen luovutukseen ei sisälly valokuvaa koskevan oikeuden luovutusta.

Milloin valokuva valmistetaan tilauksesta, oikeus valokuvaan siirtyy tilaajalle, jollei toisin ole nimenomaan sovittu. Valokuvaaja saa kuitenkin yleiseen tapaan panna kuvan näytteille mainostarkoituksessa, mikäli tilaaja ei sitä kiellä.

16 §

Oikeus valokuvaan on voimassa, kunnes 50 vuotta on kulunut *sen vuoden päättymisestä, jona kuva valmistettiin.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

Valokuva, joka tämän lain tullessa voimaan nauttii suojaa oikeudesta valokuvaan annetun lain nojalla, on suojattu siten kuin tässä laissa säädetään.

Valokuva, jonka suoja on päättynyt ennen tämän lain voimaantuloa, ei saa tämän lain mukaista suojaa. Jos tämän lain voimaan tullessa suojaa nauttivan valokuvan valmistamisvuoden päättymisestä on kulunut 50 vuotta, suoja lakkaa tämän lain tullessa voimaan.

4.

Laki**patentti- ja rekisterihallituksesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan patentti- ja rekisterihallituksesta 30 päivänä joulukuuta 1965 annetun lain (749/65)

1 §:n 1 momentti ja 10 §,

sellaisena kuin ne ovat, 1 §:n 1 momentti 25 päivänä toukokuuta 1973 annetussa laissa (422/73) ja 10 § osittain muutettuna 12 päivänä tammikuuta 1979 annetulla lailla (12/79), sekä lisätään 4 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on 22 päivänä huhtikuuta 1988 annetussa laissa (359/88), uusi 2 a kohta seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

1 §

Patenttia, mallioikeutta, tavaramerkkiä, kaupparekisteriä ja toiminimeä koskevien asiain käsittelyä varten on kauppa- ja teollisuusministeriön alainen patentti- ja rekisterihallitus. Sen käsiteltäväksi voidaan asetuksella määrätä myös muita teollisuus oikeudellisia tai niihin verrattavia asioita.

1 §

Patenttia, mallioikeutta, *integroidun piirin piirimallia*, tavaramerkkiä, kaupparekisteriä ja toiminimeä koskevien asiain käsittelyä varten on kauppa- ja teollisuusministeriön alainen patentti- ja rekisterihallitus. Sen käsiteltäväksi voidaan asetuksella *säätää* myös muita *teollisuus oikeudellisia* tai niihin verrattavia asioita.

4 §

Patentti- ja rekisterihallituksen päätökseen asiassa, jonka virkamies on ratkaissut, saa hakea muutosta patentti- ja rekisterihallituksen valitusosastolta 60 päivän kuluessa siitä päivästä, jona valittaja on saanut tiedon päätöksestä, milloin:

2 a) päätöksellä on ratkaistu hakemus *integroidun piirin piirimallin rekisteröimisestä tai muu piirimallia koskeva asia*;

10 §

Kun patenttiasioita käsitellään korkeimmasa hallinto-oikeudessa, on niiden käsittelyssä osallisena, laissa säädetyn tuomionvoivan jäsenmäärän lisäksi, kaksi tasavallan presidentin kolmeksi vuodeksi kerrallaan määräämää ylinäöörineuvosta, joiden tulee olla teknillisen korkeakoulun loppututkinnon suorittaneita ja patenttiasioihin perehtyneitä.

10 §

Kun *patenttia tai integroidun piirin piirimallia* koskevia asioita käsitellään korkeimmasa hallinto-oikeudessa, on niiden käsittelyssä osallisena, laissa säädetyn tuomionvoivan jäsenmäärän lisäksi, kaksi tasavallan presidentin kolmeksi vuodeksi kerrallaan määräämää ylinäöörineuvosta, joiden tulee olla teknillisen korkeakoulun loppututkinnon suorittaneita ja *näihin asioihin* perehtyneitä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 199 .

Asetus

yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annetun lain soveltamisesta eräistä valtioista peräisin oleviin piirimalleihin

Opetusministerin esittelystä säädetään yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin päivänä
kuuta 199 annetun lain (/) 4 §:n 2 momentin nojalla:

1 §

Yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annettua lakia (/) sovelletaan piirimalliin, jonka alkuperäinen oikeudenhaltija on Japanin tai Ruotsin kansalainen taikka jolla on vakinainen asuin- tai toimipaikka Japanissa tai Ruotsissa.

2 §

Yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annettua lakia sovelletaan myös piirimalliin, joka on ensimmäisen kerran levitetty yleisölle 1 §:ssä mainitussa valtiossa.

3 §

Piirimallin alkuperäinen oikeudenhaltija

määräytyy 1 §:ssä mainitun valtion kansallisen lain mukaisesti.

4 §

Tätä asetusta sovelletaan kaikkiin 1 §:ssä mainittuihin piirimalleihin niiden luomisajankohdasta riippumatta edellyttäen, että ne ovat suojattuja asianomaisen valtion kansallisen lain mukaan tämän asetuksen tullessa voimaan.

5 §

Tämä asetusta tulee voimaan päivänä
kuuta 199 .

Asetus

yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annetun lain väliaikaisesta soveltamisesta eräistä valtioista peräisin oleviin piirimalleihin

Opetusministerin esittelystä säädetään yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin päivänä kuuta 199 annetun lain (/) 4 §:n 3 momentin nojalla:

1 §

Yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annettua lakia (/) sovelletaan piirimalliin, jonka luoja on alla olevassa luettelossa mainitun maan kansalainen tai jolla on vakinnainen asuinpaikka luettelossa mainitussa valtiossa:

Alankomaat
Belgia
Espanja
Irlanti
Islanti
Iso-Britannia
Italia
Itävalta
Kreikka
Liechtenstein
Luxemburg

Norja
Portugali
Ranska
Saksan liittotasavalta
Sveitsi
Tanska
Yhdysvallat

2 §

Yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annettua lakia sovelletaan myös piirimalliin, joka on ensimmäisen kerran levitetty yleisölle 1 §:ssä mainitussa valtiossa.

3 §

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 199 ja on voimassa päivään kuuta 199 .

Asetus

yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin

Opetusministeriön esittelystä säädetään yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin päivänä kuuta 199 annetun lain (/) 14, 24 ja 44 §:n nojalla:

Rekisteröintihakemus

1 §

Piirimallin rekisteröintiä haetaan patentti- ja rekisterihallitukselta, jäljempänä rekisteriviranomainen.

2 §

Rekisteröintihakemuksen muodostaa kirjelmä (*hakemuskirje*) liitteineen.

Hakemuskirjeen on oltava hakijan tai hänen asiamiehensä allekirjoittama ja sen tulee sisältää:

- 1) hakijan nimi ja osoite sekä, jos hakijaa edustaa asiamies, myös tämän nimi ja osoite;
- 2) piirimallin luomisvuosi sekä luojaan nimi ja osoite sekä, jos hän ei ole Suomen kansalainen tai hänellä ei ole vakinaista asuinpaikkaa Suomessa, myös hänen kansalaisuutensa ja vakinainen asuinpaikkansa;

3) jos piirimalli on levitetty yleisölle ennen rekisteröintihakemuksen tekemistä, selvitys ensimmäisen kerran yleisölle tapahtuneen levittämisen ajankohdasta;

4) rekisteröintihakemuksessa tarkoitetun piirimallin lyhyt nimitys;

5) vakuutus siitä, että piirimalli on luovan ja omaperäisen henkisen työn tulos ja että sitä ei ole suoraan kopioitu jostain toisesta piirimallista; sekä

6) ilmoitus hakemuskirjan liitteistä.

Hakemuskirjeeseen on liitettävä:

1) piirimallin yksilöimiseksi tarvittava aineisto;

2) milloin hakijaa edustaa asiamies, tälle annettu erillinen valtakirja, jollei asiamiestä ole valtuutettu hakemuskirjassa; sekä

3) milloin joku muu kuin hakija on luonut piirimallin, selvitys, joka näyttää toteen hakijan oikeuden.

Hakemusta tehtäessä on suoritettava vahvistettu rekisteröintimaksu.

3 §

Hakemus on laadittava suomeksi tai ruotsiksi voimassa olevan kielilainsäädännön säännösten mukaan. Hakemukseen liitetystä vieraskielisestä asiakirjasta on rekisteriviranomaisella annettava käännös suomeksi tai ruotsiksi, mikäli viranomainen sitä vaatii.

4 §

Hakemuksen tulee koskea piirimallia sellaisena kuin se oli hakemuksen tekemispäivänä tai, jos piirimalli on levitetty yleisölle ennen rekisteröintihakemuksen jättämistä, sellaisena kuin se oli ensimmäisen kerran yleisölle tapahtuneen levittämisen ajankohtana.

Piirimallin yksilöimiseksi tarvittava aineisto

5 §

Piirimallin yksilöimiseksi tarvittavan aineiston tulee sisältää piirustukset tai valokuvat:

- 1) piirimallista, jonka perusteella on valmistettu tai voidaan valmistaa integroitu piiri;
- 2) maskista tai sen osasta, josta on valmistettu tai voidaan valmistaa integroitu piiri; sekä
- 3) integroidun piirin eri kerroksista.

Lisäksi piirimallin yksilöimiseksi voidaan antaa 1 momentissa mainitun lisäksi tietovälineitä, joille on tallennettu piirimallia koskeva tieto tietokoneella luettavassa muodossa, tällaisten tiedostojen tulosteita, lisäselvityksiä ja piirimallin perusteella valmistettuja integroituvia piirejä.

Jos rekisteröitävä piirimalli on vain osa kokonaisuutta, jonka perusteella on valmistettu tai voidaan valmistaa integroitu piiri, on annettava selvitys siitä, mitä osaa kokonaisuuden pinta-alasta rekisteröitävä piirimalli vastaa.

Piirimallin sellaisesta osasta, joka liittyy integroidun piirin valmistustapaan, ei tarvitse

antaa piirustusta tai muuta selvitystä edellyttäen, että hakemukseen sisällytetyt osat riittävät piirimallin yksilöimiseksi.

6 §

Piirimallin yksilöimiseksi tarvittava aineisto tulee antaa kaksin kappalein. Piirustusten ja muun kirjallisen aineiston tulee olla A 4-kokoa (210 mm x 297 mm).

Julkisuus

7 §

Piirimallin yksilöimiseksi tarvittava aineisto on pidettävä salassa, mikäli hakija sitä vaatii. Enintään puolet integroidun piirin kerrosten määrästä voidaan vaatia pidettäväksi salassa.

Vaatus, jota tarkoitetaan 1 momentissa, voi koskea piirimallin kerroksen osaa.

8 §

Jos asiakirja tai muu aineisto sisältää liikesalaisuuden ja jollei tämä ole välttämätön piirimallin yksilöimiseksi tai 2 §:n 2 momentin 2 tai 3 kohdassa tarkoitetun ajankohdan määrittämiseksi, voi rekisteriviranomainen hakijan pyynnöstä määrätä, että asiakirja tai muu aineisto pidetään kokonaan tai osittain salassa. Mikäli sellainen pyyntö on tehty, asiakirja tai muu aineisto ei ole julkinen ennen kuin vaatimus on hylätty lainvoiman saaneella päätöksellä.

9 §

Asiakirjaa tai muuta aineistoa, joka on 7 tai 8 §:n nojalla pidettävä salassa, ei saa näyttää eikä jäljentää muille kuin tuomioistuimelle tai muulle viranomaiselle, milloin niillä on viran tai julkisen toimen puolesta oikeus saada siitä tieto.

10 §

Vaatimuksesta tai pyynnöstä, jota tarkoitetaan 7 ja 8 §:ssä, tulee selvästi käydä ilmi, mihin hakemuskirjan liitteisiin vaatimus tai pyyntö kohdistuu.

Ne liitteet, joihin vaatimus tai pyyntö kohdistuu, tulee:

- 1) jättää erillään muista liitteistä; tai
- 2) jättää yhdessä muiden liitteiden kanssa kahtena sarjana siten, että ne liitteet joihin vaatimus tai pyyntö kohdistuu, sisältyvät vain toiseen sarjaan.

Päiväkirja

11 §

Rekisteriviranomainen merkitsee rekisteröintihakemukseen hakemusnumeron ja saapumispäivän.

Rekisteröintihakemus katsotaan saapuneeksi vasta kun hakemuskirja, joka sisältää 2 §:n 2 momentin 1—5 kohdassa tarkoitetut tiedot, sekä 5 §:n 1 momentissa tarkoitettu aineisto on saapunut rekisteriviranomaiselle. Rekisteriviranomaisen tulee ilmoittaa hakijalle vahvistettu hakemispäivä.

12 §

Rekisteriviranomainen pitää päiväkirjaa saapuneista rekisteröintihakemuksista. Päiväkirja on julkinen.

Päiväkirjaan merkitään kustakin hakemuksesta:

- 1) hakemuksen saapumispäivä ja hakemusnumero;
- 2) hakijan nimi ja osoite;
- 3) jos hakijaa edustaa asiamies, tämän nimi ja osoite;
- 4) piirimallin nimitys;
- 5) asiassa saapuneet kirjelmät ja suoritettut maksut; sekä
- 6) asiassa tehdyt päätökset.

Rekisteröintihakemuksen käsittely

13 §

Piirimalli merkitään piirimallirekisteriin, jos:

- 1) hakemus koskee integroidun piirin piirimallia; ja
- 2) annettujen tietojen perusteella hakemus täyttää yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annetun lain (/) 4 ja 5 §:n, 6 §:n 3 momentin sekä 14 ja 15 §:n vaatimukset.

Piirimallirekisteriin merkittävälle piirimallille annetaan rekisterinumero. Hakijalle on annettava rekisteröinnistä rekisteröintitodistus.

Rekisteröinnin julkisuus

14 §

Kun piirimalli on rekisteröity 13 §:n mukaan, ovat hakemusta koskevat asiakirjat julkisia, jollei 7 tai 8 §:stä muuta johdu. Edellä 5 §:ssä tarkoitettu aineistosta ei kuitenkaan saa valmistaa tai luovuttaa kopioita muuten,

kuin rekisteriviranomaisen tehtävien hoitoa varten taikka tuomioistuimelle tai muulle viranomaiselle 9 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa.

Piirimallirekisteri

15 §

Rekisteröidyistä piirimalleista pidetään piirimallirekisteriä.

Piirimallirekisteriin merkitään:

- 1) rekisteröintihakemuksen numero ja piirimallin rekisterinumero;
- 2) rekisteröinnin haltijan nimi ja osoite sekä, jos rekisteröinnin haltijaa edustaa asiamies, tämän nimi ja osoite;
- 3) piirimallin nimitys; sekä
- 4) seuraavat päivämäärät:
 - a) hakemuksen saapumispäivä;
 - b) suojan alkamisajankohta; sekä
 - c) rekisteröintipäivä.

16 §

Jos joku on rekisteriviranomaiselle tehnyt vaatimuksen piirimallin rekisteröinnin julistamisesta mitättömäksi tai ilmoittanut nostaneensa kanteen rekisteröinnin kumoamisesta tai sen siirtämisestä, on siitä tehtävä merkintä rekisteriin.

Kun rekisteriviranomainen on 1 momentin tarkoittamassa asiassa ratkaissut vaatimuksen piirimallin rekisteröinnin julistamisesta mitättömäksi tai kun jäljennös tuomioistuimen tuomiosta on toimitettu rekisteriviranomaiselle yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annetun lain 42 §:n mukaan, tehdään siitä merkintä rekisteriin. Päätöksen saatua lainvoiman tehdään siitä piirimallirekisteriin merkintä siten, että rekisteristä pääosin ilmenee asian ratkaisu.

17 §

Yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annetun lain 23 §:ssä tarkoitetun yksinoikeuden siirrosta tehtävän merkinnän tulee sisältää oikeudenhaltijan nimi ja osoite sekä siirron päivämäärä. Käyttöoikeuden osalta on pyynnöstä merkittävä, onko yksinoikeuden haltijan oikeus myöntää muita käyttöoikeuksia rajoitettu.

Jollei kysymystä merkinnän tekemisestä välittömästi voida ratkaista, on rekisteriin kuitenkin merkittävä, että merkintää on pyydetty.

Edellä olevia 1 ja 2 momentin säännöksiä sovelletaan vastaavasti yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annetun lain 31 §:n 3 momentissa tarkoitetun oikeuden merkitsemiseen.

18 §

Jos yksinoikeus piirimalliin on ulosmitattu, tehdään siitä ilmoituksen perusteella merkintä piirimallirekisteriin.

Rekisteriin merkitään myös ilmoitus asiasta koskevasta muutoksesta.

Edellä 17 §:ssä ja tämän pykälän 2 momentissa tarkoitetuista merkinnöistä on suoritettava vahvistettu maksu.

19 §

Jos piirimallin yksinoikeuden haltija ilmoittaa yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annetun lain 32 §:n 1 momentin mukaan luopuvansa rekisteröinnistä ja jos tätä yksinoikeutta koskeva siirto on merkitty rekisteriin, on sille, jolle yksinoikeus on siirretty, ilmoitettava tästä ja varattava hänelle kohtuullinen aika oikeutensa valvomiseksi asiassa ennen kuin piirimalli poistetaan rekisteristä.

20 §

Kun rekisteröinti on lakannut, on rekisteriviranomaisen poistettava piirimalli rekisteristä.

Kun piirimalli on poistettu rekisteristä tai kun piirimallin yksinoikeus on lainvoimaisella tuomioistuimen päätöksellä siirretty toiselle, on rekisteriviranomaisen kuulutettava siitä.

Kuuluttaminen

21 §

Kuulutukset yksinoikeutta piirimalliin koskevista asioista julkaistaan rekisteriviranomaisen toimittamassa julkaisussa.

Voimaantulo

22 §

Tämä asetus tulee voimaan päivänä
kuuta 199 .